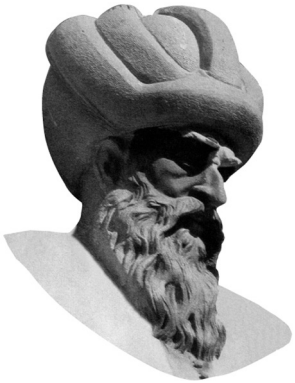
MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarırsınız.
Şânı Yüce Kur'an (III: 139)

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz Sahibi: AHMET ŞENKUT
Yazı İşlerini fiilen idare eden: ERGİN KOPARAN
DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR. ÜYELERE MAHSUSTUR. PARAYLA SATILMAZ.
ISSN 1301-2762

SAYI: 178 • Nuruziya Sokağı No:9 34430 Beyoğlu/İstanbul • **MART 2018**
Tel: 0212 251 26 50

5	Büyük Üstat Mesajı	Bülent AKKAN
10	Message from the Grand Master	Bülent AKKAN
14	Ritüel Tarihçemizde Müzik	Yavuz SELİM AĞAOĞLU
27	Osmanlı Masonluğunda Mehmet Örfi Kardeş	Ergin KOPARAN
53	Ezoterik İnisiyasyon Bize Ne Vaat Ediyor?	Cengiz GÜLEÇ
61	Voltaire'in Ölümü ve Sonrası	Derya ŞENSOY
68	Copiale El Yazması: 1740'lı Yıllara Ait	Derleyenler: Ahmet ŞENKUT
	Bir Alman Ritüeli	Ali ERDOĞAN
83	Arşivden	Ergin KOPARAN
100	Friedrich Nietzsche'den Esinlenmeler	Namık DOĞANCIOĞLU
118	Aramızdan Ayrılanlar	Mimar SİNAN
119	Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları	Mimar SİNAN

Kapak Kompozisyonu: Şinasi BARUTÇU

Rekmay Reklam ve Tanıtım A.Ş.
Cihan Sok. No: 12/B Sıhhiye - 06430 ANKARA
Tel: 0.312. 231 09 26 - 229 81 29

BÜYÜK ÜSTAT MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

2017-2019 dönemi Büyük Görevliler Kurulu, döneminin ilk yılını tamamlamak üzere. Ben de bu nedenle, Mimar Sinan dergimizin 178. sayısındaki mesajımı bu bir yıllık sürenin bir değerlendirmesine ayırmak istedim.

Göreve geldikten sonraki mesajlarımda ve konuşmalarımda bu dönemin bir yenilenme evresi olacağını, Masonluğumuzu layık olduğu şekilde yaşayabilmek ve yaşatabilmek için dernek işlerimizin belli bir kurumsal yapıya kavuşmasının şart olduğunu ve ancak bu suretle enerjimizi Masonik faaliyetlerimize daha fazla ayırma olanağımız olacağını hep tekrarladım. Sürekli olarak vurguladığım gibi, bu dönemin Büyük Görevliler Kurulu, tam bir şeffaflık içinde camiamıza hizmet etmektedir. Danışma Kurulları, tüm locaların görüş ve önerilerinin zaman kısıtı olmadan, açıklıkla ve şeffaf olarak konuşulduğu, çözüm önerileri üretilen verimli organlar haline getirilmiştir. Büyük Görevliler Kurulu ve Vadi Yönetim Kurullarının çalışmaları dörder aylık dönemler halinde tüm Büyük Loca Üyelerinin bilgilerine sunulmaktadır. Umuyor ve diliyorum ki, Üstadı Muhteremlerimiz de bu raporlardan, özet halinde de olsa loca kardeşlerini bilgilendiriyorlardır ve böylece 16.700 kardeşimizin tümü ile iletişim sağlanmaktadır.

Bu dönem Büyük Görevliler Kurulu, öncelikli konuları arasına kurumsallaşmayı almış, öncelikle dernek işleyişimiz gözden geçirilerek, yeni bir organizasyon şeması oluşturulmuştur. Çalışan personelimizin bir kısmının görev unvanları değiştirilmiştir. Bu değişikliklere bağlı olarak organizasyon şemasında yer alan tüm

görevlerin tarifleri ve ast-üst ilişkileri güncel duruma göre yeniden düzenlenmiştir. Personelin özlük hakları, çalışma düzeni gözden geçirilerek keyfiliklere son verilmiştir. "Yaptığın şekli yaz, yazdığın şekli de uygula" düsturu ile çalışanların iş yapım yöntemleri, yönetimlerin bireysel tercihlerine bağlı olmaktan çıkarılmıştır. Gerekli prosedürler hazırlanarak bu sayılanların bir kısmı hayata geçirilmiş olup henüz başlatılmayanlar da yaz sonrası yürürlüğe konulacaktır.

El attığımız ikinci önemli konu kurumsal kimliğimizdir. Camiamızın kullandığı hemen tüm dokümanlar vadiler arasında, hatta bazen aynı vadi içinde dahi birbirinden farklı idi. Bu eksiğin giderilmesi için bir Kurumsal Kimlik Kılavuzu, bunun yanında bir de Sosyal Medya Kullanım Kılavuzu hazırlanmıştır ve içeriği Eylül 2018 ayından itibaren uygulamaya konulacaktır. Bunlara ilaveten, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında uyum çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca, 2017 yaz aylarından beri sürekli olarak medya takibi, kardeşlerimizden oluşan profesyonel bir ekip tarafından yapılmaktadır.

Bir diğer önemli konu localarımızın çalıştığı mekanların rahat ve özellikle de güvenli hale getirilmesi idi. Güvenlik çalışmaları sadece binaların giriş güvenliğinin sağlanması ile sınırlı kalamayacağını hep söylemekte idik. En az bina giriş güvenliği kadar önemli diğer bir konu da acil bir durumda, bir afet halinde yapılacakların belirlenmesi, bunların yazılı dokümanlar haline getirilmesi ve bu konularda hem kardeşlerimizin hem de çalışanlarımızın eğitimden geçirilmesi hususu idi. Bu amaçla öncelikle İstanbul Vadimize bağlı şube binalarımızda bu çalışmalar yapılmış, gerekli önlemler alınmış ve eğitimler tamamlanmıştır. Bütün bu çalışmalar diğer tüm şube binalarımızda da en kısa zamanda yürürlüğe sokulacaktır. Ayrıca, mabet ve yerleşkelerimizde verilecek tüm hizmetlerin kardeşlerimize eksiksiz, sağlıklı, etkin ve kontrollü bir şekilde sunulmasına yönelik olarak çeşitli konularda kontrol listeleri hazırlanmaktadır.

El atılan bir diğer konu inşaat yatırımlarımızın planlanması ve gerekli çalışma mekanlarımızın camiamıza kazandırılmasıdır. Geçtiğimiz dönemin son günlerinde, deprem güvenliği hiç kalmamış olan İzmir Alsancak binamızın yıkılarak yerine sağlıklı, modern ve Vadimizin ihtiyaçlarına uygun bir binanın inşa edilmesi kararı alınmış idi. Göreve gelir gelmez bu bina ilgili yapılması gerekenler planlanmış, localarımızın çalışmalara ara vermesini müteakip eski binamız yıkılmıştır. Yapımına geçen dönemde başlanmış olan projeler, zemin koşulları da göz önüne alınarak ve fayda-ekonomi ilişkisi

optimize edilerek revize edilmiş, zemin çalışmaları Mart sonu itibarı ile bitirilmiş, hafriyat aşaması sürmektedir. Ana bina inşaat ihalesi önümüzdeki günlerde sonuçlanacak ve ana bina inşaatını üstlenecek müteahhit firma da Mayıs ayı içinde işe başlayacaktır. Hedefimiz görev süremizin sonlanacağı 2019 Mayıs ayına kadar Alsancak binamızı hizmete girebilecek bir duruma getirmektir.

Geçtiğimiz dönem, siyasi konjonktürün de etkisi ile durdurulmuş olan İstanbul Ünalan'daki inşaatımızın, Haziran 2018'de İstanbul Genişletilmiş Danışma Kurulunda yapılan nabız yoklaması sonrasında, mevcut yerinde ihtiyaçlarımız doğrultusunda hizmet veremeyeceğine karar verilmiş, söz konusu inşaatın yapımını üstlenen müteahhit ile aramızdaki sözleşme fesih aşamasına gelmiştir. Ünalan arsamız, geleceği olan bir konuma sahiptir ve değerlendirilmesi için uygun zamanlama beklenecektir.

Yine geçtiğimiz dönemin son aylarında, bir bölümü mülkiyetimizde olmayan Eski Çiçekçi sokaktaki arsanın alım işlemi tamamlandığından Nur-i Ziya yerleşkemize bu arazi üzerinde kazandırılabilecek ilave binanın fizibilite ve projelendirme çalışmaları da başlatılmıştır.

Arsa zengini bir yapıdan ihtiyaçlarımızı karşılayabilecek binalara sahip bir hale dönüşebilmemizin planları sürdürülmektedir. Üzerlerinde mabet inşası mümkün olamayacak arsalarımızın değerlendirilmeleri ve buralardan sağlanacak gelirler ile ihtiyacımıza uygun mekanlardaki binalarımızı inşa ya da tadil etmek hedeflerimiz arasındadır.

Yukarıda sayılan ve bunlarla sınırlı kalmamak koşulu ile daha birçok konuya belirli bir plan dahilinde el atılmakta olup bu çalışmalar sonrasında Büyük Görevliler Kurulu nihayet, asıl misyonu olan Türkiye Büyük Locasının masonik faaliyetlerinin istenen seviyelere taşınması ile ilgili vizyonlar geliştirebilme aşamasına gelmektedir. Sağlıklı bir büyümeyi sağlayacak yeni kardeşlerin kazanımı, mevcut kardeşlerin çalışmalara katılımının kalitatif ve kantitatif olarak arttırılması, geleceğimizin garantisi olacak yeni jenerasyonların beklentilerine yönelik çalışmaların yapılması, localarımızın idaresinde kardeşlerimize yön göstermesi amacı ile tüm kardeşlerimizin katılımına olanak sağlayan bir anket düzenlenmiş, locaların fiilen kararlara katılımı hedeflenmiştir. Görüşler değerlendirilme aşamasında olup dönemin geri kalan kısmında localar tarafından talep edilen iyileştirme çalışmaları yapılacaktır. Bu şekilde mesleğimizin esasını teşkil eden ve zaman zaman gözardı edilmiş olan ezoterik ve inisiyatik anlayış ve değerler tekrardan özlediğimiz önemi kazanacaktır.

Hasenat ve buna bağlı olarak eğitime katkı ve sağlık hizmetleri politikamız da her geçen gün yeni fikirlerle beslenmektedir. Kardeşlerimizin artan desteği ile fonlarımıza katkılar büyümekte ve her geçen gün daha fazla kardeş ve hemşireye ulaşmaktayız. Bu amaçla, localardan sağlıklı bilgi akışına ihtiyacımız vardır.

Eğitime Katkı Fonundan yararlanan öğrenci sayımız 650'ye ulaşmıştır. Öğrencilerin sadece aylık ödemeleri değil, sosyal, psikolojik ve sağlık sorunları ile de ilgilenmek için kendileri ile toplantılar yapılmaktadır. Üstadı muhteremlerimizin bu toplantılara daha yoğun katılımlarını diliyoruz.

Ankara Sağlık Komitemiz önderliğinde Ankara Vadimizde pilot uygulama olarak başlayan Sağlık Destek Sistemi en kısa zamanda diğer vadilerimizin de kullanımına girecektir.

Dünyadaki büyük localar arasında çok saygın bir yeri olan Türkiye Büyük Locasının bu özelliğine uygun olarak dış obediyanslar nezdinde gerekli çalışmalar yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Doğru temsil ve doğru politikaların sonucu olarak çok olumlu geribildirimler alınmaktadır. Bunun en önemli örneği, Masonluk ışığını taşıdığımız iki ülke olan Arnavutluk ve Gürcistan'da yıllardır karmaşıklaşmış sorunların çözüm aşamasına gelmiş olmasıdır. İnanıyorum ki, çok kısa bir süre sonra her iki ülkede de Masonluk bizim öngördüğümüz şekilde vücut bulacaktır.

Yurtdışı faaliyetlerimiz kapsamında, Türkiye Büyük Locası dışındaki obediyanslarda Türkçe çalışan localar ile ilişkilerde de yeni bir aşamaya girilmiştir. Nisan ayı başında Almanya Birleşik Büyük Localarına bağlı olarak çalışan Amerikan- Kanada Büyük Locası matrikülündeki Türkay Muhterem Locasının 25. Kuruluş Yıldönümü ve 6. Avrupa Türkçe Konuşan Masonlar Toplantısına Türkiye Büyük Locasına bağlı 150 civarında kardeş ile katılınmış, burada yapılan görüşmelerde sonu çift sayı ile biten yılların Ekim ya da Kasım aylarında Ankara'da, dünyadaki tüm Türkçe konuşan localardan kardeşlerimizin katılımı ile bir panel düzenlenmesine, panelin ertesi günü de geleneksel Anıtkabir ziyaretimizin hep birlikte gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

Masonluk ışığının yurt sathına yayılması projemiz kapsamında, Mart ayı sonunda Özel Pamukkale Muhterem Locamız liderliğinde Anadolu'da Masonluk adlı panel Pamukkale'de düzenlenmiş, hemen tüm şubelerimizden 250'ye yakın kardeş Türk Masonluğunun gelişmesi ve kardeşlerin birbirleri ile kaynaşmaları açısından çok faydalı bir çalışma yapmışlardır.

Yine aynı kapsamda, kurulduğu günden beri çalışmalarını hep Adana'da sürdürmekte olan Özel Gaziantep Geçici Locamız, Ekim 2017 tarihinden beri toplantılarını Gaziantep'e taşıyarak misyonuna uygun çalışmaya başlamıştır.

Türkiye Büyük Locasının 100. Yılı etkinlikleri kapsamındaki etkinliklerden biri olarak başlatılan Uluslararası Masonluk Sempozyumlarının beşincisi 14 Nisan 2018 günü İstanbul Vadisi tarafından düzenlenmiş ve 250'nin üzerinde kardeş ve konuk tarafından büyük bir ilgi ve beğeni ile izlenmiştir.

Sevgili Kardeşlerim,

Amacımız Türkiye Büyük Locasını istenen ve özlenen Masonik seviyeye getirmek ve localarımızın çalışma kalitesini arttırmaya yardım etmektir. Sizlerin yardım, görüş ve önerileri ile bu çabamızın mükemmel bir şekilde gerçekleşeceğine gönülden inanıyorum. Evrenin Ulu Mimarından bu amaçta bizlere yardımını esirgememesini niyaz ediyor ve hepinizi sevgiyle kucaklıyorum.

Kardeşçe sevgi ve saygılarımla,

Bülent AKKAN
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

Dear Brethren,

Grand Office bearers have nearly completed their first year of the 2017-2019 term. Taking this opportunity I spared my message for the 178th edition of Mimar Sinan Journal for an evaluation of this kurumsalperiod.

In all my messages and in all my speeches after taking this duty, I have always emphasized that this new term will be a phase of renaissance and in order to be able to sustain our masonic labors in the best possible way we have to institutionalize our official associational duties which will spare more of our energy for masonic labors. As I repeatedly mention all our Grand Officers are serving our brethren within a full transparent context. All our Consultative Committees have been transformed into bodies which discuss all kinds of demands, remarks and proposals coming from subordinate Lodges without and restrictions, all these suggestions are thoroughly negotiated freely to develop fruitful solutions. The works of the Grand Officers and the Valley Officers are presented to all our members in quarterly reports. I wish that all our Worshipful Masters are sharing these reports with the members of their Lodges sustaining a full communication among our 16.700 member brethren.

This term, the priority of our Grand Officers was institutionalize the official operations of our association and we have formed a new organization chart for this purpose. The position titles of some of our staff have changed. Within this context new job descriptions have been defined for these new titles and their relevant superior-subordinate relations have been re-organized. Personal rights of the employees and their working orders have been over-viewed to avoid any kind of arbitrations. Sustaining our new motto "Write what you do, do what you write", their working conducts have been institutionalized. By preparing new procedures some of these changes have been utilized and the remaining will be applicable after the summer recession.

Another important issue that we are handling is our corporate identity. All official documents that we were using within the valley or among

the valleys were different. To avoid such inconveniencies a new Corporate Identity Guideline and a Social Media Manual have been issued to come into force by September 2018. Furthermore, our adaptive studies are continuing to meet the demands of the new Personal Data Protection Law. Besides, all media follow-ups are carried on by a professional team consisting of our member brethren since the summer of 2017.

A major item was to secure and comfort the temples and spaces where our brethren are working. Especially, the security of our building could not be sustained by only securing the entrances. Another important issue in this context was the cases of emergency or yıkmakdisaster. In case of such an incident the deeds had to be identified by means of written documents and all our staff and member brethren should be trained in this respect. For this purpose starting from our branch temples within the territory of our Istanbul Valley, necessary precautions have been taken and all trainings have been completed. All these studies will be carried to all temples and buildings in all valleys simultaneously. Certain check-lists are being prepared to ensure our services to all our brethren in a complete, healthy, efficient and restrained manner.

Another subject was the planning of our building investments to utilize new temples to our brethren. During the last days of our previous term, due to the aseismic insecurity conditions, a decision was taken to demolish our building in Alsancak İzmir and build a new temple to sustain our brethren a brand new modern environment. İmmediate actions were planned regarding this building and the temple was pulled down after the recession of Lodge labors. The construction period of the project has started, investigation of ground conditions have been utilized, cost-benefit relations have been optimized and by the end of March all studies have been realized and excavation process has started. The tender for the construction of the building will be finalized soon and the contractor will start the construction by May 2018. Our main target is to complete the construction of our new Alsancak building by the end of our term, May 2019.

During the previous term, the construction project in Istanbul Ünalan had been terminated due to political reasons. This subject was negotiated during the 2018 Istanbul Expanded Consultative Committee meeting and decision was taken to terminate the project because of the inconvenient conditions of the area. Thus, the agreement signed with the contractor will soon be terminated. Our land in Ünalan has a promising financial future and therefore a suitable time for its utilization will be considered.

Besides, during the last months of the previous period, the purchasing of the piece of land in Eski Çiçekçi Street had been finalized and therefore the relevant feasibility studies have been initiated to project an additional building to our Temple in Nuru Ziya Street.

Plans to transform our land assets to efficient buildings to meet our requirements are deliberately carried on. Lands with no allowance to new temple constructions will be revaluated and the income derived from these lands will finance our new constructions in convenient areas or re-enforce and amend our present buildings.

Beyond the context of all the above mentioned projects many other issues are handled as well but, finally the main mission of the Grand Officers to elevate the masonic activities of the Grand Lodge of Turkey to a desired level have reached the phase of utilizing relevant visions in this respect. The initiation of new brethren for a sturdy growth, the increase of qualitative and the quantitative attendance of our brethren to the Lodge meetings are our main and important issues. In order to guide our Lodge officers to make studies to satisfy the expectations of the new generations, a survey has been accomplished by the participation of all member brethren to grant lodge members to participate in the decision phases. All remarks are now under inspection and during the coming period relevant rehabilitation studies will be continued. Thus, although neglected from time to time, but the main framework of our craft, the esoteric and initiatic values and studies will re-gain their desired importance.

Our policies on Charity and the relevant educational funds and health services are continuously nourished by new ideas and suggestions. By the increasing support of our brethren the contributions to our funds are growing, leading us to reach more brothers and sisters day by day.

We have reached a number of 650 who are granted by our Educational Funds. Various meetings are held with the grant holders not only to provide them financial contributions, but to take care of their social, psychological or health problems and support them in this respect. We ask all our Worshipful Masters to participate in such meetings.

The Health Support System initiated by the Ankara Health Committee in Ankara Valley will soon be applicable in all other valleys as well.

With respect to its esteemed prestigious status among other Grand Lodges all over the world, Grand Lodge of Turkey continues its intensive studies and relations with foreign jurisdictions as well. Highly positive feedbacks are accomplished as a result of correct

policies and representations. A major example to this achievement is the solutions we have obtained in the complicated problems of Albania and Georgia. Carrying the torch of our Masonic light, we have succeeded to overcome all problems in these countries to establish a new type of Freemasonry prescribed by our Grand Lodge.

Within the context of our foreign relations, we have reached a new phase in the relations with Lodges working in Turkish among other jurisdictions abroad. A delegation consisting 150 members of the Grand Lodge of Turkey has participated in the 25th Anniversary of Türkay Lodge working in United Grand Lodges of Germany and the 6th Europe Turkish Speaking Masons Meeting and upon various discussions held in here, it is decided that all Turkish speaking brethren all over Europe will gather in Ankara every October or November of even years to participate in a masonic panel and continue with our traditional Anıtkabir visit the next day.

Within the context of our project to propagate the light of Freemasonry all over our country, a panel has been organized by our Pamukkale Lodge under the title "Freemasonry in Anatolia" and with the participation of 250 brethren from all our valleys have exhibited very useful studies towards the coalescence of our brethren.

Within the same framework, our Temporary Gaziantep Lodge performing its masonic activities in Adana has carried its lodge meetings to their homeland in Gaziantep since October 2017 and now continues to labor in accordance with their mission.

Starting within the scope of the 100th Anniversary of the Grand Lodge of Turkey activities, the fifth of the International Masonic Symposium has been accomplished by the Istanbul Valley and has received the interest and appreciation of over 250 brethren and guests.

Dear Brethren,

Our main purpose is to elevate our Grand Lodge of Turkey to the desired Masonic level and increase the working quality of our member Lodges. I sincerely believe that we shall reach this goal by means of your support, assistance, views and proposals. I wish that the Grand Architect of the Universe will help us in our endeavors in this respect and extend my fraternal love and greetings to all my brethren.

Fraternal greetings,

Bülent AKKAN
Grand Master

RİTÜEL TARİHÇEMİZDE MÜZİK[1]

Yavuz Selim AĞAOĞLU

The early rubrics on Masonic music in the rituals of Turkish Freemasonry are seen in the Entered Apprentice Ritual in 1967 which was actually an adaptation of The Modern Ritual. In this article the works and practices on the ritual music in Turkish Freemasonry is discussed from 1967 until now along with the historical changes of understanding and implementing in rituals and regulations.

Ritüellerimizde müziğin kullanımına ilişkin bilgiler ilk defa 1967 tarihli Çırak Derecesi ritüelinde yer almıştır. Hatırlanacağı üzere, o yıllarda Anglosakson Masonluğu ile geliştirilmeye çalışılan ilişkiler çerçevesinde İskoçya Büyük Locası'nın kullandığı The Modern Ritual'ın tercümesi yapılmış ve bu ritüel 1967 yılında basılarak "pilot" localarda kullanıma girmiştir. 1965 Olayları çerçevesinde yaşanan tartışmalı dönemin ilk uzlaşma ritüeli olan 1969 tarihli ritüelde de müzik notları küçük farklılıklarla aynı şekilde yer almıştır. Bu tarihten iki yıl sonra, Masonluk tarihimizde bir temel sentez metni olarak tarihe geçen 1971 tarihli ritüelde ve sonraki dönemlerde de ritüel içinde müziğin kullanılacağı yerlerin belirtildiği görülmektedir.

Bununla beraber kapsamlı bir ritüel müziği çalışmasının ancak 1980 yılında Tahsin Seza Manizade tarafından yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmasında Manizade, ritüelin hangi bölümünde hangi eserin çalınabileceğine ilişkin değerlendirmelerini Fazilet Locası'nda "Masonik Müzik" başlığı ile sunmuştur. Manizade'nin bu çalışması kısa süre içinde Büyük Görevliler Kurulu'nda karşılık bulmuş ve Masonik müzik, Halit Arpaç'ın Büyük Üstatlığı döneminde, 10 Mayıs 1980 tarihli Büyük Görevliler Kurulu toplantısında ele alınmıştır.

1 Bu makalenin hazırlanması sırasında yaptığı değerli katkılar nedeniyle Sn. Ergin Koparan'a teşekkür ederim.

Bu tarihe kadar törenlerde çalınmak üzere localarda 3 adet Masonik müzik plağının kullanıldığı bilinmektedir.[2] 10 Mayıs 1980 tarihli Büyük Görevliler Kurulu'nda bu konuda söz alan üyeler, Masonik müziğin aslında bizde kullanılageldiği gibi bir fon müziği olmadığı, Masonik müziğin ritüelin belirli yerlerinde öne çıkartılarak, başlı başına kullanılmasının şart olduğu üzerinde durmuşlardır. Masonik ritüelin bir âyin niteliğinde olduğundan bahisle, âyinde müziğin en önemli vasıtalardan biri olduğuna değinerek konunun ciddi olarak ele alınmasını teklif etmişlerdir.[3]

Faruk Erengül bu konuda şunları dile getirmektedir:

"Bizde yakın zamana kadar ritüelik müzik zorunluğu ihmale uğramış durumdaydı. Kimi localarda hiçbir müzik faaliyeti olmazken, bazılarında da bir kardeş, genellikle belirli bir tek müziğin -çoğu defa Bach re min toccata ve füg'ünün- teyp kaydını başlatıp durdurarak bu görevi ifaya çalışırdı. Bunun düzeltilmesi için o zamanki B.Ü. Nafiz Ekemen K:.'i ısrarlarımla adeta taciz ettim. Sonunda «onu da sen yapıver» dedi. Tek başıma ben neyi yapacaktım? Bilâhare ikazlarım B.Ü. Şekûr Ökten K:. zamanında netice verdi."[4]

1981 yılı sonuna gelindiğinde, Şekûr Ökten'in Büyük Üstatlığı döneminde yapılan Eğitim ve Öğretim Locaları Başkanları ile ortak toplantıda müzik konusunun ele alındığı görülmektedir. Buna göre müzik açısından vadiler arası uyumun sağlanması ve gerekli müzik bantlarının hazırlanması için Mimar Sinan Araştırma Locası'na görev verilmiştir.[5]

Mimar Sinan Araştırma Locası'nın 6 Mart 1982 ve 5 Haziran 1982 tarihli toplantılarında bu konunun detaylı olarak ele alındığı görülmektedir. Verilen görev üzerine Mimar Sinan Araştırma Locası, Cevat Memduh Altar başkanlığında Faruk Erengül, Dimitri Atanasof ve Tahsin Seza Manizade'den oluşan bir ihtisas komisyonu kurarak ritüelle uyumlu olarak kullanılması gereken müzikleri tespit etmiş ve 22 Haziran 1982 tarihli bir levha ile de Büyük Görevliler Kurulu'na bilgi vermiştir.[6]

---

2 *10 Mayıs 1980 tarihli Büyük Görevliler Kurulu tersimatı.*

3 *İlgili toplantıya katılan Cavit Yenicioğlu, Suha Umur, Sadi Aral ve Şevki Kayaman bu konuda söz alarak görüş bildirmişlerdir.*

4 *Erengül, Faruk, "Masonluk ve Müzik", Mimar Sinan Dergisi, Sayı:69, Eylül 1988, s: 52-56.*

5 *27 Kasım 1981 tarihli Büyük Görevliler Kurulu tersimatı ile 21 Ocak 1982 tarih ve 1325 sayılı görevlendirme yazısı.*

6 *Cevat Memduh Altar'ın özgeçmişi için Bkz. Tesviye Dergisi, Sayı:55, Mayıs 2002,s:6.*

26 Haziran 1982 tarihinde toplanan Büyük Görevliler Kurulu ise hazırlanan yeni müzik bandının 75 adet çoğaltılarak bedeli mukabilinde localara dağıtılmasına ve bu bantlar dışında törenlerde farklı müzik çalınmamasına karar vermiştir. Ardından 4 Aralık 1982 tarihinde, dönemin Büyük Sekreteri Suha Umur tarafından, sözü edilen 75 bandın çoğaltıldığı ve açıklamaları ile birlikte dağıtılmak üzere hazırlandığı bilgisi Büyük Görevliler Kurulu'na verilmiştir.

Bu dönemde yapılan çalışmalara ilişkin Faruk Erengül'ün değerlendirmesi şöyledir:

*"Cevat Memduh Altar K:. başkanlığında kurulan komisyonda ritüelik müziklerin hazırlanması görevi bana tevdi edildi. Kısa zamanda her üç derece ve B. L.'nın kullandığı bütün ritüelik müziklerin üç ayrı kasette «master tape»lerini tamamladım. Komisyon aynen kabul etti ve B. L. tarafından bütün locala*r *için yeterince çoğaltılarak da*ğıtıldı."

Faruk Erengül ritüelik müziklerin nasıl seçildiğini ise şöyle anlatmaktadır:

"Müziklerin tesbitinde; her şeyden önce, «açılış, kapanış, nur verilmesi, yeni bir mabedin is'adı, diğer is'ad törenleri» müziği gibi Mozart B:. tarafından özel surette bu maksatlarla yazılmış olanları koydum, olmayanları ise; teamül hâline gelmiş veya en uygun düşecek müzikleri tam sürelerini ayarlayarak tesbit ettim. Ve, bilhassa, klâsik batı müziği ile pek ilgilenmemiş kardeşlerin dahi sevebilecekleri müzikleri seçmeğe özen gösterdim."[7]

Tahsin Seza Manizade ise aynı konuda şunları ifade etmektedir:

*"Mimar Sinan Locası Pek Muhterem Cevat Memduh Altar, Muhterem Faruk Erengül, Muhterem Dimitri Atanasof ve raportör olarak beni görevlendirmişti. Bu komite, yapmış olduğu toplantılarda duruma bir düzen getirilmesi için müziğin daha yaygınlaştırılması ve ritüellerimizin hangi bölümlerinde, ne kadar sürece ve hangi Mason bestecinin eserini veya Mason bestecinin olmasa da dünyaca tanınmış bir bestecinin Dünya Masonluğu tarafından kabul edilen eserinin seçilerek Mimar Sinan Locasına sunulmasına karar verdi. Pek Muhterem Cevat Memduh Altar K.'imiz, konuyu bir disiplin altına almak için müzik uygulanacak bölümlerde her bölüm için sadece tek bir parça seçilip onun uygulanması hususunda komite başkanı olarak ısrar etti. Bu teklif kabul edilerek Muhterem Faruk Erengül K.'imizin seçmiş oldu*ğu müzik parçaları rehber

7 *Erengül, Faruk, "Masonluk ve Müzik", a.g.y. s: 52-56.*

haline getirilerek önce Mimar Sinan Locası'nda ve daha sonra da Büyük Kurul tarafından kabul edildi ve 1995 sonuna kadar uygulandı." [8]

23 Nisan 1983 tarihli Genel Kurul'a sunulan Mimar Sinan Araştırma Locası raporunda sözü edilen çalışmalara ilişkin şu bilgiler yer almaktadır:

"L:.larda yapılan merasimlerde, masonik usullere uygun olarak çalınabilecek müziğin tesbiti hususunda Bü:. L:.mızın verdiği görevi yerine getirmek maksadıyle, gerekli araştırmaları yapmak üzere teşkil edilen komite, çalışmalarını tamamlamış ve 20 kadar plaktan meydana getirilen müzik bandı, riütelik merasimlere göre senkronize edilmiş olarak, L:.ların ihtiyacını karşılayacak adette kasetler halinde çoğaltılmıştır."

Aynı Genel Kurul toplantısında, kullanılan müziklerin koro tarafından seslendirilen kısımlarının bir "kilise atmosferini" çağrıştırdığı eleştirisinin getirildiği, o nedenle kendi ruhani ve dini musikimizden örneklerin seçilmesinin daha uygun olabileceği üzerinde durulduğu görülür.[9] Bu eleştiri ve önerilere karşılık Komite Başkanı Cevat Memduh Altar söz alarak uzun bir konuşma yapmış ve özetle; Masonik temaya uygun olarak titizlikle seçilen müziklere zaman içinde alışılacağını belirterek, "*Kardeşlerim, burası bir tekâmül müessesesidir. Elbirliği edelim, yavaş yavaş yürüyelim, anlamadığınızı söylediğiniz müziği eminim anlıyacaksınız ve seveceksiniz. Bu yapılan güzel bir şeydir. Buna alışalım, buna gidelim. Bu bize kendiliğinden gelmez",* demiştir. [10]

Aynı Genel Kurul toplantısında söz alan Reşit Ata ise Masonik müziğin mutlaka Batı Müziği usulünde olmasının gerekmediğini hatırlatarak sonuçta bu hususta Büyük Görevliler Kurulu'nun karar verici konumda olduğunu ifade etmiştir. Ziya Umur ise, Masonik müziklerin alternatifli olarak hazırlanmasının localara tercih hakkı sağlayacağını vurgulamıştır. Bu tartışmalar arasında Mesut Cemil'in, Türk Sanat Müziği'nde otorite olarak kabul edilmiş bir sima olmasına mukabil Masonik müzikte tercihini Batı Müziği'nden yana kullanması dikkat çekicidir.[11] Farklı bir örnek olarak Türk Sanat Müziği bestecisi Cevdet Çağla'nın, 1965 yılında kurucu üyelerinden olduğu Sevenler Locası için alaturka formda bestelediği Masonik müzik gösterilebilir.[12]

---

8 Manizade, Tahsin Seza, "Masonik Müzik ve Gelişimi", Mimar Sinan Dergisi, Sayı:125, Eylül 2002, s:37-52.

9 Söz konusu toplantıya katılan Yaşar Şendal ve Kaya Manoğlu bu çerçevede görüş bildirmişlerdir.

10 Bu konuşmanın tam metni için Bkz. "Ritüelik Müzik", Tesviye Dergisi, Sayı:53, s:26-27.

11 Aksoy, Süha, "Masonlukta 50 Yıl", İstanbul, 2009, s:69-70.

12 Cevdet Çağla, güftesi Dr. Nuri Akyol tarafından yazılan bu eseri "Sevenlere Gel" ismiyle bestelemiştir. Nuri Akyol Sevenler Locası'nın kurucu Üstadı Muhteremi'dir. Dr. Nuri Akyol 17 Haziran 1958'de, Cevdet Çağla ise 28 Mart 1964 tarihinde Erenler Locası'nda tekris olmuşlardır.

Bu genel tablo içinde 1984 ve 1985 yıllarına gelindiğinde hazırlanan müzik bantlarının localarda pek tercih edilmediğinden ve kullanılmadığından şikâyet edildiği görülmektedir. Daha önce dile getirilen eleştirilerin yanında, kullanılan müzik parçalarının sözlerinin Almanca olmasının da bu şikâyetlerde etkili olduğu dile getirilmiştir. Bu tespitten yola çıkılarak 2 Şubat 1985 tarihli Büyük Görevliler Kurulu'nda Türkçeye tercüme edilen metinlerle yeni bir müzik kaydının yapılması gündeme getirilmiştir. Buna göre, yeniden icra edilecek söz ve müziklerle yeni bir Masonik müzik plağı çıkarılacaktır. Ancak plak maliyetinin yüksekliği nedeniyle plak yerine kaset bant kaydının mı tercih edilmesi gerektiği hususunda ayrı bir tartışma açılmıştır. Toplantı neticesinde ise plak yapımına karar verildiği görülmektedir.[13]

6 Temmuz 1985 tarihinde yapılan Büyük Görevliler Kurulu'na gelindiğinde söz konusu plağın yapıldığı, plak kapağının da basılmasından sonra 3.500 TL bedelle satışa sunulacağı bilgisi toplantıya katılan üyelerle paylaşılmıştır. Ancak 26 Nisan 1986 tarihli Genel Kurul toplantısında kapakla ilgili sorunlar nedeniyle basılan plakların dağıtılamadığı bizzat Büyük Üstat Şekûr Ökten tarafından dile getirilmiştir. 1987 yılında satış ve dağıtımı yapılan bu uzunçalar "W. A. Mozart - Masonik Müzikler" ismini taşımaktadır.[14] Prodüksiyon Yetkili Sorumlusu olarak Suha Umur'un ismi yer alan bu plakta Türkçe tercüme Cevat Memduh Altar'a aittir, müziğe uygulayanlar ise İlhan Usmanbaş ve Orhan Tanrıkulu'dur.[15]

---

13 Söz konusu uzunçaların yapım süreci ile ilgili olarak Bkz. Tanrıkulu, Orhan, "W. A. Mozart'ın Masonik Müzikleri Türkçe Sözlerle Plak Yapıldı", Mimar Sinan Dergisi, Sayı:56, s: 66-67.

14 Bu uzunçalar Ahmet Kurtaran ve Metin Ertem'in gayretleri ile CD formatına aktarılarak 2009'da gerçekleştirilen yüzüncü yıl etkinlikleri çerçevesinde "Masonik Müzikler" ismiyle hediye olarak dağıtılmıştır. Ancak hazırlanan bu CD'nin daha önce yayınlanan uzunçaların dijital kopyası olduğuna ilişkin bir not maalesef konmamıştır.

15 Uzunçaları şu isimler seslendirmiştir: Genel Sanat Yönetmeni, Orkestra ve Koro Şefi: Orhan Tanrıkulu, Soprano: Remziye Alper Tanrıkulu, Tenor: Cemalettin Kurugüllü, Bas: Metin Ertem, Piyano ve Korepetitör: Alp Ulusoy, Org: Celal Kara Boğaziçi Senfonietta: Birinci Kemanlar: Ergun Tekinson (Konzertmeister), Mete Yesügey, Armağan Yesügey, Fatih Evcil -İkinci Kemanlar: Yılmaz Akaoğlu, Emel Ergin, Ferdane Çevik, Ayşe Küçükyıldırım - Viyolalar: Türkay Tekinson, Ümit Asyalı, Selçuk Kundakçı - Viyolenseller: Zafer Köke, Ergün Kuşçu, Suzan Ermakastar- Kontrbaslar: Günnur Perin, Kerim Soysal - Flüt: Kamil Şekerkaran- Obualar: Bilgehan Arkan, Fuat Çelik- Klârinet: Ahmet Ermakastar- Fagot: Tacettin Özmen- Kornolar: Halûk Tümer, Osman Kut Dinçer. İstanbul Erkek Oda Korosu: Tenorlar: Mehmet Belgin Akarsu, Yavuz Baytekin, Metin Dalgıç, Kurtuluş Demirperçin, Bilge Kiper, Nubar Yaşeren - Baritonlar: Sedat Öztoprak, Hakkı Tamer, Ali Uyar- Baslar: Metin Ertem, Zayyad Görgan, Uğur Uygurer- Koro Piyanisti: Hale Yavuz.

Genel Sanat Yönetmeni, Orkestra ve Koro Şefi Orhan Tanrıkulu'dur.[16] 1991 yılına gelindiğinde localara gönderilen müziklerin dışında farklı müzik kayıtlarının da Masonik törenlerde çalındığı şikâyeti 27 Nisan 1991 tarihli Genel Kurul'da Doğan Güvenç tarafından dile getirilmiştir. Benzer şikâyetlerin artması nedeniyle bundan sonraki dönemde Masonik müzik üzerinde tekrar çalışmalara başlandığı görülmektedir. Hatta 17 Nisan 1993 tarihli Genel Kurul'a sunulan Çalışma Raporu'nda Ritüel Komitesi'nin Fransa'da Grand Loge National Française'e bağlı localarda çalışan müzik ve açıklamalar ile İngiltere'den localarda orgla çalınan müziklerin notalarının getirildiği yer almaktadır. Oluşturulan Müzik Kurulu'nun başında Alp Ulusoy vardır ve bu kurul uzun yıllar boyunca hiç değişmeden görevini sürdürecektir. Hatırlanacağı üzere Alp Ulusoy daha önce hazırlanan Masonik müzik uzunçalarında piyanist olarak yer almıştır.[17]

Bu dönemde 8 Mayıs 1993 tarihli Büyük Görevliler Kurulu'nda localarda müzik yönünden bir "disiplinsizliğin" var olduğu bir kez daha vurgulanmış ve bu önemli konunun sadece müzik komitesine bağlı bırakılamayacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra localarda birer profesyonel Müzik Üstadı bulundurulma teklifi de ayrıca tartışmaya açılmıştır.[18]

22 Nisan 1995 tarihli Genel Kurul'a gelindiğinde müzik kurulunun artık komisyona dönüştüğü ve Genel Kurul kitapçıklarında yer almaya başladığı görülmektedir. Alp Ulusoy başkanlığındaki Masonik Müzik Komisyonu şu üyelerden oluşmaktadır: Doğan Güvenç, Tahsin Seza Manizade, Alp Altıner, Üstün Gürtuna ve Haluk Gülercan. Bu değişmez isimler arasında, ritüel müziği üzerine 1980'de ilk çalışmaları kaleme alan Tahsin Seza Manizade'nin de yer alması dikkat çekicidir. Bu dönemde, localarda çalınacak müziğin Üstadı Muhteremler Danışma Kurulu'nda da ayrıca ele alınıp tartışıldığı görülmektedir.[19]

10 Haziran 1995 tarihli Büyük Görevliler Kurulu'nda Masonik Müzik Komisyonu Başkanı Alp Ulusoy bir açıklamada bulunarak törenler için

---

16 Orhan Tanrıkulu'nun özgeçmişi için Bkz. Sabar, Ömer, "Sanatkâr Kardeşlerimiz: Orhan Tanrıkulu", Şakul Gibi Dergisi, Sayı:9, Yıl:1, Aralık 1988, s:14-17 ve Umur, Suha, "Orhan Tanrıkulu", Mimar Sinan Dergisi, Sayı:72, Haziran 1989, s:69-70.

17 Alp Ulusoy'un özgeçmişi için Bkz. "Sanatkâr Kardeşlerimiz: Alp Ulusoy", Şakul Gibi Dergisi, Sayı:12, Yıl:2, Mart 1989, s:10-12.

18 8 Mayıs 1993 tarihli Büyük Görevliler Kurulu tersimatına göre bu teklifi aynı zamanda tanınmış bir müzisyen olan Ahmet Kurtaran dile getirmiştir.

19 Tesviye Dergisi, Sayı 16, Mart 1995, s:29-30.

ritüele uygun alternatifli müzik parçalarının yeniden belirlendiği ve her locanın seçeceği bir müzik görevlisine, bu kurul üyeleri tarafından özel olarak eğitim verileceği bilgisini vermiştir. Söz konusu eğitimin kurul tarafından Vadiler ziyaret ederek verildiği 16 Mart 1996 ve 16 Mayıs 1996 tarihli Büyük Görevliler Kurulu toplantılarında konuşulmuştur. Hatta bu toplantılarda, Büyük Loca tarafından tayin edilen Büyük Müfettişlerin de localarda çalınan Masonik müziğin uygunluğunu denetlemeleri teklif edilmiştir. Böylelikle 1996 yılında yeni bir müzik rehberinin hazırlanmış olduğu ve buna uygun olarak hazırlanan yeni müzik kasetlerinin Vadilere dağıtıldığı görülmektedir.

Bu döneme ilişkin Tahsin Seza Manizade şu bilgileri vermektedir:

"1995 yılında bazı Localar uygulanmakta olan müziklere ilaveten alternatif müzik parçaları da seçilmesini, böylelikle değişik müzikler arasında seçim yapma olanağına sahip olmak istediklerini En Muhterem Büyük Üstadımız'dan rica etmişler, bu ricaları kabul edilince, yeniden bir Müzik Komitesi kurulmasına karar verilmiştir. Bu komiteye, Pek Muhterem Alp Ulusoy, Muhterem Doğan Güvenç, Haluk Gülercan, Alp Altıner, Üstün Gürtuna Kardeşler ve ben görevli olarak seçildik. Bu komite 2 yıl boyunca önceleri haftada 1 kez olmak üzere, sonraları ise haftada 2 kez çalışarak ve Muhterem Faruk Erengül Kardeşimizin de onayını alarak çok kullanılan parçalara 4-5 alternatif ilave etti. Az kullanılan, daha açık bir ifadeyle 1-2 yılda bir defa kullanılan müzikler için (Üstadı Muhterem İsad Töreni, Hemşirelere açık toplantı, yeni bir Mabedin Açılışı gibi...) törendeki her bölüme bir parça seçildi ve Büyük Kurulca onaylandı. Müzik parçaları seçilirken, Mason bestecilerin eserleri, öncelikle tercih edildi. Mason bestecilerin eserleri bulunamıyorsa diğer bestecilerin Dünya Masonluğunca kabul görmüş bestelerinin seçimine önem gösterildi. Örnek olarak: Beethoven'in Opus 59/1 no'lu quarteti bugün bütün Dünya Masonluğunca Masonluğun belirli bir derecesindeki bir efsanenin canlandırılışı sırasında uygulanmaktadır. Müzik komitesinde görüşülerek seçilen parçalar daima oybirliğiyle kabul edildi."

Ancak bir süre sonra müzikler üzerinde yeni bir düzenleme yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Masonik Müzik Komisyonu'nun 18 Nisan 1998 tarihli Genel Kurul'a sunduğu rapora göre Tören Ritüelleri'nin Büyük Görevliler Kurulu tarafından gözden geçirilmesi nedeniyle 1996 yılında hazırlanan müzik rehberinin 1997 yılında yeniden ele alındığı

belirtilmektedir. Bunun yanı sıra aynı dönemde locaların müzik görevlileri ile görüş alışverişinde bulunulduğu da aynı rapora eklenmiştir.

Bundan sonraki yıllarda, hazırlanan müziklerin localarda kullanımının takip edildiği anlaşılmaktadır.[20]

2001 yılına gelindiğinde Masonik Müzik Komisyonu artık kaldırılmış, müzikle ilgili çalışmalar "Eğitim ve Öğretim Locaları" bünyesine alınmıştır. Nitekim 8 Aralık 2001 tarihli Genel Kurul'a sunulan Eğitim ve Öğretim Locaları Yayın Çalışmaları Raporu'nda "Müzik Üstadı El Kitabı" üzerinde çalışmaların sürdüğü belirtilmektedir. Ancak sözü edilen el kitabı tamamlanıp yayınlanamamıştır.

2004 yılında İstanbul'dan başlayarak mabetlerdeki ses düzeni ve müzik setleri yenilenmeye başlamış, bilgisayar üzerinden mp3 formatı ile müzik yayınına geçilmiştir.[21] Bunun yanı sıra 14 Eylül 2004 tarih ve 1279 sayılı "Envara Mahsus" bir levha ile locaların belirleyeceği en az iki Müzik Üstadı ile 2. Tören Üstatlarına eğitim verilmesi gündeme gelecektir. Mabet içindeki müzik yayınları ile ilgili teknik yenilenme ise tüm vadilerde 2005 ve 2006 yıllarında devam etmiştir.

2006 yılında farklı bir bestenin loca açılışlarında alternatif olarak önerildiği ancak Büyük Görevliler Kurulu'nda reddedildiği görülmektedir. Keza bu vesile ile ritüelik çalışmalarda, belirlenen Masonik müzikler dışında farklı bir müzik çalınmaması localara duyurulmuştur.[22]

Ancak ritüelik müzik konusunda yapılan en önemli değişiklik 2008 yılında olmuştur. 10 Mayıs 2008 tarihinde yapılan Genel Kurul'da kabul edilen tüzük değişikliği ile loca görevlileri arasına Müzik Üstadı da eklenmiştir. Bu değişiklikle ilgili olarak Genel Kurul'a sunulan teklif metninde şu gerekçe yer almıştır:

"Özellikle törenlerde ve Masonik protokol uyarınca Büyük Üstadın karşılanmasında 2. Tören Üstadının müzik dışındaki diğer görevleri nedeniyle müziğin ayrı bir görevli olarak Müzik Üstadı tarafından yapılması önerilmiştir."

---

20 8 Mayıs 1999 ve 22 Nisan 2000 tarihli Genel Kurullara sunulan Masonik Müzik Komisyonu Raporları.

21 12 Aralık 2004 tarihli Genel Kurul'a sunulan Bilgi İşlem Komitesi Raporu.

22 9 Aralık 2006 tarihli Genel Kurul'a sunulan İdare Raporu'nda yer alan Büyük Görevliler Kurulu Kararları.

Yeni loca görevlisi olarak kabul edilen Müzik Üstadının bijusu Büyük Görevliler Kurulu tarafından -Anglosakson Masonluğunda da kullanıldığı gibi- lir olarak belirlenmiştir. Aynı toplantıda bu yeni loca görevlisinin görevlerini tarif eden taslaklar da tartışmaya açılmış ve Görevliler İs'ad Ritüeli başta olmak üzere çeşitli ritüel metinlerinde gerekli eklemelerin yapılması üzerinde durulmuştur. Ardından 31 Aralık 2008 tarihine kadar is'ad edilecek Müzik Üstatlarının, Kasım 2009 içerisinde gerçekleşecek loca seçimlerinde bir dönem görev yapmış addedilmelerine karar verilmiştir.[23] Localar Genel Tüzüğü'nde yapılan değişiklikle de loca görevlileri arasına eklenen Müzik Üstadı *"Loca çalışmalarında Büyük Görevliler Kurulunca belirlenmiş müziği çalmak ve Mabedin ışıklarını idare etmek"* ile görevlendirilmiştir.[24]

Öte yandan 2009 yılında kurulan Ritüel Redaksiyon Çalışma Grubu'nun, ritüel redaksiyonlarının yanı sıra ritüel müzikleri ile bu müzikler için açıklayıcı kullanım kılavuzu hazırlanması için de bir girişimde bulunduğu görülmektedir. Daha sonra Ritüelleri Düzenleme Geçici Komisyonu adını alan bu çalışma grubu önceki yıllarda Masonik Müzik Kurulu ile Masonik Müzik Komisyonu'nda da sürekli görev yapan Doğan Güvenç'e bu hususta yeni bir görev vermiştir. Doğan Güvenç, başta Turgut Tiftik olmak üzere Alp Altıner ve Tahsin Seza Manizade'nin de yardımıyla 2010 yılının Mart ayında "Ritüeller ve Törenler İçin Açıklamalı Müzik Rehberi"ni tamamlayarak komisyona teslim etmiştir. Ancak bu rehber, o günün özel şartları içinde Büyük Görevliler Kurulu'nda değerlendirmeye alınamamıştır.

Masonluk tarihimizde 2006 ile 2010 yılları arasında etkisini gösterip basın ve yargıya da akseden idari sıkıntıların bir dönüm noktası teşkil ettiği 8 Mayıs 2010 tarihli Genel Kurul ve 19 Haziran 2010 tarihli Olağanüstü Genel Kurul'dan sonra yeni ve farklı bir sürecin başladığı ileri sürülebilir. Bu süreçte önce 2011 yılında Masonik mevzuat üzerinde kapsamlı bir düzenlemeye gidildiği ve ardından 2012 yılında da redaksiyonu yapılmış tüm ritüellerin Genel Kurul onayından geçirildiği görülmektedir.

2011 yılında Localar Genel Tüzüğü'nde yapılan yeni düzenlemelerle birlikte Müzik Üstadı'nın görev tanımında yapılan değişiklik dikkate değerdir. Yeni tüzüğün ilgili maddesinde loca çalışmalarında çalınacak müziğin Büyük Görevliler Kurulu tarafından belirleneceği ifadesi çıkarılmış ve Müzik Üstadı *"Locada müzik ve ışıkları yönetmekle görevlidir"* denmiştir.[25]

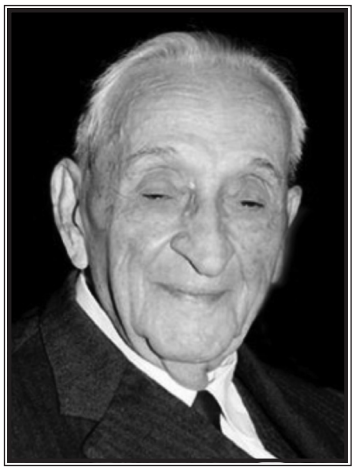
---

23 10 Ekim 2008 tarih ve 1082 sayılı Envara Mahsus Levha.

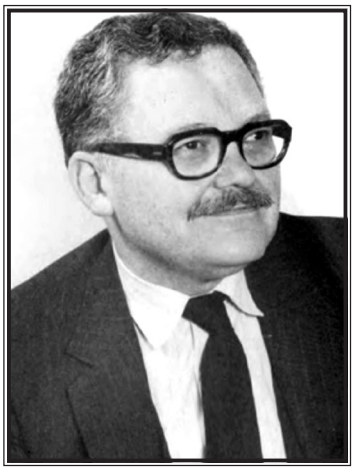
24 Localar Genel Tüzüğü, 2010, Madde 42/A.

25 Localar Genel Tüzüğü, 2011, Madde 38.

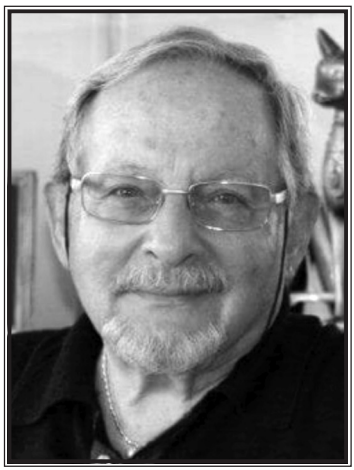
2011 yılı sonrası dönemde ritüel müzikleri ile ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmediği, daha önce yapılan çalışmaların ve özellikle 2010 yılında Doğan Güvenç başkanlığında hazırlanan ritüelik müzik listesinin referans kabul edilerek kullanıldığı ve genel olarak locaların ritüel müzikleri konusunda kendi seçimlerine göre hareket ettikleri gözlenmektedir.

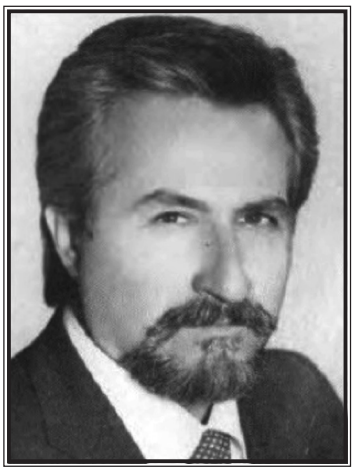
Cevat Memduh Altar

Orhan Tanrıkulu

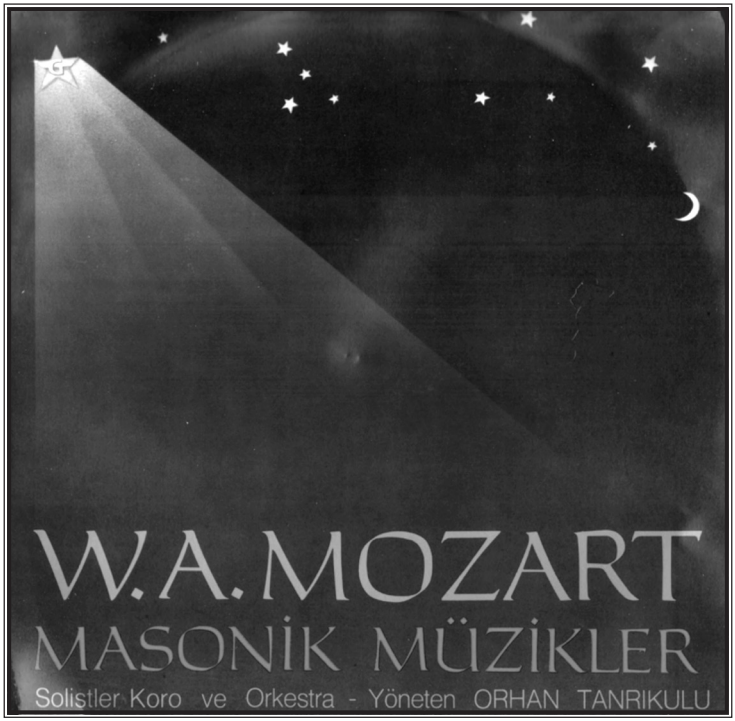
Alp Ulusoy

Metin Ertem

Remziye Alper Tanrıkulu

Türkçe sözlerle Mozart Masonik Müzikler plağı

WOLFGANG AMADEUS MOZART

(27.1.1756 - 5. XII. 1791)

MASONİK MÜZİKLER

Türkçesi: Cevat Memduh ALTAR
Müziğe uygulayanlar: İlhan USMANBAŞ
Orhan TANRIKULU

A Yüzü **22'47"**

"DIR, SEELE DES WELTALLS" 7'35"
"RUHU EVRENİN SEN EY GÜNEŞ"
Soprano Solo, Erkek Korosu ve Orkestra için Kantat, KV 429
a) Koro
b) Arya

GESELLENREISE 2'26"
KALFA YOLCULUĞU
Ses ve Org için Şarkı, KV 468

EINE KLEINE FREIMAURERKANTATE 12'29"
KÜÇÜK BİR MASON KANTATI
2 Tenor Solo, Bas Solo, Erkek Korosu ve Orkestra için Kantat, KV 623
a) Koro (Allegro)
Recitativo, Tenor Solo
b) Arya, Tenor Solo (Andante)
Recitativo, Tenor ve Bas Solo
c) Düet, Tenor ve Bas Solo (Andante)
d) Koro (Allegro)

B Yüzü **20'41"**

"DIE IHR DES UNERMESSLICHEN WELTALLS" 7'03"
"SİZ Kİ SONSUZ EVRENİN YARATANI"
Tenor Solo ve Piyano için Kantat, KV 619
Andante maestoso - Rezitativ - Andante - Allegro - Andante- Rezitativ - Allegro

BUNDESLIED 1'50"
BİRLİK ŞARKISI
Üç sesli Erkek Korosu ve Org için İlâhi, KV 623/a

ZUR EROFFNUNG DER LOGENVERSAMMLUNG 1'56"
LOCA AÇILIŞ MÜZİĞİ
Solo, Erkek Korosu ve Org için Şarkı, KV 483

ZUM SCHLUSS DER LOGENVERSAMMLUNG 2'56"
LOCA KAPANIŞ MÜZİĞİ
Solo, Erkek Korosu ve Org için Şarkı, KV 484

DIE MAURERFREUDE 6'30"
MASONLARIN SEVİNCİ
Solo, Erkek Korosu ve Orkestra için Kantat, KV 471
a) Allegro-Recitativo-Andante-Presto
b) Allegro molto

ORHAN TANRIKULU

Genel Sanat Yönetmeni
Orkestra ve Koro Şefi

Remziye ALPER-TANRIKULU (Soprano)
Cemalettin KURUGÜLLÜ (Tenor)
Metin ERTEM (Bas)
Alp ULUSOY (Piyano - Korepetitör)
Celâl KARA (Org)

BOĞAZİÇİ SİNFONİETTA

1. Kemanlar: Ergun Tekinson (Konzertmeister), Mete Yesügey, Armağan Yesügey, Fatih Evcil.
2. Kemanlar: Yılmaz Akaoğlu, Emel Ergin, Ferdane Çevik, Ayşe Küçükyıldırım.
Viyolalar: Türkay Tekinson, Ümit Asyalı, Selçuk Kundakçı.
Viyolenseller: Zafer Köke, Ergün Kuçcu, Suzan Ermakastar.
Kontrbaslar: Günnur Perin, Kerim Soysal.
Flüt: Kâmil Şekerkaran.
Obualar: Bilgehan Arkan, Fuat Çelik.
Klârinet: Ahmet Ermakastar.
Fagot: Tacettin Özmen.
Kornolar: Halûk Tümer, Osman Kut Dinçer.

İSTANBUL ERKEK ODA KOROSU

Tenorlar: Mehmet Belgin Akarsu (•), Yavuz Baytekin, Metin Dalgıç, Kurtuluş Demirperçin, Bilge Kiper, Nubar Yaşaren.
Baritonlar: Sedat Öztoprak (•), Hakkı Tamer, Ali Uyar.
Baslar: Metin Ertem (•), Zeyyad Görgan, Uğur Uygurer.
Koro Piyanisti: Hale Yavuz.
(•) Koro solistleri

Kayıt: Pan Stüdyosu, Etiler, İstanbul.
Kayıt ve Montaj Teknisyeni: Fazıl Aluk
Kapak Kompozisyonu ve Grafik düzeni: Prof. Namık Bayık, Yard. Doç. Abdullah Taşçı
Prodüksiyon Yetkili Sorumlusu: Suha Umur

Hür ve Kabuledilmiş Masonlar Büyük Locasınca hazırlanmıştır.
Yalnız üyeler içindir.

Plağın arka yüzü

2003 yılında İktisadi İşletme'de satışa sunulan Localarda Çalınan Müzikler CD seti

Wolfgang Amadeus Mozart'ın Masonik-Tören Müzikleri.

Mozart'ın Masonik kapsamlı sekiz eseri, dünya Masonluğunca öncelikle benimsenmiştir. Bilindiği gibi Mozart da, günün birinde Masonluğa büyük bir özlemle katılmıştır; hatta bu konudaki içtenliğini, değişik biçim ve kapsamlı eserlerle kanıtlamıştır.

W.A. Mozart'ın, büyük çapta Masonik bir eser olan Sihirli Flüt (Zauberflöte) operası ile öteki Masonik eserlerini, Viyana'da tekris edildikten sonra, loca Kardeşleri arasında geçirdiği unutulmaz izlenimlerin etkisiyle bestelemiş olduğu bir gerçektir.

Mozart gibi bir sanatçının Masonluğa -büyük bir içtenlikle istediği halde- çok geç katılabilmiş olmasının tek nedeni, zamanında kâsik bir Mason aleyhtarı olan, Alman İmparatoriçesi Marie-Thérèse'in Masonluğa karşı beslemiş olduğu antipatidir. Nitekim yurduna kıvanç verici başarılarla hizmet etmiş olan bu kadın, yönetime yardım eden oğlu Prens Joseph'in, locasına sadakatle bağlı bir Mason olmasına rağmen, Mason localarını kapatarak faaliyetlerine engel olmuş ve Mozart, İmparatoriçe ölünceye ve yaşamının son beş yıllık dönemine girinceye kadar Mason olamamıştır. Büyük sanatçı ancak Marie-Thérèse'in ölümünden sonra, oğlunun locaları yeniden faaliyete geçirmesiyle Mason olabilmiştir; ve tekris töreni kendisini çok yakından tanıyan Otto von Gemmingen'in rehberliğiyle Viyana'daki "Umut" Locasında (Zur gekrönten Hoffnung) yapılmıştır (1785).

Mozart, Mason olduktan sonra, loca Kardeşlerinin teşviki ve gönülden isteğiyle, törenlerin gerektirdiği şu sekiz eseri bestelemiştir. (*)

1- Mason Kantatı (KV 429, 1785)

"Ruhu Evrenin sen ey Güneş"

2- Kalfa adayının ilk seyahati için müzik (KV 468, 1785)

"Siz ki yeni dereceye geldiniz"

3- Mason mutluluğu üzerine müzik (KV 471, 1785)

"Bakın, arayan gören göz için doğa apaçık sermekte gizlerini"

4- Locanın açılış müziği (KV 483, 1785)

"Bugün siz kaynaşın Kardeşler"

5- Locanın kapanış müziği (KV 484, 1785)

"Size şükran borçluyuz, bizlere yol gösterdiniz siz"

6- Kantat (KV 619, 1791)

"Siz ki sonsuz Evrenin Yaratanı"

7- Küçük bir Mason Kantatı (KV 623, 1791)

"Tüm gücüyle çınlasın neş'emiz"

8- Birlik Şarkısı (KV 623/a, 1791)

"El verin birlik olalım"

Mozart, yukarda sırasıyla gösterilen eserlerden beşini yanlarında geçen tarihlerden de anlaşılacağı gibi, Mason olduktan sonra üçünü de ölüm yılı olan 1791 de bestelemiştir. Ne var ki bu eserlerin hepsinin, büyük sanatçının uzun yıllar sabırla beklediği tekristen sonra, üstüste ve bir çırpıda yazılmış olmaları, Masonluğun kendine verdiği mutluluğun sınırsızlığını açıkça ortaya koymaktadır.

Mozart'ın, yukarda gösterilen eserler arasında adı geçmemiş olan Masonik bir eseri daha vardır ki, dokuzuncu sırayı alması gereken bu eser de, loca kardeşlerinden ikisinin ölümü dolayısıyla, gene 1785 yılında yazmış olduğu küçük bir matem müziğidir (KV 477). Hemen her ülkenin Masonluğunda çoğunlukla Mozart'ın Masonik müzikleri değerlendirilmektedir.

100 yılı aşan bir tarihe sahip bulunan Türk Masonluğunun da, Mozart'ın Mason müziğinin Türkçe metinlerle değerlendirmesi, gelenekleşmiş bir anlayışa katkı olduğu kadar, büyük sanatçının tüm insanlığa seslenen sevgi öğretisinin Türk Masonluğunca da içtenlikle benimsenmiş olduğunu kanıtlamaktadır.

Cevat Memduh ALTAR

Cevat Memduh Altar'ın Mozart'ın Masonik tören müzikleri üzerine açıklamaları

OSMANLI MASONLUĞUNDA MEHMET ÖRFİ KARDEŞ

Ergin KOPARAN

As well known Grand Lodge of Ottoman/Turkey was constituted in July 1909. Actually, the attempts to establish a Grand Lodge started earlier. Immediately after the 1908 Young Turk Revolution Ottoman Freemasons attempted to constitute an independent Grand Lodge of Ottoman. Various groups tried for this with the help of continental jurisdictions. A significant attempt took place in March 1909. The "Grand Master" of this "Grand Orient" was Muhammad Orphi Pasha. This article is a short research with the help of the documents in the GL Archive on Orphi Pasha and his place in Ottoman Freemasonry.

MEŞRUTİYETİN YENİDEN İLANI

Yirminci yüzyılın başında, baskılardan bunalarak İstanbul'dan uzaklaşan Osmanlı aydınlarının buluştukları Balkan topraklarında ve Avrupa'da muhalefet yoğunlaşıyor, hürriyet hareketleri hız kazanıyordu. Günden güne taraftar toplayan İttihat ve Terakki Cemiyeti, Balkanlarda üstünlüğü ele geçirmeye başlıyordu. Padişah, sonunda baskılara boyun eğdi ve 23 Temmuz 1908'de Anayasa'yı yeniden yürürlüğe koymaya ve Mebuslar Meclisi'ni yeniden açmaya razı oldu.

Balkanlardaki Osmanlı aydınları, II. Meşrutiyetin ardından İstanbul'a gelmeye başladılar. İstanbul'daki esas dönüşüm, bugün [Rûmî takvimle olayların başladığı gün olan] 31 Mart vakası diye adlandırılan, 13 Nisan 1909'da patlayan ayaklanmanın Rumeli'den gelen Hareket Ordusu tarafından bastırılması; Abdülhamid'in tahttan indirilip Selanik'e sürgüne gönderilmesi; yerine Mehmet Reşad'ın Meclisi Mebusan'da yapılan oylama ile Padişah seçilmesi sonrasında yaşanmaya başlanacaktır.

OSMANLI MASONLARININ BÜYÜK LOCA KURMA AMACIYLA TOPLANTILAR YAPMALARI

O güne kadar Osmanlı topraklarında yabancı obediyanslara bağlı localarda çalışmakta olan Osmanlı Masonları Meşrutiyet'le birlikte bir Osmanlı Büyük Locası kurma amacıyla harekete geçtiler. Bu konuda çeşitli kişilerce yapılan değişik girişimler bilinmektedir.

Abdülhamid tarafından Şam'da sürgüne gönderilen Müşir Fuad Paşa Meşrutiyet'ten sonra 12 Ağustos günü sürgünden dönmüştü. İstanbul limanında binlerce kişi tarafından karşılanan, Abdülhamid'e karşı çıkabilecek cesareti gösterdiği için çok sevilen Müşir Fuad Paşa'nın öncülüğünde bir Büyük Loca kurma girişiminde bulunulduğu Angelo Iacovella'nın **Gönye ve Hilal** kitabında, **Acacia** dergisinden alıntıyla şöyle aktarılıyor:

"İstanbul'dan gelen haberlere göre, Türkiye'deki seçkin siyaset adamları bu ülkede bir mason örgütü kurmayı düşünüyorlardı. Uzun zamandan beri gölgede kalmaya zorlanan Türk masonları, Adliye Nazırı ile çeşitli Ayan Heyeti üyelerinin ve mebusların hazır bulunduğu bir toplantıda Müşir Fuad Paşa'nın çevresinde bir araya geldiler. Türkiye'de bir Büyük Loca'nın oluşumu için girişimler yapılması önerisi oybirliğiyle kabul edildi."[1]

Büyük Loca kurma amacıyla Balkanlardan gelen Masonlar ile İstanbul'da bulunan Masonlar, Ağustos 1908'de Büyük Cadde [bugünkü İstiklal Caddesi] üzerinde bulunan Tokatlıyan otelinde toplanmışlar, Osmanlı Büyük Locasını kurma konusunu ele almışlardı.

"Türkiye'de Türk masonluğunun millî teşkilatını kurmak için ilk hazırlık toplantısı 1908 senesi Ağustos ayında, yani meşrutiyetin ilânından (Rumî 10 Temmuz-Miladî 23 Temmuz 1908) hemen bir ay kadar sonra Beyoğlunda Splendit kahvehanesi üstündeki Tokatlıyan otelinin salonunda Mıgırdıç Tokatlıyan biraderin yardımı ile yapılmıştır. Bu toplantıda, evvelce bahsettiğim İstanbul'daki yabancı localara mensup birçok masonlarla Rumeli ve Makedonya bölgesindeki locaların âzasından bazıları hazır bulunmakta idiler. Bu esnada Maliye Müfettişi Ferit Aseo birader Selânikteki genç ve idealist Türk Masonlarının faaliyetlerini anlattıktan sonra, artık Türkiye'de de yeni bir Millî bir mason teşkilatı vücuda getirilmesi zamanının geldiğini ve bunun lüzumunu ve usullerini belirten konuşmalar cereyan ediyor."[2]

Masonların İstanbul'da 19 Ağustos 1908 akşamı yaptıkları bir başka toplantı da İstanbul basınına yansımıştı. Toplantıya tanınmış gazeteci ve yazarların katıldıkları, yemekli toplantıda konuşmalar yapıldığı gazete haberinden anlaşılıyor.

"Şehrimizin Franmasonları ayan-ı Mısır'dan **Muhammed Azmi Paşa**'nın riyaseti altında dün gece (Pera Palas) Oteli'nde Kanun-ı Esasî-i Osmanî'nin tecellisi şerefine olarak içtima ettiler, büyük bir ziyafet verdiler. Servet-i Fünûn sahibi **Ahmed İhsan** Bey Efendi ile meşâhîr-i muharrirîn **Safveti Ziya**, **Celal Sahir**, **Zeki Megamiz** ve saadet sahibi beyefendiler matbuat-ı Osmanîye namına bu ziyafette med'uvven bulunuyorlardı. Şevk ü şetaretle ekl-ü şurb edildikten sonra **Mehmed Azmi Paşa** Masonların hürriyete daima ne derece hâdim olduklarını, hatta bu hakikati ahiren bilfiil isbat eylediklerini Osmanlıların, Osmanlılığın şeref-i âlülâlüne terdifen Arapça beliğ bir nutuk ile beyan eyledi. **Ahmed İhsan**, **Safveti Ziya** Bey Efendiler daha ziyade talâkat ve fasahat, pek vatanperverâne bir tarzda Paşa-ı müşarünaleyhe Fransız mukabele buyurdular, daha sonra Mısır'da neşr olunan *el Liva* sahibi **Ali Kamil** Bey Efendi yine Fransızca zemin ve zamana muvafık bir nutk-ı beliğ irad eyledi. Neticede hazirundan bazı ekabir-i efrencin Osmanlıları tebcilen pek beliğ sözlerini, hele Fransa efâzıl-ı müsteşrikîninden tesadüfen şehrimizde bulunan Mösyö (Kurtelun)un alimane, vâkıfâne bir hitabesini dinledikten sonra hazirun reis-i cemiyete şu içtima-ı güzini için beyan-ı şükran ederekten sonra dağıldılar."[3]

OBEDİYANSLARIN OSMANLI TOPRAKLARINDAKİ YARIŞI

Kemalettin Apak'ın aktardığına göre, o günlerde Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren yabancı obediyanslar, yerel bir büyük loca kurmak için birbirleriyle yarış içindeydiler. Bir yandan Osmanlı topraklarında yabancı obediyanslara bağlı olarak çalışan locaların yöneticileri, kurulma niyeti ortaya çıkan Osmanlı Büyük Locası'nı kendi obediyanslarının kurması için merkeze teşvik mektupları gönderiyorlar, öte yandan yabancı Obediyanslar Osmanlı topraklarındaki loca yöneticilerini böyle bir kuruluş için seferber ediyorlardı. Bütün bu yarış içinde değişik obediyanslar birbirlerini kollamayı da ihmal etmiyorlardı.

"İstanbul'daki İtalyan mekteplerinin müfettişi bulunan ve İtalya Yüksek Şûrasına mensup olan **Forti** birader, Türkiyede Türk Masonluğu teşkilatının kurulması için İtalya Yüksek Şûrasından selâhiyet aldığını ve hemen çalışmaya başlanmasını bildiriyor. Diğer taraftan Viktorya dö Berlin sigorta şirketinin Türkiye mümessili bulunan **Davit J. Kohen**

birader Fransa Yüksek Şûrasının muzaheretini sağlıyor. Bu sırada Mısırlılar da, aramıza mevcut dinî, harsî ve siyasî alâka ve münasebetler dolayısıyla Türkiye Yüksek Şûrasının Mısır Yüksek Şûrası delâletiyle teşkiline teşebbüs ediyorlar."[4]

YÜKSEK ŞÛRA'NIN REORGANİZASYONU

Osmanlı Eski ve Kabuledilmiş Skoç Masonluğu Yüksek Şûrası, Sadrazam Sait Halim Paşa'nın babası olan Prens Abdülhalim Paşa'nın Hâkim Büyük Âmirliğinde 1861 yılında kurulmuş, bu kuruluşun Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti Güney Jüridiksiyonu (Ana Yüksek Şûra) tarafından onaylandığı Güney Jüridiksiyonunun resmi raporlarında belirtilmişti. Aradan geçen zaman içinde, Yüksek Şûra faaliyetini devam ettiremedi.

Yüksek Şûra'yı yeniden faaliyete geçirme isteğinde olan Osmanlı Masonları, bu konuda özellikle Belçika Yüksek Şûrasından destek aldılar. Osmanlı Yüksek Şûrası'nın tahsisi görevi Belçika Yüksek Şûrası tarafından Mısır Yüksek Şûrasına verildi. Mısır Yüksek Şûrası da ilk Hâkim Büyük Âmir Prens Abdülhalim Paşa'nın yeğeni olan Prens Aziz Hasan Paşa ile ona müşavirlik yapacak Joseph Sakakini'yi [bazı kaynaklarda Yusuf Bey Sakakini] bu işle görevlendirdi.

Bu amaçla 3 Mart 1909 günü yapılan toplantıda Aziz Hasan Paşa, 13 Kardeşe 33° tevcih etti. Toplantıda müşavir/gözlemci olarak bulunan Joseph Sakakini bu durumu tasdik etti.[5]

Daha sonra 18 Mart 1909'da 3 Kardeşe, 20 Mart 1909'da yine 3 Kardeşe daha 33° tevcih edildi.[6] Böylece **Osmanlı İmparatorluğu Tarikât-ı Ekosiye Şûrâ-yı Âlîsi [Osmanlı İmparatorluğu Skoç Riti Yüksek Şûrası**] reorganize edilerek yeniden faaliyete geçmiş oldu.

Yüksek Şûra üyeleri 25 Haziran 1909 günü yeniden toplandılar, geçici Büyük Görevlilerin seçimi yapıldı ve Tüzükler kabul edildi.[7]

Daha sonra 21 Aralık 1909 günü Osmanlı Yüksek Şûrası yeni dönem (1909-1918 dönemi) Büyük Görevlilerini seçerek dünyaya duyurdu.[8]

YABANCI BASINDAN

Bu arada yabancı basında İstanbul'da 2 Nisan 1909 günü "Kudüs Büyük Mahfili Büyük Üstadı" Örfi Paşa'nın Büyük Üstatlığında bir Grand Orient kurulduğu haberleri görülüyordu.

İsviçre Localar Birliği Merkezi Yayın Organı **Alpina** dergisinde yeni kurulan Grand Orient duyurulurken Büyük Üstat Örfi Paşa'nın demecine de yer veriliyordu.

"*Osmanlı Grand Orient'i* kısa bir süre önce kuruldu. Büyük Üstat Örfi Paşa bu konuda şunları söylemektedir: "Yeni hükümet Hür Masonluğun İmparatorluk içinde ve tamamen uygun gördüğü koşullarda gelişmesi konusunda gerekli iradeyi vermiştir. Bizler de ülkedeki farklı locaların kuruluşu tamamlanmış olan Osmanlı Grand Orient'inin obediyansı altında birleşmelerini uygun görmekteyiz. Ortaya koyduğumuz bu çalışma özellikle de Masonluğun genel olarak yayılmasında çok önemli bir yarar sağlayacaktır. Nitekim daha şimdiden bazı Masonik otoritelerin yardımını ve sevgisini kazanmıştır; Bunun kanıtı olarak Fransız ve İtalyan Büyük Locaları ile yaptığımız yazışmalar gösterilebilir. Bu doğrultuda *Osmanlı Grand Orient'inin* kuruluşunda İtalya Grand Orient'inin çok önemli desteklerini bizlerden esirgemediğini açıkça belirtmemiz gerekir."[9]

İtalyan **Rivista Massonica** dergisi okurlarına İtalya Grand Orienti'nin desteğiyle Nicola Forte'nin İstanbul'da bir Grand Orient kurduğunu, ancak Forte'nin ölümüyle bu girişimin sürdürülemediğini bildiriyor.

"Bir süreden beri bazı Biraderler, özellikle de İtalyanlar, Osmanlı İmparatorluğu için İstanbul'da özerk bir Mason Merkezi -Maşrık-ı Azam ya da Şûra-yı Âli oluşturmayı yüreklerinden geçiriyorlardı. İtalya Maşrık-ı Azamı bu girişime karşı çıkmıyordu; aksine, açıkça belirtilen bazı koşullar altında, onu destekliyordu. … Ulaşan bilgiye göre bu bağımsız Mason Merkezi İstanbul'da özellikle Birader Nicola Forte'nin çabalarıyla oluşturuldu. İtalyan locası "Bizanzio Risorta'nın Muhteremi olan Forte, Osmanlı Merkezi'nin oluşumu neredeyse bir oldu bitti halinde gerçekleşeceği anda, talihsiz bir şekilde bu dünyadan ayrıldı."[10]

Fransa'da yayınlanan **Bulletin** dergisi ise bu kuruluşun haberini verirken seçilen Büyük Görevlilerin listesini de yayınlıyordu.[11] Örfi Paşa'nın Grand Orient'inin Büyük Görevlileri şunlardı:

Muhammed Örfi Paşa	Büyük Üstat
Halil Hamada Paşa	Büyük Üstat Kaymakamı
Rafaelo Ricci	Büyük 1. Nazır
Fuat Hulusi Bey	Büyük 2. Nazır

Davit Kohen	Büyük Hatip
Osman Adil Bey	Büyük Hatip Yardımcısı
Nadra Bey Mutran	Büyük Hazine Emini
Nicolas Forta	Büyük Sekreter
Marchione	Büyük Sekreter Yardımcısı
Zeki Bey Megamez	Büyük Sekreter Yardımcısı
Siotis	Büyük Dahili Muhafız
Emir Muhammet Bey Arslan	Büyük Merasim Üstadı
Giovanni Pelegrini	Büyük Mühürdar
Jak Suhami	Büyük Arşiv Görevlisi
André Antipas	Büyük Arşiv Görevlisi Yardımcısı
Mişel Noradunkyan	Büyük Muhakkik
Jorj Sursack	Büyük Muhakkik Yardımcısı

Örfi Paşa'nın Büyük Üstatlığında 2 Nisan 1909 tarihinde kurulan Grand Orient'in kuruluş toplantısının zaptı **Mimar Sinan** dergisinin 157nci sayısında yayınlanmıştır. Bu zabıtta kuruluş gerekçeleri ile toplantıda seçilen görevlilerin tam listesi yer almaktadır.[12]

'KUDÜS BÜYÜK LOCASI'NA AİT NİŞAN VE DİPLOMALAR

Basında yayınlanan haberlerde adı geçen "Kudüs Büyük Locası" ve "Örfi Paşa" ile ilgili bazı belge ve objeler HKEMBL Tarihi Arşivi'nde bulunuyor. Bunlardan en dikkat çekeni, Osmanlı şems nişanlarını andıran bir nişan.

Nişanın üzerinde şunlar yazılı: "*El Mahfil el Ekber el Eruşaleym 1908 – 1326*" Nişan üzerindeki yazının bugünkü dilde anlamı şu: 'Kudüs Büyük Locası 1908'. [1908 Miladi yılının Hicri tarihle karşılığı 1326'dır.]

Tarihi Arşiv'de Kudüs Büyük Locası Büyük Üstadı Muhammed Örfi tarafından imzalanmış iki de diploma var. HKEMBL Tarihi Arşivi'nde 1585 envanter numarasıyla kayıtlı ilk diploma 16 Kasım 1908 tarihli. Söz konusu nişandaki yazı ile diploma metni şöyle:

"Kâinatın Ulu Mimarının Adıyla

Özgürlük Eşitlik Kardeşlik

Kudüs Büyük Locası

Yeryüzünün Yarısına Yayılan ve Bu Belgeyi Almak İsteyen Tüm Kardeşlere

Selam Selam Selam

Bu belgenin altında ismi belirtilen kardeşimiz **Mohammat Fuad Houlousi**'nin **16 Kasım 1908** tarihinde yasal olarak bu belgeyi almaya hak kazandığını, Kudüs Büyük Locası'na bağlı 18 No'lu Nur-i Şark Locası'nda 18. dereceye yükseldiğini, adının Büyük Loca kayıtlarına yazıldığını, **Nur-i Hakiki 5669 – M. 1908 Kasım** ayında tarafımızdan imzalanan ve Kudüs Büyük Locası mührü ile mühürlenen bu belgenin kendisine verildiğini beyan ederiz.

Bu belgeyi alanlar, kanunî [tüzüklere göre] sınava girmeden diğer localara girme ve çalışma hakkına sahip olamazlar.

Büyük Sekreter — Büyük Üstad

Mustafa …. — Muhammed Orphi"

HKEMBL Tarihi Arşivi'nde 1586 envanter numarasıyla kayıtlı ikinci diploma da aynı günkü törenle ilgili olarak düzenlenmiş. Onun metni de şöyle:

"Kâinatın Ulu Mimarının Adıyla

Özgürlük Eşitlik Kardeşlik

Kudüs Büyük Locası

Yeryüzünün Yarısına Yayılan ve Bu Belgeyi Almak İsteyen Tüm Kardeşlere

Selam Selam Selam

Bu belgenin altında ismi belirtilen kardeşimiz **Mohammat Fuad Houlousi**'nin **16 Kasım 1908** tarihinde yasal olarak bu belgeyi almaya hak kazandığını, Kudüs Büyük Locası'na bağlı 18 No'lu Nur-i Şark Locası'nda 18. dereceye yükseldiğini, adının Büyük Loca kayıtlarına yazıldığını, **Nur-i Hakiki 5669 – M. 1908 Kasım** ayında tarafımızdan imzalanan ve Kudüs Büyük Locası mührü ile mühürlenen bu belgenin kendisine verildiğini beyan ederiz.

Bu belgeyi alanlar, kanunî [tüzüklere göre] sınava girmeden diğer localara girme ve çalışma hakkına sahip olamazlar.

Büyük Sekreter — Büyük Üstad

-İmza- — Muhammed Orphi"

Bu iki diplomanın ileride Türkiye Büyük Locası Büyük Üstatları arasında yer alacak olan Fuat Hulusi'ye [Demirelli] ait olduğunu eklemek gerek.

Başka bir koleksiyonda bulunan ve koleksiyondaki bazı objelerin fotoğrafları yayınlandığı için haberdar olunan iki obje de Tarihi Arşiv'deki nişan gibi şems nişanı biçiminde. Birinin ortasında Tarihi Arşiv'deki nişanda olduğu gibi Gönye-Pergel var. Diğer nişanın ortasında ise çift başlı kartal yer alıyor. Her iki nişanın üzerinde 1905 tarihi yazılı. Ortasında gönye-pergel bulunan nişanın üzerindeki yazı şöyle: *"El mahfil el ekber el eruşaleymî el osmanî teessüs 1905"*. Ortasında **ç**ift başlı kartal bulunan nişanın üzerindeki yazı da küçük bir farkla hemen hemen aynı

sayılabilir: *"El mahfil el ekber el eruşaleym el osmanî teessüs 1905"*. Yazıların g**ünümüz Türkçesiyle** karşılığı şu: 'Kudüs Osmanlı Büyük Locası kuruluşu 1905'

S**öz konusu fotoğrafların** yer aldığı yayında açıklama olarak objelere "Osmanlı Büyük Maşrıkı'na ait **ş**eref madalyaları" dense de 1905 yılında henüz Osmanlı Büyük Maşrıkı **söz konusu** olmadığından nişanların Osmanlı Büyük Maşrıkı ile ilgisinin olmadığı anlaşılıyor. Zaten her iki nişanda da, nişanların **ü**zerindeki "Kudüs Büyük Locası" yazıları da "teessüs 1905" yazıları da belirgin olarak okunuyor.

İNTİZAM TARTIŞMALARI

Örfi Paşa'nın kurduğu Grand Orient üzerine "intizam" tartışmaları hemen ortaya döküldü. Fransa Grand Orienti ve ona bağlı localarda çalışanlar İtalyanların ağırlığını hissettirdiği bu kuruluşun muntazam olmadığını öne sürüyorlardı.

Aslında intizam konusu ülkelerin tek bir bütün halinde taraf oldukları bir tartışma olmaktan daha karmaşıktı. Kuruluşu destekleyen İtalya cephesinden de beklenmeyen bir itiraz geldi. İtalya Grand Orient'ine bağlı olarak Selanik'te çalışan Macedonia Risorta locası Örfi Paşa'nın İtalya desteğiyle giriştiği yeni oluşumu desteklemeyi reddetti. Böyle bir Büyük Loca'nın kurulması Macedonia Risorta'nın Osmanlı Masonluğundaki ağırlığını zayıflatacaktı. Bu locanın içinde çalışmış, Meşrutiyetin yeniden ilanıyla İstanbul'a gelmiş Jön Türklerin Büyük Loca kurma niyetlerine Macedonia Risorta'nın karşı durması locada kalanların Jön Türklerle bağının zayıfladığına işaret etmekteydi.

Fransızlar da kendi içlerinde bütün olmaktan uzaktı. İtalyan girişimine karşı Fransa Grand Orienti'ni Osmanlı Büyük Locası'nı kurma yolunda teşvik eden Mihail Noradunkyan bir yandan da Büyük Locasından destek görememekten yakınıyordu. Fransa Grand Orienti İtalyan girişimine karşı olmakla birlikte Noradunkyan'ın Grand Orient kurma girişimine mesafeli duruyordu.[13]

İntizam konusunda İngiltere'nin İstanbul'daki elçiliğinin çalışmaları da değinilmeye değer. İngiltere elçiliği merkeze Jön Türkleri ve Osmanlıların masonik faaliyetlerini kötüleyen Jön Türk karşıtı, Mason karşıtı ve antisemitik üslupla kaleme alınmış raporlar gönderiyordu. Bu raporlar İngiltere Dışişleri Bakanlığı'nın ötesinde Osmanlı çevrelerinde bile etkili oluyordu.

SURİYE VE FİLİSTİN'DE MASONLUK

Osmanlı topraklarının bir parçasını oluşturan Suriye (bugünkü Lübnan'ı da içine alan geniş Suriye) ve Filistin topraklarında Mason localarının çalışmış olduklarını değişik kaynaklardan öğreniyoruz.

Osmanlı Maşrık-ı A'zamı'nın, 1910-1911 yıllarında Lübnan'da 5, Suriye'de 3, Kudüs'te 1 olmak üzere 9 locaya berat verdiği kayıtlardan anlaşılıyor. Osmanlı Maşrık-ı A'zamı'nın Mısır'da çalışmak üzere berat verdiği loca sayısının da 8 olduğu görülüyor. Söz konusu 17 locanın sadece adları ile (dördü dışındakilerin) Üstadı Muhteremlerinin adları kayıtlı. Bu locaların faaliyetleriyle ilgili Arşivde belge ve bilgi yok.[14]

Osmanlı'da Masonluk konusunda yapılan çalışmaların çoğu Osmanlı'nın Rumeli ve Anadolu coğrafyası üzerine yoğunlaşıyor. Böyle olmakla birlikte sayıları az da olsa, Arapça bilen, Arap coğrafyası üzerine çalışan araştırmacılar Osmanlının Arap topraklarındaki Masonik faaliyetlere ışık tutuyorlar. Bu konuda son zamanlarda yayınlanan bazı makale ve kitaplar, hakkında yayın yapılmadığı için "yok sayılan" Arap ülkelerindeki Masonluğun özellikle 20. Yüzyılın ilk yarısında zannedildiğinden daha canlı olduğunu ortaya koyuyor.[15]

OSMANLI MAŞRIK-I A'ZAMI'NIN KURULMASI

Osmanlı Büyük Locası oluşturmak amacıyla ilk davet mektubu 9 Temmuz 1909 tarihinde Osmanlı topraklarındaki bütün Localara ve biraderlere gönderildi. Bu davette, Türkiye Maşrık-ı A'zamının intizama kavuşturulmasının görüşüleceği ve görevlilerin seçiminin yapılacağı belirtilmekteydi.[16]

İlk toplantı 13 Temmuz 1909'da Voyvoda Caddesi üzerinde Noradunkyan Han'da bulunan David Kohen'in bürosunda, Renaissance, Bisanzio Risorta, Constitution [Meşrutiyet], Italia Risorta ve Macedonia Risorta olmak üzere 5 locadan 14 biraderin katılımıyla yapıldı. Edoardo De Nari ve David Kohen'in, katılımcıların "kurucu" olarak kabul edilmeleri, görevlilerin seçilmesinin ise "herhangi bir itiraza meydan vermemek üzere" bütün loca ve delegelerinin çağrılacağı ikinci bir toplantıya ertelenmesi önerileri kabul edildi.[17]

İkinci toplantı için çağrı 15 Temmuz 1909 tarihli ve Aziz Hasan Paşa ile Joseph Sakakini imzalı bir davetiye ile yapıldı. Davetiyede toplantının 1 Ağustos günü yapılması öngörülmüştü.[18]

İkinci toplantı, Bizansiyo Risorta, Veritas, Renaissance, Macedonia Risorta, İtalia Risorta, Constitution [Meşrutiyet], Muhibban-ı Hürriyet, Vefa, Şafak, Resne ve Uhuvvet-i Osmaniye olmak üzere 12 locadan 29 delegenin katılmasıyla 1 Ağustos 1909 günü toplandı. Maşrık'ı A'zam-ı Osmanî'nin Büyük Görevlileri seçildi.[19]

Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın kuruluşunda seçilen Büyük Görevliler şunlardı:

Büyük Üstat	Mehmet Talat
Büyük Üstat Yardımcısı	Galip
Birinci Nazır	Dr. Mehmet Ali
Birinci Nazır Yardımcısı	Edoardo De Nari
İkinci Nazır	Osman Fehmi Niyazi
İkinci Nazır Yardımcısı	Nadra Mutran
Hatip	Rıza Tevfik
Hatip Yardımcısı	Mişel Noradunkyan
Kâtip	Osman Talât
Kâtip Yardımcısı	Solon Kazanova
Kâtip Yardımcısı	Feyzi Menahem
Kâtip Yardımcısı	Dario Errera
Hazine ve Hasenat Emini	Sarım Kibar
Hazine Emini Yardımcısı	Modyano
İdare Memuru	Jak Suhami
Birinci Büyük Muhakkik	Nail Reşit
İkinci Büyük Muhakkik	Bohor Kamhi
Üçüncü Büyük Muhakkik	Viktor Algırante
Dördüncü Büyük Muhakkik	Tevfik
Birinci Büyük Teşrifatçı	Rafaelo Ricci
İkinci Büyük Teşrifatçı	Diran Kelekyan
Üçüncü Büyük Teşrifatçı	Osman Saip

Büyük Şansölye Umumi Kâtip David J. Kohen imzasıyla 2 Ağustos 1909 tarihli yazıyla görevlilerin isad töreninin 9 Ağustos günü Kuloğlu sokağında yapılacağı ilan edildi.[20]

Bu davetiye uyarınca, 9 Ağustos 1909 günü 27 Kardeşin katılımıyla toplanıldı ve Joseph Sakakini başkanlığındaki toplantıda Büyük Üstat yurt dışında olduğu için Büyük Üstat Muavini Galip Bey isad edildi, Sakakini'nin çekici kendisine devretmesiyle, Büyük Üstat Muavini diğer Büyük Görevlileri isad etti.[21]

Türkiye Büyük Maşrıkı'nın kuruluşu "Her iki yarıküreye yayılmış Muntazam Masonik Otoritelere" 10 Ağustos 1909 tarihli sirküler ile duyuruldu.[22]

Yurt dışında gezide bulunan Büyük Üstadın isadı ise dönüşünde, 7 Eylül 1909 günü yapıldı.[23]

Büyük Maşrık ile Yüksek Şûra arasındaki ilişkileri düzenlemek üzere 20 Kasım 1909 tarihinde sekiz maddeden ibaret bir konkordato imzalandı.[24]

İmzalanan Konkordato, 22 Kasım 1909 tarihli bir sirkülerle dünyaya duyuruldu.[25]

HER İKİ KURULUŞTA DA YER ALANLAR

Bu yazıda yer verilen, 2 Nisan'da Örfi Paşa'nın Grand Orienti, 25 Haziran'da Yüksek Şûra ve 1 Ağustos'ta Osmanlı Büyük Maşrıkı seçimlerinde oluşturulan görevliler kurullarında yer alan isimler incelendiğinde her iki oluşumda birden (Örfi Paşa Grand Orienti - Osmanlı Yüksek Şûrası/ Osmanlı Büyük Maşrıkı) yer almış olanların çokluğu dikkat çekiyor.

Örfi Paşa'nın görevlilerinden **Nicolas Forte** vefat etmiş; **Emir Muhammed Arslan** 13 Nisan (Rumi 31 Mart) günü Meclis-i Mebusan önünde Hüseyin Cahit [Yalçın] zannedilerek öldürülmüştü.

31 Mart olayları patlak verince **Halil Hamada** ve **Zeki Megamiz'in** memleketlerine döndükleri anlaşılıyor.

Örfi Paşa'nın 2 Nisan 1909 günü seçilen listesinde yer alan aşağıdaki isimler ise her iki kuruluşta da yer alıyor.

Rafaelo Ricci, Osmanlı Maşrık-ı A'zamı kurucuları arasında ve ilk görevliler kurulunda Büyük I. Teşrifatçı (Tören Üstadı) olarak görev almış.

Fuat Hulusi, Osmanlı Y**üksek Şûrası**'nda 33º derece tevcih edilmiş ve Yüksek Şûra'da B**üyük** Dahili Muhafız Yardımcısı görevine getirilmiş. İlerde Türkiye Büyük Maşrıkı **Büyük Üstadı olacak.**

Davit Kohen, Osmanlı Maşrık-ı A'zamın**ın** önde gelen kurucularından, Ayrıca Osmanlı Yüksek Şûrası 33º **ü**yesi ve Yüksek Şûra'da B**üyük** Şansölye.

Osman Adil, Osmanlı Yüksek Şûrası 33º **üyesi**.

Nadra Mutran, Osmanlı Maşrık-ı A'zamı kurucularından ve Büyük II. Nazır Yardımcısı.

Jean Siotis, 13 Temmuz toplantısında yer alan Osmanlı Maşrık-ı A'zamı kurucularından.

Jak Suhami, Osmanlı Maşrık-ı A'zamı kurucularından ve Büyük II. Nazır. Daha sonraki yıllarda Büyük Sekreter. Kendisine 1911 yılında Yüksek Şûra'da 33º verilecek ve uzun yıllar Yüksek Şûra'nın Büyük Umumî Kâtipliğini **yürütecek.**

André Antipas, 13 Temmuz toplantısında yer alan Osmanlı Maşrık-ı A'zamı kurucularından.

Mişel Noradunkyan, Osmanlı Maşrık-ı A'zamı kurucularından, Büyük Hatip Yardımcısı, ayrıca Osmanlı Y**üksek Şûrası** 33º **ü**yesi ve Yüksek Şûra'nın Büyük Hatibi.

Söz konusu listelerde yer alanlardan üç isme ayrıntılı olarak değinilecektir:

ZEKİ MEGAMİZ

Gazeteci, yazar, çevirmen Zeki Megamiz yukarıda görüldüğü gibi 20 Ağustos'ta Pera Palas'ta yapılan toplantıda yer almıştı. Zeki Megamiz'in 31 Mart olayları sırasında İstanbul'dan ayrıldığı ve Temmuz/Ağustos'taki Büyük Maşrık kuruluşunda adına rastlanmadığı anlaşılıyor.

Zeki Megamiz adı birkaç yıl sonra yeniden duyulacaktır. Gazeteci, yazar ve tarihçi olan Habib Corci Zeydan'ın 5 ciltlik İslam Uygarlığı T**arihi** kitabı 1328'de [1913] İkdam Matbaasında 5 cilt olarak ***Medeniyet-i İslamiye Tarihi*** adıyla yayınlan**ır**. Kitabın çevirmeni Zeki Megamiz'dir. Bu kitap daha sonra "İslam Medeniyeti Tarihi" adıyla Latin harfleriyle de yayınlandı. Aynı kitap yakın dönemde "İslam Uygarlıkları Tarihi" adıyla başka bir çevirmenin Türkçesiyle yeniden yayınlandı.

Zeki Megamiz adına Genel Savaş[26] öncesinde bir kere daha rastlanır. 1914 yılında Tüccarzade İbrahim Hilmi, Kur'ânı Kerim'in Türkçe mealini forma forma yayınlamaya başlar. Çeviriyi yapanın adının daha sonra açıklanacağı söylenir. Çevirmen Suriyeli bir Katolik olan Zeki Megamiz'dir. İlk beş forma yayınlandıktan sonra yayın Şeyhülislamlığın girişimiyle durdurulur ve basılmış formalar toplatılır. Zeki Megamiz'in başka çevirileri de vardır.

EMİR MEHMET ARSLAN

Trablusşam Mutasarrıfı Mehmed Arslan Bey, Meclisi Mebusan'da Lazkiye Mebusu idi.[27] Mehmet Arslan Bey, Örfi Paşa Grand Orient'inde Büyük Merasim Üstadı seçilmişti. 31 Mart [13 Nisan] günü Meclis'e gelmekte olan mebus Mehmet Arslan Bey, Meclisi Mebusan önünde toplanan ayaklanmacılar tarafından İstanbul mebusu Hüseyin Cahit'e [Yalçın] benzetilerek, olayı Meclis pencerelerinden seyreden mebusların gözleri önünde öldürüldü.[28]

Meclisi Mebusan'ın 3 Nisan 1325 [16 Nisan 1909] günkü toplantısında, mebus Ahmet Bey "Arkadaşlarımızdan Cebel-i Lübnan Eşrafından Mehmet Arslan Bey şehit edildi kazara" diyerek ailesine Meclis üyeleri tarafından taziye yazılmasını teklif etti. Meclis, bu teklifi kabul ettiği gibi ayrıca aldığı bir kararla Arslan Bey'in cenazesinin Gülhane Hastanesi'nden vapura götürülmesi sırasında Meclis üyelerinin tamamının hazır bulunmaları da kabul edildi.[29] O dönem mebuslarının fotoğraflarının yer aldığı Meclisi Mebusan albümünde Mehmet Arslan Bey'in adının yanına "Şehit" yazıldı.[30]

Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın kuruluşu için 1 Ağustos 1909 günü yapılan ikinci toplantıdan sonra yayınlanan sirkülerde görüldüğü gibi David Kohen toplantıda, Örfi Paşa Grand Orienti'nin Büyük Merasim Üstadı Mehmet Arslan'ın 31 Mart olayları sırasında katledildiğini hatırlatmış, anısının yaşatılacağını belirtmiş ve toplantıya katılanları saygı duruşu ile matem alkışına davet etmiştir. Toplantıya katılanlar bunun üzerine saygı duruşunda bulunup matem alkışı yapmışlardır.

"Aziz David Kohen Kardeş, Kardeşler arasında hürriyet için mücadele etmiş kahraman Kardeşlerimizden iğrenç tepkilere maruz kalmış Pek Mn. Muhammed Arslan Emir Kardeş'i unutmamamız gerektiğini hatırlattı.

Onun anısına, bütün Kardeşleri kendisine katılarak, üçlü bir matem alkışına davet etti. Kardeşler, saygıyla ve büyük bir üzüntü ile muntazam bir şekilde ve matem duruşunda merhum Kardeşin şerefine ve anısına üçlü bir matem alkışında bulundular."[31]

EVRENOSZADE RAHMİ BEY

İlk Meclisi Mebusan'da Selanik şehrini temsil eden mebuslardan biri de Mustafa Rahmi Bey idi. Rahmi Bey, İttihat ve Terakki'nin kurucularından ve Merkez Komitesi üyesiydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki başlıca Uçbeyleri'nden Gazi Evrenos'un anne tarafından soyundan olan Rahmi Bey'in Selanik'in yeni gelişen semti Hamidiye mahallesindeki yalısı dikkat çekiyordu.[32]

Rahmi Bey'e 3 Mart 1909 günü Osmanlı Yüksek Şûrası'nda 33º Talat Bey ve Cavit Bey'den sonra üçüncü sırada tevcih edildi ve Büyük Kılıçdarlık görevi verildi.

İzmir Valisi olarak da tanınan Evrenoszade Rahmi Bey "Soyadı Kanunu" çıktığında ailenin bütün fertlerinden farklı olarak "Evrenos" köklü bir soyadı değil de "Arslan" soyadını aldı. Bu durum tarihçilerin dikkatini çekmiştir.[33]

Selanik mebusu Rahmi Bey, 31 Mart olayları sırasında İstanbul mebusu Hüseyin Cahit'e[34] benzetilerek öldürülen, Örfi Paşa Grand Orient'inin Büyük Merasim Üstadı, Lazkiye mebusu Mehmet Arslan Bey biraderinin anısına saygı olarak "Arslan" soyadını almış olabilir. Bu da Örfi Paşa Grand Orient'i ile Osmanlı Maşrık-ı A'zam'ı ve her iki oluşumun kurucuları arasında ayrılıktan çok yakın bağlar olduğuna işaret eden bir örnek sayılır.

BÜYÜK MAŞRIK'IN 2 NİSAN GRAND ORİENTİ İLE İLGİLİ YORUMLARI

Osmanlı Büyük Maşrıkı 13 Temmuz'daki ilk toplantıya çağrılırken yayınlanan 9 Temmuz 1909 günkü duyuruda Örfi Paşa Grand Orient'inden aşağıdaki gibi yumuşak bir üslup kullanılarak söz ediliyor.

"Pek Muhterem ve kaybından üzüntü duyduğumuz kardeşimiz Nicola FORTE'nin tüm hayatı boyunca uğruna çabaladığı Büyük Maşrık

tasarımının, kuralların bilincine varılmaması yüzünden, başarısızlığa uğradığı dikkate alınırsa; sözü edilen teşkilatın tesisine katılmak isteyen tüm muntazam Masonların, Masonluğu idare eden genel kurallara uygun olarak, bu konuda gereken her şeyi yapmaları ve var olan boşlukları doldurmaları bugünkü vazifeleridir. …"[35]

Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın kuruluşunun "her iki yarıküredeki muntazam Masonik otoritelere duyurulduğu 10 Ağustos tarihli duyuruda ise Örfi Paşa'nın kuruluşunun muntazam olmadığı fakat şimdiki kuruluşun muntazam olduğu uzun uzun anlatılıyor.

"…Nizamımızı yöneten talimat ve kanunların ışığında uygulanan tüm prosedürlere (hukukî süreç) ait tersimatları bu sirküler mektubumuzun ekinde sunuyoruz. Böylece, Muntazam Masonik Otoriteler müteveffa Nicola Forte ile Muhammed Örfi Paşa kardeşlerin tüm yaptıklarının hatalı olduğunu göreceklerdir.

Müteveffa Nicola Forte ile Örfi Paşa hiçbir makamdan vekâlet sahibi olmadan ve vasıfsız olarak bir Masonik teşkilat kurmaya çalışmakla attıkları her adımda genel tüzüklerimizi ihlâl etmişlerdir.

İstanbul Vadisi ve Osmanlı toprakları kardeşleri olarak, Osmanlı Locaları ile birlikte, Konvan şeklinde toplandık ve Osmanlı İmparatorluğu ile bağlı ülkelerinde Masonluğun tek nazım gücü olan Skoç Riti Yüksek Şûrasının

himayesinde ve kardeşçe tavsiyeleriyle kurulan, Türkiye Büyük Maşrık'ı olarak gayri muntazam bir prosedür (hukukî süreç) uygulamış olan Muhammed Örfi Paşa'nın vasıflarını reddettik. …"[36]

Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın kuruluşundan sonra kullanılan bu üslupta Örfi Paşa Grand Orienti'nin gayrımuntazam, yeni kuruluşun muntazam olduğunun ayrıntılı olarak vurgulanmasından, Örfi Paşa Grand Orient'inin kağıt üzerinde kalmaktan öteye etkili olduğu ve yeni kuruluşun onu önce bertaraf etme, sonra da kendi kuruluşunu onaylatma **çabası** hissediliyor.

Yıllar sonra 1934'de Büyük Maşrık'ın yayınladığı Büyük *Maşrık'ın Yirmi Beşinci Yılı* kitabındaki Örfi Paşa Grand Orienti ile ilgili değerlendirme aradan geçen zaman içinde Büyük Maşrık otoritesini kabul ettirmiş olduğu için artık yumuşamış görülüyor.

"… müteveffa Nicola Forte Birader'in hali hayatında tesis ettiği Büyük Meşrikın gayri kanuni olması hasebile…"[37]

Burada geçen "gayrı kanuni" sözü, gündelik hayattaki "kanunsuz" terimi anlamında olmayıp tüzüklere uygun olmayan anlamında bir terim.

Aradan elli yıla yakın zaman geçtikten sonra Kemalettin Apak'ın Örfi Paşa Grand Orienti'ni değerlendirmesi de oldukça yumuşak sayılabilir.

"Bu sirkülerin ikinci kısmındaki ifadeden, o sıralarda vefat etmiş bulunan Nikola Fort Biraderin daha önce bir Büyük Maşrık tesisine teşebbüs eylemiş ve bunu nizamlara aykırı bir yola sevk etmek istemiş olduğunu da anlamaktayız."[38]

ŞÛRÂ-YI ÂLÎ BELGELERİNDE ÖRFİ PAŞA

Örfi Paşa ve kurmuş olduğu Grand Orient'ten söz eden ikinci el yayınların çoğu Örfi Paşa adının 1909 sonrasında Osmanlı/Türkiye Masonluğunda yer almadığını ifade etmektedir. Bu savı doğrulamak amacıyla arşivde yapılan taramada tam aksine Örfi Paşa'nın hayatı süresince ve ebediyete intikalinden sonra adının kayıtlarda yer aldığı görülmekte. Bu yer alışı HKEMBL Tarihi Arşivi'nde bulunan Yüksek Şûra Yıllık Raporlarından takip etmek mümkün oluyor.[39] Yıllara göre Yüksek Şûra yıllıklarını ele alarak bu yıllıklarda Örfi Paşa'yı aramaya başlayalım.

Arşivde bulunan en eski rapor 1922 yılına ait. Fransızca olan bu raporun 12. sayfasında Yüksek Şûra üyeleri sayılırken "Membres Emerites" yani Yüksek Şûra Eski Aktif Üyeleri listesinde onuncu sırada "M. Orphi Pacha" adı yer alıyor.[40]

Bu bilgiyle Muhammed Örfi Paşa'nın 1909 sonrasında Osmanlı Masonluğu dışında kalmadığı, Yüksek Şura'da 33 dereceli bir üye olduğu görülüyor.

Ertesi yıl, Osmanlı Yüksek Şûrası artık Türkiye Yüksek Şûrası olmuşken "Türkiye Şûrayı Âlisi 1 Kanunusâni 1923 ile 31 Kanunuevvel sene 1923 Muamelat-ı Seneviye"[41] başlıklı yıllığının 24. sayfasında "Emerit Üyeler" listesinde 10 kişi arasında 8. sırada "M. Orphi Pacha" adı yine var. Emerit üyeler listesinde ilk isim Prens Aziz Hasan, beşinci isim "M. Rahmi" [Evrenoszâde Mustafa Rahmi], Örfi Paşa'dan önceki iki isim ise "Mehmed Cavit" ve "E. Carasso"[42]

Türkiye Yüksek Şûrası 1924 Yılı Raporu'nun 30. sayfasındaki "Yüksek Şûra Emerit Üyeleri" listesi önceki yılla aynı, "M. Orphi Pacha 33" listede aynı yerde.[43]

Türkiye Yüksek Şûrası 1925 Yılı Raporu'nun 26. sayfasındaki 11 kişilik "Yüksek Şûra Emerit Üyeleri" listesinde "M. Orphi Pacha 33" yine sekizinci sırada bulunuyor.[44]

Türkiye Yüksek Şûrası 30 Haziran 1929 Yıllığı'nın 7. sayfasında ise Örfi Paşa adını Emerit Azalar arasında göremiyoruz. Emerit Azalar listesinin altında bulunan "Fréres Défunts", "Meşrık-ı ebediye kavuşan biraderler" listesinin beşinci sırasında "Mehmet Örfi 33º"adı görülüyor.[45]

Böylece 1926-1929 arasında bir tarihte Örfi Paşa'nın Ebedi Maşrık'a intikal ettiği anlaşılıyor. Adı Yüksek Şûra listesinde yer almaya devam ediyor.

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşrutiyet'in 1908 Temmuzunda yeniden ilanının hemen ardından o zamana kadar yabancı obediyanslara bağlı localarda çalışmakta olan Osmanlı tebası Masonlar bir 'Osmanlı Büyük Locası' kurulması için harekete geçtiler. Bu konudaki çeşitli niyet ve girişimlerin ardından ilk oluşumun 1909 yılı Nisan ayı başında Muhammed Örfi Paşa'nın Büyük Üstatlığında, Nikole Forte'nin Büyük Sekreterliğinde gerçekleştirildiği görülüyor. Ancak birkaç gün sonra patlak veren 31 Mart ayaklanmasıyla değişen şartlar nedeniyle bu kuruluşun faaliyete geçemediği anlaşılıyor. Bilindiği gibi 1909 Temmuz ayındaki toplantı sonunda Osmanlı Büyük Maşrıkı [Büyük Locası][46] kuruldu.

1909 Nisan başındaki girişimde görev alanların birçoğunun Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın kuruluşunda da yer aldıkları ve Büyük Görevli seçildikleri görülüyor. Bu nedenle her iki kuruluşu (en azından kurucularını) birbirlerinin rakibi olmaktan çok Osmanlı İmparatorluğunda "millî" bir obediyans oluşturma yolundaki çabaların adımları olarak görmek mümkün.

Nisan Grand Orienti'nin Büyük Üstadı Örfi Paşa ise daha sonra hakkında belge olmadığından değil de yeteri kadar araştırmaya konu olmadığından, ikinci el kaynaklardan yararlanılarak yazılan eserlerde Örfi Paşa "gizemli" olarak nitelenen bir kişilik olarak kalmış.

Bu araştırmada görüldüğü gibi Mehmet Örfi Paşa Osmanlı/Türkiye Masonluğunun dışına düşmemiş, hayatının sonuna kadar Osmanlı/Türkiye Yüksek Şûrası'nın 33 dereceli bir üyesi olarak varlığını sürdürmüştür. Konunun daha da berraklığa kavuşabilmesi zaman içinde yeni belgelere ulaşabilmeye bağlıdır.

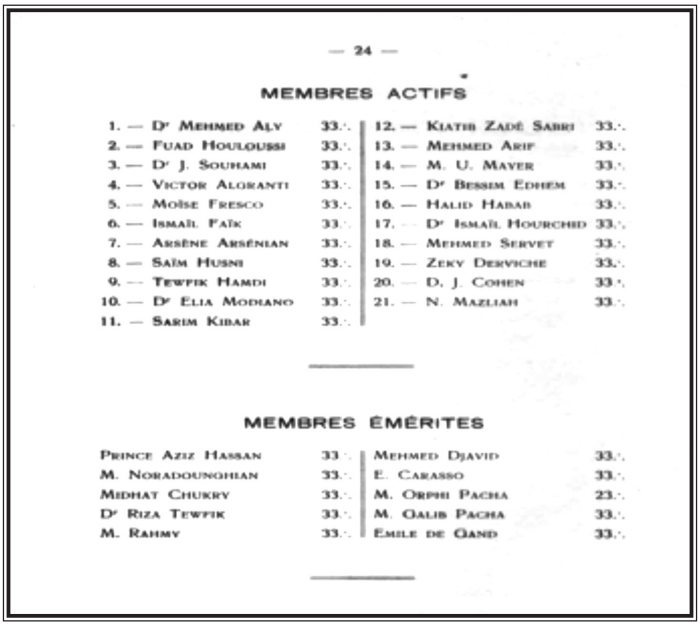
تورکیه شورای عالیسی

SUPRÊME CONSEIL DU 33e POUR LA TURQUIE

ANNUAIRE COMPTE-RENDU

du 1er Janvier au 31 Décembre 1923

Türkiye Şûrayı Âlîsi
1 Ocak 1923 - 31 Aralık 1923
Muamelatı Seneviye

— 24 —

MEMBRES ACTIFS

1. — Dr Mehmed Aly	33.°.	12. — Kiatib Zadé Sabri	33.°.
2. — Fuad Houloussi	33.°.	13. — Mehmed Arif	33.°.
3. — Dr J. Souhami	33.°.	14. — M. U. Mayer	33.°.
4. — Victor Aloranti	33.°.	15. — Dr Bessim Edhem	33.°.
5. — Moïse Fresco	33.°.	16. — Halid Habab	33.°.
6. — Ismaïl Fatk	33.°.	17. — Dr Ismaïl Hourchid	33.°.
7. — Arsène Arsénian	33.°.	18. — Mehmed Servet	33.°.
8. — Saïm Husni	33.°.	19. — Zeky Derviche	33.°.
9. — Tewfik Hamdi	33.°.	20. — D. J. Cohen	33.°.
10. — Dr Elia Modiano	33.°.	21. — N. Mazliah	33.°.
11. — Sarim Kibar	33.°.		

MEMBRES ÉMÉRITES

Prince Aziz Hassan	33.°.	Mehmed Djavid	33.°.
M. Noradounghian	33.°.	E. Carasso	33.°.
Midhat Chukry	33.°.	M. Orphi Pacha	23.°.
Dr Riza Tewfik	33.°.	M. Galib Pacha	33.°.
M. Rahmy	33.°.	Emile de Gand	33.°.

Türkiye Yüksek Şûrası 1923 Yılı Raporu sayfa: 24
"Yüksek Şûra Emerit Üyeleri" "M. Orphi Pacha 33"

S.A.K.Ş.G.

U.T.O.S.A.G.I.

T.B.L. arşivi

TÜRKİYE ŞURAYI ÂLİSİ

ŞUPRÊME CONSEIL DE TURQUIE

30 Haziran 1929 tarihindeki vaz'iyeti gösterir muamelat yıllığıdır.

Annuaire Compte-Rendu au 30 Juin 1929.

İntişarı gayri satılıdır
N'est pas destiné à la Publicité

ADRESSE:
S. C. de Turquie Gén. Secrétariat Général
Leh Sokağı (Rue de Pologne) No. 25
Beyoğlu — Péra
İstanbul — Constantinople

Alâeddin Matbaası

Türkiye Şûrayı Âlîsi, 30 Haziran 1929 tarihindeki vaz'iyeti gösterir Muamelat Yıllığı

— 7 —

T.B.L. ARŞİVİ

Azayı Amile — Membres Actifs.

1	Dr Mehmet Ali	33 ∴	
2	Fuat Hulusi	„	
3	Sabri Kâtip Zade	„	
4	Dr Jak Şuhami	„	
5	Viktor Algranti	„	
6	İsmail Faik	„	
7	Saim Hüsnü	„	
8	Tevfik Hamdi	„	
9	Servet Yesari	„	
10	Dr İsmail Hurşit	„	
11	Dr Besim Ethem	„	
12	Moris Mayer	„	
13	Dr Fuat Süreyya	„	
14	Eli Hoşyan	„	
15	Dr Arif Ethem	„	
16	Dr Fehmi İsmail	33 ∴	
17	Dr Hanri Abuaf	„	
18	Rauf Riza	„	
19	Jak Yakoel	„	
20	Moris Bengiyat	„	
21	İhsan Abidin	„	
22	Necmettin Tahsin	„	
23	Dr Hakkı Şînasi	„	
24	Dr Nurettin Ramih	„	
25	Muhib Nihat	„	
26	Muhittin Osman	„	
27	Edip Servet	„	
28	Muhtar Tahsin	„	
29	Sadrettin Kasım	„	

Emerit Azalar — Membres Émérites

1	Mişel Nuradungian	33 ∴	
2	Mithat Şükrü	„	
3	Davit Kohen	„	
4	Emmanuel Karaso	„	
5	Emil dö Gand	23 ∴	
6	Galip	„	
7	Sarım Kibar	„	
8	Nesim Mazliah	„	

Meşrık ebediye kavuşan biraderler

Frères Défunts

1	Osman Talat	33 ∴	
2	Favik	„	
3	Josef Sakakini	„	
4	Mehmet Galip	„	
5	Mehmet Örfi	„	
6	Prens Aziz Hasan	„	
7	Mehmet Talat	„	
8	Halit Habap	„	
9	Arsen Arsenyan	33 ∴	
10	Dr İlyas Modiano	„	
11	Zeki Derviş	„	
12	Mehmet Cavit	„	
13	Moïs Fresko	„	
14	Mehmet Arif	„	
15	Albert Benezra	„	

Türkiye Yüksek Şûrası 30 Haziran 1929 Yıllığı sayfa: 7
"Yüksek Şûra Meşrık-ı Ebediye kavuşan biraderler"
"5- MEHMET ÖRFİ 33"

KAYNAKLAR

1 **Acacia**, I, 1909, s. 69'dan aktaran Angelo Iacovella, **Gönye ve Hilal**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s: 44.

2 Kemalettin Apak, **Ana** Çizgilerile Türkiye'deki Masonluk Tarihi, İstanbul, 1958, s. 50.

3 İkdam gazetesi, 20 Ağustos 1908

4 Kemalettin Apak, **Ana** Çizgilerile Türkiye'deki Masonluk Tarihi, İstanbul, 1958, s. 50.

5 HKEMBL Tarihi Arşivi, Envanter no: 436

6 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 20.

7 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 21-22.

8 Yeni tesis edilen Türkiye Yüksek Şûrası Büyük Görevliler kurulunu atamış ve bu vesile ile bütün muntazam masonik kuruluşlara takip eden seçim neticelerini bildirir levhayı göndermiştir:

Çok Aziz Kardeşler,

Yüksek Şûramızın 25 Haziran tarihli seçimlerinin Skoç Nizamının faaliyetini devam ettirmek ve Yüksek Şûramızın nizam ve meşruluğunun tanınması sürecini içermek üzere geçici olarak yapıldığını bildirmekten memnuniyet duymaktayız.

Yüksek Şûranın, Skoç Konfederasyonunun Çok Yüksek ve çok etkin Yüksek Şûraları tarafından, 1907'de Brüksel Konferansı ile Ritin bir Yüksek Şûrasının özerk olarak tanındığı Mısır dışında, intizam koşullarına uygun olarak ve bütün Osmanlı İmparatorluğunda Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Ritinin meşru Önde Gelen Gücü olarak tesis edilmek üzere tanınmış olduğunu bildiririz.

Ritin menfaatleri ve Kuruluşun genel yararları açısından devamlı faaliyet göstermemiz gerektiğinden, usulüne uygun olarak toplantıya davet edilen Yüksek Şûra gündeme uygun olarak Yüksek Şûra Görevlilerini nihai şekli ile seçmek için 41°01'15" kuzey enleminin Doruk Noktasındaki Gök Kubbe altındaki Hakikat Mabedinde toplanmıştır.

Aşağıda Rit'in nizamnamelerine uygun olarak yapılan seçimlerin neticelerini bildiriyoruz:

Hâkim Büyük Amir Büyük Üstat	Prens Aziz Hasan Paşa, 33°
Büyük 1. Nazır Büyük Üstat	Cavit Bey, 33°
Büyük 2. Nazır Bü∴ Üs∴	J. Sakakini Bey, 33°
1. Pek Muh∴ Umumî Müfettiş	Faik Süleyman Bey, 33°
1. Pek Muh∴ Umumî Müfettiş Yardımcısı	Mehmet Talat Bey, 33°
Büyük Şansölye Umumî Kâtip	David J. Cohen, 33°
Büyük Hatip Umumî Vekili	Michel A. Noradounghian, 33°
Kutsal İmparatorluk Büyük Hazine Emini	Osman Talat, 33°
Büyük Hazine Emini Yardımcısı	Galip Mehmet Bey, 33°
Büyük Hasenat Emini	Mehmet Ali, 33°
Büyük Hasenat Emini Yardımcısı	Emmanuel Karasso, 33°
Büyük Muhakkik	Dr. Rıza Tevfik Bey, 33°
Büyük Evrak Müdürü Ve Kitaplık Muhafızı	Mehmed Arif, 33°
Büyük Muhafız	Galip Bey, 33°
Büyük Ordugâh Yardımcı Muhafızı	Mehmet Fuat Hulusi, 33°
Büyük Merasim Üstadı	Sarım Kibar, 33°
Büyük Sancaktar	Mithat Şükrü, 33°
Büyük Kılıçdar	Rahmi Bey, 33°
Selanik Kefili	Sabri Katip Zade, 33°

atanmışlar, seçilmişler ve ilan edilmişlerdir.

21 Aralık 1909 celsesinde atanan ve ilan edilen Kardeşler :

Hâkim Büyük Amir Büyük Üstat

Aziz Hasan, 33°

Birinci Büyük Nazır Büyük Üstat

M. Cavid, 33°

J. Sakakini, 33°

Büyük Şansölye Umumi Kâtip

David J. Cohen, 33°

Büyük Hatip Umumi Vekili

Michel A. Noradounghian, 33°

21 ARALIK 1909 İLA 20 ARALIK 1918 DÖNEMİ

TÜRKİYE YÜKSEK ŞÛRASI BÜYÜK GÖREVLİLERİ

Prens Aziz Hasan	Hâkim Büyük Amir
Mehmed Cavid	Büyük 1. Nazır
J. Sakakini	Büyük 2. Nazır
Faik Suleyman	Büyük Umumi Müfettiş
Mehmed Talat	Büyük Umumi Yardımcısı
David J. Cohen	Büyük Şansölye Umumi Kâtip
Michel A. Noradounghian	Büyük Hatip Umumi Vekil
Osman Talat	Büyük Hazine ve Hasenat Emini
Mehmed Arif	Büyük Evrak Müdürü ve Kitaplık Muhafızı
Sarım Kibar	Büyük Merasim Üstadı
Galip	Büyük Muhafız
Mithat Şükrü	Büyük Sancaktar

AKTİF ÜYELER

Mehmed Galip, Mehmed Fuat Hulusi, Rıza Tevfik, Rahmi Bey, Mehmed Ali, Emmanuel Carasso, Sabri Katip Zade,

9 **Alpina** İsviçre Localar Birliği Merkezi Organı, 30 Haziran 1909, Yıl: 35, No: 13; HKEMBL Tarihi Arşivi, Envanter No: 2131; Türkçesi için Bkz: **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 173, s: 64.

10 Rivista Massonica, XL, No: 7-8, 1909, s: 19'dan aktaran: Angelo Iacovella, **Gönye ve Hilal**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s: 44, Dn. 39.

11 **Bulletin** dergisi, Temmuz-Eylül 1909'dan aktaran Reşat Atabek, **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 57, 1985, s: 4-5.

12 **Mimar Sinan**, Sayı: 157, 2012, sayfa: 10-12; Reşat Atabek, **Masonluk Üzerine**, İstanbul, Mimar Sinan Yayınları No: 15, 1994, s: 1919-192.

13 Angelo Iacovella, **Gönye ve Hilal**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s: 46; Eric Anduze, Osmanlı Türkiyesi'nde Masonluk, İstanbul, Sokak Kedisi Omnia Yayınları, 2012, s: 96-110; Orhan Koloğlu, İttihatçılar **ve Masonlar**, İstanbul, Eylül Yayınları, 2002, s: 120-123.

14 **Türkiye Millî Büyük Meşrıkı'nın 25inci** Yıldönümü **münasebetile Fevkalâde celsede Okunan nutuklar ve neşideler**, İstanbul, Alaeddin Matbaası, 1934, s: 37-39.

15 Bu konuda daha fazla bilgi için şu yayınlara başvurulabilir: Michelle U. Campos, "Freemasonry in Ottoman Palestine", **Jerusalem Quarterly**, 22/23, (Fall-Winter 2005), pp 37-62; Michelle U. Campos, **Ottoman Brothers**, Stanford University Press, 2011; Yuval Ben-Bassat, Eyal Ginio, **Late Ottoman Palestine**, I. B. Tauris, 2011; Dorothe Sommer, **Freemasonry in the Ottoman Empire**, I. B. Tauris, 2015.

16 HKEMBL Tarihi Arşivi Envanter No: 438; **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 25-26.

17 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 28-29.

18 Circulaire No: 2; **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 31-32.

19 Suivant Circulaire No 2; **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 38-45.

20 Circulaire No 3; **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 46.

21 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 50-54.

22 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 57-58.

23 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 54.

24 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 61-62.

25 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 65-66.

26 Harb-i Umumi. Birinci Dünya Savaşı, İkincisi başlayana kadar böyle adlandırılırdı.

27 Fevzi Demir, **Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet Dönemi Meclis-i Mebusan Seçimleri 1908-1914**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2007, s: 379.

28 **II. Meşrutiyet'in İlk Yılı**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008, s: 288-289.

29 **Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi**, Ellialtıncı İnikat, 3 Nisan 1325 Cuma, s: 22.

30 **Meclis-i Mebusan Mebusan-ı Osmanî Birinci Devre 1324- 1326** Albümü; **Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi**, Ellialtıncı İnikat, 3 Nisan 1325 Cuma, s: 22-23.

31 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 43.

32 Heath W. Lowry, **The Evrenos Family & the City of Selânik (Thessaloniki)**, İstanbul, Bahçeşehir University Press, 2010, pp: 36-39", 90-93.

33 Heath W. Lowry, a.g.e., pp: 37, 91.

34 Mustafa Rahmi, Hüseyin Cahit gibi mebuslar arasında İttihat Terakki mensubu olma bağı yanında Mason olmaları bağı da mevcuttu. Bu bağlar bu kişiler aralarında dayanışmaya yol açmıştır. Örneğin Hüseyin Cahit Yalçın Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından mahkum edilerek idam edilen Mehmet Cavit'in oğlu Şiar'a soyadını vermiş, onun yetiştirilmesini ve eğitimini üstlenmiştir.

35 HKEMBL Tarihi Arşivi Envanter No: 438; **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 25-26.

36 **Mimar Sinan** dergisi, Sayı: 157, s: 57.

37 **Türkiye Millî Büyük Meşrıkı'nın 25inci** Yıldönümü **münasebetile Fevkalâde celsede Okunan nutuklar ve neşideler**, s: 8.

38 Kemalettin Apak, **Ana** Çizgilerile Türkiye'deki Masonluk Tarihi, İstanbul, 1958, s: 63.

39 Söz konusu raporlar HKEMBL Tarihi Arşivi'nde bulunmaktadır.

40 Supreme Conseil du 33 Pour La Turquie du 1 Janvier au Decembre 1922, **Annuaire Compte-Rendu**, p: 12, (HKEMBL Tarihi Arşivi, Envanter No: 2503)

41 Miladi-Gregoryen takvim 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Yüksek Şûra yıllığının Türkçe metninde yılın Miladi-Gregoryen takvime göre yazıldığı görülüyor.

42 Türkiye **Şûrayı Âlîsi** 1 Ocak 1923 - 31 Aralık 1923, **Muamelatı Seneviye**, s: 24, (HKEMBL Tarihi Arşivi, Envanter No: 691)

43 Türkiye **Şûrayı Âlîsi** 1 Ocak 1924 - 31 Aralık 1924, **Muamelatı Seneviye**, s: 30, (HKEMBL Tarihi Arşivi, Envanter No: 166)

44 Türkiye **Şûrayı Âlîsi** 1 Ocak 1925 - 31 Aralık 1925, **Muamelatı Seneviye**, s: 26, (HKEMBL Tarihi Arşivi, Envanter No: 186)

45 Türkiye **Şûrayı Âlîsi** 30 Haziran 1929 tarihindeki vaz'iyeti **gösterir, Muamelat Yıllığı**, s: 7, (HKEMBL Tarihi Arşivi, Envanter No: 185)

46 Kuruluşun ardından yayınlanan belgelerde/tüzüklerde isminin "Büyük Maşrık (Büyük Mahfil)" şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

EZOTERİK İNİSİYASYON BİZE NE VAAT EDİYOR?

Cengiz GÜLEÇ

Freemasonry is one of the respectable and promising institutions of modern times with ancient roots and history, considering the brotherhood values along with its symbols and allegories. In this article, with the given examples of the philosophy of life are discussed through the Masonic understanding and projecting the possible future roles philosophically and socially.

Semboller ve alegorilerle çalışan Masonluk, modern zamanların en saygın ve başarılı radikal hümanizm öğretilerinden biri olduğu kadar, üyeleri arasında kardeşlik bağlarının güçlenmesini sağlama bakımından da etkili sosyal bir kurumdur.

Masonik öğretide içkin olduğu varsayılan ve hayatı anlamlı kıldığına inanılan dünya görüşlerinden bazı örnekler sunarak Masonluğun bize ne vaat ettiğini tartışabiliriz.

1. En yaygın olduğunu gözlemediğimiz hayat anlayışı olarak monist hakikat (aşkıncılık) anlayışı üzerinden şöyle seslenmek mümkündür:

"Kendimi yüce, aşkın ve ebedi hakikate adayarak hayatta anlam bulurum. Sahici bir yaşam, benim dışımda var olan bir amaca (tüm insanlar ve insanlık için bir Ülkü Mabedi gibi) ya da ideale adanmış bir yaşamdır. Evrenin Ulu Mimarı olarak tasarladığımız kutsal ve aşkın irade hakikatin ta kendisidir. O halde insan yaşamı, daha yüce bir güce ve iradeye, daha büyük bir doğruya, ebedi iyi olana adanmakla anlam kazanır. Başka insanlarla ilişkilerimin nasıl olacağını, yerleşmiş evrensel ahlak ilkeleri belirler. Yapıp etmelerimi, rahat, hoş ve pratik olana değil nihai ve ebedi hakikate göre ayarlamalıyım. İnanıyorum ki, toplumun bekasının ve tüm insanların kurtuluşu, kibir ve bencillikten arınarak aşkın, yüce iradenin bizzat kendisi olan hakikatin önünde tevazuu ile eğilmek suretiyle

mümkün olacaktır. Benim yaşamıma hakikate dair sağlam inanç yol gösterir. Yücelerin Yücesi'ne "sadakat" yaşamımı düzene sokar. Umut ona esin kaynağı olur, ezoterik inisiyasyon ritüellerimiz onu kutsallaştırır. Hayatımı, benim bu dünyadaki günlerimi ve fiziksel bedenimi aşan bir varoluşa yatırıyorum ve bu yolla ölümsüzleşmeyi arzu ediyorum"

2. Düalist hakikat anlayışından kaynaklanan gerçekçilik ise şöyle dile getirilebilir:

"Ben, gerçekliğin iki yüzü olduğuna inanıyorum. Doğa adını verdiğimiz olgular, nesneler ve olaylar vardır. Hayatın bu yüzünü görmezlikten gelemem. Bu gerçekliği beş duyumla biliyorum ve günlük yaşamımı ona göre planlamak zorundayım. Hem kendimin ve başkalarının dünyevi varoluşunun gereksinimlerini incelemem hem de bu gereksinimlerin doyurulmasına hizmet etmek için beni kuşatan bir çevre içinde o çevreye bağımlı bir varlığım ben... Fakat bir de gündelik madde ve hareket ilişkilerinin dışında ve onların üstünde uzanıp giden ve sadece bir yaratık olarak benim varoluşumu değil, hemcinsim olan insanlara ve kendi potansiyellerime karşı yükümlülüklerimi bildiren ve bu yükümlülüklerimi temellendiren tinsel (manevi, spritüel, ruhani) bir gerçeklik de var. Bu ezeli ve ebedi olan mutlak iradenin gözetimi altında yaşıyorum ve ben bu tinsel-ezoterik alemde (Masonlukta) amaç ve anlam buluyorum. Ben hem bedenim hem de aynı zamanda ruhum. Ruhun ölmezliğine de inanıyorum. Kendimi, sağlıklı ve akla uygun bir şekilde örgütlenmiş bir toplumun pratik sorunlarının çözümüne adarken bunu kadim geleneğimizin içinde yüzyıllar içinde birikmiş olan hikmete dayanarak yapmayı şiar ediniyorum. Kardeşlik bağlarının gücüne sarsılmaz inancımla Ülkü Mabedimizin inşasında yontulmuş bir taş olarak işlev görmek en büyük yaşam idealimdir."

3. İçkin hakikat anlayışı ve akılcılık çerçevesinde şunlar söylenebilir:

"Ben, akıl ve hikmet ile yönlendirilen bir yaşamı onaylıyorum. İnsan olmak, akıllı olmak demektir. Bizim insanlığımız, nesnelerin ve olguların doğasındaki sistemi (içkin hakikati) keşfedebilme ve kendimize düzen verebilme yeteneğimizde anlatımını bulur. Zekânın yetkinleşmesi bizi öteki yaratıklardan ayıran en önemli özelliğimizdir. Yaşam amacımı ve ideallerimi, güzel bir bütün oluşturan ve mantıksal bakımdan ahenkli olan matematiğin modeline uygun bir şekilde belirliyorum. Dilin mantığına ve mesleğimizdeki yüksel sembolleri ve yetkin alegorileri çözümleme çabalarına saygı duyuyorum."

4. Ontik hakikat merkezli mistik-metafizik yaşam anlayışı üzerinden şunlar söylenebilir:

"Ben neyim? Bu soruya yanıt veremem. Çünkü "ben" sözcüğü, Varlık'ın bütünsel bağlantılarını ve kapsamlılığını yok eden aldatıcı bir sınırlamadır. Hakikat ise bütünsel, kapsamlı ve somut olan Varlık'tır. Varlık'a dalmak ve onu tam olarak kabullenmek (her şeyle bir olmak) yaşam bilgelidir. Varlık'ın olan ve olmayan anlamı budur. Yaşam ya da Varlık, basmakalıp sözlerle anlatılamaz. Eğer biraz olsun anlaşılması mümkün ise o, ancak ima edilebilir, bir nebze anlaşılabilir. Eğer bilmek demek sınıflamak, ayırt etmek ya da nesnelere adlar vermek ise bu yol Varlık'ın gerçekliğinin önüne sıkı ve geçilmez bir duvar örer. Bilimsel olan dahil tüm bilme biçimleri "Varlık'ın Sesini" duymaya engeldir. Sözcükler birer soyutlamadır. Onlar parçalara dilimlere böler, ayırır, tahrip eder. Tüm sözcükler yanlıştır. Çünkü sözcükler bütünsel varoluşu ak ve kara; yüksek ve alçak; kaybedilmiş ya da bulunmuş; iyi ve kötü gibi karşıtlıklara böler. Karşıtlıklar gerçek değildir. Her şey "Bir Olan"dır ve "Bir Olan" da Varlık'tır.

5. Hümanistik yaşam anlayışı üzerinden de şunlar söylenebilir:

"Kendimi, hayatın sunduğu deneyim çeşitliliğine açık tutmalıyım. Bu çeşitlilikte aşk, iş, keder, sevinç, serüven ve tehlike vardır. Ve ben, aç ve susuzum; hayret eden ve arayan biriyim. Hakikat arayışım, en temel yönelimimdir. Yaşantıya açık olma anlamında ilerlemek, tekamül etmek için kendi dışıma çıkma, ötekine uzanma ve kendimi harcama niyetindeyim. Bütün insanlar benim kardeşlerimdir ve hepsi ilgi alanım içindedir. Çünkü birlikte, birbirimizin yaşantılarını paylaşarak, birbirimizi deneyimleyerek her birimiz yeni ve devingen bir hayat kurarız."

Yukarda saydığımız yaşam senaryoları daha da çeşitlendirilebilir. Hatta aramızdan bazıları tek bir senaryo ile dünya görüşlerini ve yaşam anlayışlarını özdeşleştirmek yerine birden fazla senaryo içinde kendilerini bulabilirler. Ancak bunların ne olduğunu ve derinliklerinde neler bulunduğunu kavrayacak şekilde sıkı bir felsefi sorgulama yapmak özgür ve kutlu bir yaşam için zorunludur.

Masonluk yüce ülküleri tanımlama ve yönlendirme yolunda nice başarılara imza atmış olsa da tekil bağlamda yani Mason bireylere neler vaat etmektedir? İnsanlığın büyük başarıları arasında din, bilim,

felsefe ve sanat ile bağlarını koparmayan ama bu etkinliklerin hiçbirine indirgenmesi gerekmeyen özgün bir hakikat arayışını ve bilgeleşme yolunu izleyen Masonluk acaba bize özgül bir hedef göstermekte midir? Bu soruya kısaca cevap vermek gerekirse Masonluk bizi "Varlık Sevgisi" sayesinde varoluşun anlamını keşfetmeye çağırmaktadır, diyebiliriz. Biraz iddialı olma pahasına Masonluğun temel çağrısının bizi ontolojik bağlamda hakikate, yani Heidegger'ci anlamda "Varlığın Sesini" derinden duymaya davet ettiğini ileri sürebiliriz. Bu davet, yukarıda kaleme aldığımız dördüncü ve beşinci senaryoda ifadesini bulan yaşam görüşünü onaylamak olarak da değerlendirilebilir. Ontik hakikat yönelimli bir hayatı özetleyen ve "Varlığın Sesini" dinlemek üzere inisiyatik yöntemle yürütülen ezoterik çalışmalara ilişkin neler söylenebilir?

Varlık sevgisi yeterli olmayanın "Varlığın Sesini" dinlemesi mümkün değildir. Amaç, Varlık ile dolayımsız bağlantı kurmak ise Varlık sevgisinin de geliştirilmesi zorunludur. Varlık sevgisi -baştan belirtmek gerekir ki- özel bir sevgi türüdür. Bu, kişinin kendisindeki bir eksikliği tamamlayan ya da temel ihtiyaçlarını karşılayan kişilere ve nesnelere duyulan araçsal sevgiden tümüyle farklı bir sevgidir. Varlık sevgisi olanlarda özel bir "gnostik yeti" olduğu söylenebilir.

Gnostik terimi, en yaygın anlamıyla ortaçağın ilk yüzyıllarında ortaya çıkmış olan ve dogmalardan ziyade gnosis'e vurgu yapan çeşitli toplulukları işaret etmektedir. Ontik hakikatin dolaysız, içsel ve sezgisel bilgisi anlamında kullanılan gnostik sözcüğü, eski Yunancada 'bilgi' anlamına gelen "gnosis" kelimesinden türetilmiştir. Eski Yunanlılar, iki türlü bilmek fiilinden söz ederlerdi. Birincisi, Amerikan Başkanı'nın kim olduğunu biliyorum ya da Fransa'nın başkentinin Paris olduğunu biliyorum, cümlelerindeki "bilmek" yani kendi varlığımın dışındaki kaynaklardan edindiğim bilme işlemine gönderme yapar. Bu bilgiler okuduklarımdan, duyduklarımdan elde edilmiş dolaylı bilgilerdir. İkinci bilgi türüne örnek olarak, Delphi tapınağında yazılan "Kendini Bil" sözünün taşıdığı hikmet dolu anlamın ne olduğunu biliyorum, cümlesindeki bilme işlemine gönderme yapmaktadır. Bu ise daha kişisel, doğrudan ve sezgisel olan bir bilgi türüdür. Carl Gustav Jung işte bu anlamda gnostiktir. 1959 yılında BBC televizyonu ile yaptığı bir söyleşide Jung, gnostik bakışı, kendisinin tanrıya inanıp inanmadığı sorusuna verdiği cevapta şöyle tarif etmiştir:

"İnanabildiğimi söyleyemem, ama onu biliyorum" Buradaki bilme; dolayımsız, güdülenmemiş, yönlendirilmemiş, öznel ve sadece aklın kategorileri ile sınırlı olmayan bir tanıma türü olarak gnosistir.

Gnostisizm terimi erken ortaçağ döneminde ortaya çıkan ve dualistik evren anlayışına dayalı bir dinsel sistem iken, gnosis, bir kişinin ya da belirli bir topluluğun ulaştığı mistik içerikli bilgelik düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Jung'tan başka William Blake, Yeats, Herman Melville, Camus, Hegel, Goethe, Nietszche, Kafka gibi birçok ünlü sanatçı ve filozof da gnostik olarak tanınmaktadır.

Tanrısal gizemlere ulaşmanın çok sıkı bir iradi ve manevi çaba gerektirdiğini ve kurtuluşun ancak öte dünyada gerçekleşeceğini ileri süren tek tanrıcı semavi dinlerin Ortodoks yorumlarına karşılık gnostikler, dünyanın sonu ile çok fazla ilgilenmedikleri gibi kurtuluşu da gnosis'e ulaşıldığı anda gerçekleşen bir deneyim olarak tanımlarlar. Ezoterik yani aniden tecelli eden tanrısal bilgeliğin ve kalbe doğan bilginin özgürleştirici, arındırıcı olduğunu vurgularlar. Gnostikler, tanrısal hakikatin sırrına vakıf olmak anlamındaki "gnosis"le selamete erişileceğine inanırlar.

Gnostisizm'in kökenine dair tartışmalar sürmektedir. Çoğunluk onu, Musevi, Pers ve Yunan dinsel inançlarından bazı unsurlarla Hıristiyanlığın bazı inançlarının senkretik bir yapıda birleşmesiyle oluşan bağımsız bir din olarak yorumlamaktadırlar.

Gnostik toplulukların, baskıcı, dayatmacı ve zorlayıcı inanç sistemlerine muhalif oldukları bilinmektedir. İnançları hiyerarşik bir düzende görmek gnostikler için affedilmez bir durumdur. Dünyayı olduğundan çok daha karmaşık hale getiren entelektüel ve teolojik tartışmaları küçümseyen gnostikler, zihinsel ve akılcı olmayan, ancak yaşantısal olarak deneyimlenen bir bilgi türü olan "gnosis"le ilgilenirler.

Özel türden bir anlama-kavrama-bilme yetisi olan "gnosis" dilimizde "irfan" olarak karşılık bulmuştur. Bir başka ifade ile gnosis, sahip olmaktan çok "olmak", çabalamaktan ziyade "gerçekleşmek", egemen olmaktan çok "temaşa etmek", hazzı arttırmaktan çok özel bir tür esrime hali yaşamaya yatkın kişilerin özel türden bir bilme ve kavrama tarzıdır. Bu çerçevede gnostiklerin, evreni "Varlık Birliği" (bir tür vahdet ya da tevhit olsa da dini söylemden farklı olarak bu birliğe bir aşkınlık atfetmeyen bakış, anlayış) kuramsal ya da spekülatif yolla değil doğrudan sezişle kavrayan kişiler olduğuna inanılır. Bu nedenle bizim coğrafyamızda mistik dervişlerin ve özellikle meczupların ayrıcalıklı konumları vardır. Onlardan "keramet sahibi", "Hakk aşığı", "ermiş" türü yüceltici sıfatlarla söz edilir. Bu kategoriye giren insanlar mülksüzdürler,

tek başlarına yaşamayı yeğlerler. Gönül gözüyle görürler (irfan), kulakları bambaşka seslere (Varlığın Sesine) açıktır. An'ın içindeymiş gibidirler. Tüm varlıklarla "Cem" olurlar. Öğüt verici değillerdir, herhangi bir kişi ya da nesneden övgü ile söz ettikleri duyulmaz. Zahiri âlemle sanki ilişkisini kesmiş gibi batına gark olmuşlardır.

Varlık sevgisi bakımından adeta tanrısal bir yeti ile ödüllendirilmiş bu mistiklere özenmek ve Masonik ezoterizme güçlü bir rakip göstermek üzere mistisizme övgü yağdırmak değil amacımız... Her ne kadar insanlık tarihinin en eski mesleklerinden birisi olan Operatif Masonluğun kadim Geleneğinden beslenmiş olsa da Spekülatif Masonluk, aklı yücelten ve insan merkezli bir evren tasavvurunun baş tacı edildiği modernitenin çocuğu olarak gelişmiştir. Dolayısı ile radikal mistik deneyimlerin ne kadar değerli yaşantılar olduğuna hak verilse de, mistisizmi hakikat arayışında temel yol olarak benimsemek Masonlukta mümkün değildir.

Varlık sevgisinin yönlendirdiği özel türden bir bilme tarzı olarak gnosisi betimlemek ve Masonik hakikat arayışındaki özel önemine vurgu yapmak için ontopsikolojinin bazı bulgularını gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Ontopsikologlar, gnostikler ile çocukların kavrayış ve bilme biçimleri arasındaki ortaklıklara dikkatleri yoğunlaştırırlar. Çocuklar, nesne bütünlüğünü soyutlamayan, katışıksız, topyekün, somut bir kavrayışa sahiptirler. Çocuk, "şimdi ve burada olana" odaklı, yani nesne ve kişiyi ilk kez görüyormuş gibi şaşkınlıkla bakar ve adeta onları "temaşa" eder. Eline geçen nesnelerin her yönünü inceler, bütün niteliklerini benimser. Çünkü çocuk için yabancı bir nesnenin hiçbir niteliği bir diğerinden daha önemli değildir. Çocuk nesneleri düzenlemez, kişileri kategorize etmez, onlara yalnızca bakar. Sanki deneyiminin tam anlamıyla tadını çıkarmak ister gibi çıkar gütmeyen bir hasbilik yaşar. Ortalama yetişkinler olarak bizler ise nesneleri arzularımıza ve beklentilerimize göre tasnif eder, sözcüklerle betimlerken kategorize ederiz.

Sözcükler, Varlık'a müdahaledir. Varlığı bilme çabamız, onun bize kendisini vermesini bozacağı gibi, "Varlığın Sesini" de boğar.

Hasbilik ve sahihlik gibi niteliklerin en iyi şekilde sahici mistiklerde ve gnostiklerde tecelli ettiği söylenebilir. "Varlığın Sesi" metaforu, ontik hakikat ile neredeyse eş anlamlı olarak anlaşılmak kaydı ile, tüm ezoterik öğretilerde inisiyatik yolla erişilmek istenen hedef olarak

değerlendirilebilir. Ontik hakikat, Varlık'a ilişkin bir kavramdır. Epistemolojik anlamıyla doğruluk, gerçeklik hakkındaki yargılarımızla ilişkili bir kavramdır. Bu da tam anlamıyla doğru bilgimizin kaynağı ve olanağı sorunu ile ilgilenen bilgi kuramının temel uğraşısıdır.

Ezoterik okulların ise nesnel gerçeklik ve olgulara ilişkin bilimsel bilgilerle doğrudan bir ilgisi yoktur. Tüm spritüel olgunlaşma yolları aslında "Varlık nedir?", "Varlıkla ilişkimiz nasıl olmalıdır?", "Varlıkla temas hangi araçlarla sağlanabilir?" gibi sorularla uğraşır. Rasyonalitenin, nesnel gerçekliğin doğasına dair sağlam bilgiler elde etmemizi sağladığını kabul etmekle beraber manevi olgunlaşma bağlamında yeterli bir kılavuz olarak görmeyen insanlar gözlerini hangi yöne çevirmektedirler?

Maneviyat ya da Batı dillerindeki spritüalite, anlamı çok bulanık olan bir terimdir. Bu nedenle bazı psikologlar bu kavramı tanımlamaya çalışırken maneviyat ile din arasında sıkı bağlantılar olduğuna değinmişlerdir. Dinlerin hemen hepsinde aşkın bir varlık olarak yüce bir kudrete inanç, bir anlamda tektanrıcı dinlerdeki Tanrıya iman zorunlu koşul olarak yer almaktadır. Öte yandan manevi boyutu eksik katı bir dindarlık nasıl mümkün ise manevi duyarlılığı yüksek olduğu halde belirli bir dine mensup olmayan insanların olduğu da unutulmamalıdır. Ancak her durumda maneviyat ile "kutsal" arasında zorunlu bir bağ olduğu söylenebilir. Bu "kutsal" olanın aşkın bir varlıkla ne kadar ilişkili olduğu tartışmalı bir konudur. Örneğin Spinoza, Doğa Tanrı'nın (Deus Sive Natura) aşkınlık gözetmeyen bir kutsallık anlayışına ve dolayısı ile sağlam bir maneviyata izin verdiğini ifade etmektedir. Bir başka örnek olarak mazlum ve mağdur insanların sorunları için çaba gösteren samimi bir insan hakları savunucusunun ya da çevre sorunlarına çözüm için özveri ile çalışan bir çevrecinin manevi yönü güçlü olmakla birlikte hiç de dindar olmayabileceği söylenebilir.

Ontopsikolojinin başlıca konuları arasında yer alan varoluşun anlamı, bireylerdeki değer kavramının gelişimi, kimlik ve kişilik bağlantıları, doruk deneyimlerin ruhsal olgunlaşmadaki önemi, yaratıcılığın doğası ve Varlık Sevgisi ile hakikate yönelmenin Masonik literatürle benzerliği dikkat çekicidir.

Ontopsikolojinin önemli kurucularından Abraham Maslow'un bir zamanlar serzenişle sözünü ettiği maneviyat çöküşü ile şu sözler de aynı bağlamda okunabilir:

"Bizim çağımız (20.yüzyıl) dışında her çağın kendi idealleri vardı. Tüm bu idealler, azizler, ermişler, kahramanlar, soylular, şövalyeler ve mistikler, modern kültürümüz tarafından saf dışı bırakıldı. Geride ise sadece iyi ayarlanmış, sorunsuz, olabildiğince silik ve belirsiz bir insanlık kaldı. Buna karşın belki de pek yakında tam anlamı ile gelişen, potansiyellerini değerlendiren ve kendini gerçekleştiren; içsel doğasına kendisini dile getirme özgürlüğü veren, onu kısıtlamayan, bastırmayan ve yadsımayan insan örneğini tanıyabiliriz."

Maslow'un özlemini çektiği insanlığın inşasında Masonluğun da geçmişten günümüze aktardığı kadim mirası ve hakikat arayışı ile önemli roller üstleneceği söylenebilir. Ezoterik inisiyasyon ümit içinde olanlara bunu vaat etmektedir.

VOLTAİRE'İN ÖLÜMÜ VE SONRASI

Derya ŞENSOY

This article gives us an information about many events that happened after the death of Voltaire and clarify once again how one can struggle against fanaticism. Grudges of clergy, the attitudes of the academicians and the decisions of the authorities are mentioned in order to let know some details about the subject.

Aydınlanma çağı filozoflarından olan, Avrupa'nın tanınmış şahsiyeti Fransız yazar **Voltaire**, 21 Kasım 1694'te Paris'te doğmuş ve 30 Mayıs 1778 tarihinde aynı kentte ölmüştür. Gerçek adı **François Marie AROUET**'dir ve kayıtlara göre Parisli bir noterin, kendisine göre ise annesinin sevgilisi **Rochebrune** adındaki bir subayın oğludur.

Küçüklüğünde gittiği okullarda aldığı dersler ve özellikle bir Cizvit Koleji olan Clérmont'ta gördüğü eğitim ona üstatlarının büyük bir değer vermesine ve üst düzey yazarların dostluğunu kazanmasına sebebiyet vermiştir. Vaftiz babası olan papaz **Châteauneuf** tarafından mabet etrafındaki inançsız topluluğa takdim edilmiş ve *Vendôme*'un başpapazı onun özgür ve sorgulayan düşünce yapısına hayran kalmıştır. Ancak bu durumdan tedirgin olan babası, avukat olması için ısrarcı olmuş, fakat kendisi, bir roman ve tiyatro yazarı, fikrini başkalarıyla değiştirmeye açık bir filozof olmaktan başka bir şey düşünmemiştir.

Kraliyet naibi için yazdığı saygısız mısralar, önce *Fontainbleau*'da **M. de Caumartin**'in şatosunda, sonra da *Loire Vadisi*nde arkadaşı **Sully**'nin yanında mecburi bir konaklamaya maruz kalmasına neden olmuş ve 1717-18 tarihinde Bastille hapishanesine yollanmıştır. Beş ay sonra ancak İngiltere'ye sürülerek bir yerde özgürlüğüne kavuşan **Voltaire**, İngilizlerin gerek edebi ve ticari ortamlarında ve gerekse İngiliz Kraliyeti nezdindeki içten karşılanmasıyla güzel bir çalışma alanı bulmuş, reformcu bir felsefe içerisinde düşüncelerini yayma ve eser verme imkanını yakalamıştır.

Fransa'ya dönüşünde ülkesinin yönetim şeklini ve dini dogmaları eleştiren tutumu ve bu konudaki çeşitli eserleriyle yeniden gündeme gelmiştir. **Voltaire** garibanların, bahtsızların adeta **Don Kişot**'u olmuştur. Nihayetinde Lorraine'e kaçarak, sevgilisi Bayan **Markiz du Châtelet**'nin himayesinde 1734-79 arası rahat bir çalışma ve yaşama ortamını yakalamıştır.

Mme. Markiz'in ölümü sonrasında **II. Frédéric**'in davetine uyarak Postdam'da üç sene oturmuş ve bu süre içerisinde birçok yeni eser vermiştir. Akabinde Berlin Akademisi Başkanı **Maupertius** ile anlaşmazlığa düşmüş ve Almanya'dan ayrılmıştır.

Paris'te halen istenmeyen biri olarak, Ferney'de İsviçre sınırında Genevre gölü manzaralı bir araziyi ve üzerindeki malikhaneyi satın alarak oraya yerleşmiştir. Yeğeni **Mme. Denis** ile *'Güzel ve İyi'* adını koyduğu üvey kızı **Mlle de Varicour**'la beraber bu evde yaşamış ve sözü edilen hanımlar evin çekip çevrilmesinin yanı sıra gelen misafirlerle de ilgilenmişlerdir. **Voltaire**'in hiçbir zaman iyi olmayan sağlığı yaşı ilerledikçe daha da bozulmuş, buna rağmen son 20 yılda birçok önemli güzel eser üretmiştir. Ferney'de, papazın ruhani çevresinde bulunan beylerden biri olarak kendisine düşen görevi gerektiği gibi yerine getiren, papaz ile iyi ilişkiler içerisinde olan, büyük bayram kutlamalarına ve dini törenlere katılan biri olarak, sevilip sayılmaktaydı. Eski ve çirkin bir yapı olan eski kiliseyi yıktırarak yerine daha büyük ve daha güzel başka bir kiliseyi yaptırmaktan geri kalmamış ve bunu bu gök kubbenin altında, kraliyetin bazı mütedeyyin kişilerine ithaf etmiştir. Kilisenin ön yüzünde *'Allah Voltaire'i* yükseltti' yazmaktadır ve kilisenin yanına da ölümünden sonra gerçekleşecek olaylar nedeniyle hiçbir zaman gömülemeyeceği kendi kabrini inşa ettirmiştir.

Paris'i terk edeli çeyrek asırdan fazla olmuş, doğduğu ve şan ile şöhretini ilk kazanmaya başladığı bu şehri bir daha görmek istemektedir. Uzun zamandan beri arkadaşlarının ısrarlarına rağmen yapacağı zor seyahatin sonunu hızlandıracağına olan inancı onu bu yolculuktan uzak tutmuştur. Ancak Paris'e gitmesi için birçok da sebep vardır. Fransız Komedi Tiyatrosu yeni eserlerinden biri olan 'İrene'' adlı oyunu sahneye koymak üzeredir ve üvey kızı, **Markiz de Vilette** ile evlenmiş, Paris'teki yeni evine gitme hazırlığındadır. Sonunda **Voltaire** yeni evlilerle beraber doğduğu şehri tekrar görmek için yola koyulmaya karar verir. Beş gün süren bir yolculuk sonrasında 10 Şubat 1778 tarihinde Paris'e vararak bugün **Voltaire** iskelesi olarak adlandırılan, Théatins iskelesindeki Beaune sokağının köşesine düşen Vilette Hotel'ine yerleşmiştir.

Seyahat onu fazlaca yormamış, iyi ve güçlü bir haldedir. Ertesi günden itibaren tüm şehir onu görmek için adeta sokaklara akmaya başlar. Her gün uzunca saatleri kesintisiz gelen hayranlarına ayırmak mecburiyetinde kalır ve bir hafta sonra bu büyük ilginin verdiği yorgunlukla, dışarı çıkma kuvvetini kendinde bulmaz, yatağa düşer ve hiçbir ziyaretçiyi kabul etmez.

Sofular ve dini kesim yaratılan bu coşkudan dolayı oldukça öfkelidir. Birçok arşiv araştırması yapılarak zamanında **Voltaire**'in Paris'e gelişini yasaklayan bir emrin olup olmadığı araştırılır. Çabalar boşa çıkınca da kraliyet nezdinde konuya çabuk bir çözüm getirilmesi istenir.

XVI. Louis onu saraya kabul etmemiş ve görüşmemiştir. Paris başpiskoposu adeta dinin koruyucusu olarak kraliyete yazdığı yazıda felsefecilerin ve dinsizlerin başı olarak tanımladığı **Voltaire**'in kovulup, dışlanmasını ister. Ancak bu arzusu, üst yönetim tarafından birkaç günlük ömrü kalmış biri için insaniyet dışı bir karar olarak nitelendirilir ve gerçekleştirilmez.

Mayıs ayının son haftasının başında Fransız Akademisine yaptığı ziyaret sonrasında **Voltaire**'in sağlığında ciddi bir bozulma ve ağırlaşma olur. **Littré**'nin hazırlayarak sunduğu *Larousse*'un yeni basımının tarihsel bir plan içerisinde ele alınarak geliştirmenin gerekliliği üzerinde durmuş ve bunu Fransız Akademisindeki dostlarına anlatmıştır. Ancak dostlarının böylesi bir çalışmadan ürktüğünü ve kaçındığını görünce kolları sıvayarak kendisi bu işe soyunmuş ve daha fazla çalışabilmek için içtiği günlük kahve oranını arttırarak uykusuz kalmaya başlamıştır. Yorgunluk ve bitkinliğin yanı sıra aldığı uyku haplarındaki dozun da artmasıyla sağlığında tam bir bozulma görülmüştür.

Etrafındakiler, dinsel kişilerin entrikalarından onu korumak için ellerinden geleni yapmışlardır. Bu arada kaçınılmaz sonun bir gün öncesinde, yeğeni papaz **Mignot**, Aziz Sulpice Kilisesi'nin papazını ve papaz **Gaultier**'yi aramış çağırmıştır. Aziz Sulpice Kilisesi papazı can çekişen ölümlünün odasına girdiğinde, yaşlı arkadaşı **Markiz Villevielle**'in de **Voltaire**'in yanında olduğunu fark etmiş ve onu dinsizlikten döndürmek için iyi bir fırsat elde ettiğini düşünmüştür. Biraz aptal biraz da iki yüzlü olan, ikna için akılsızca konuşan, tepesi atmış ve kendisini beğenmiş bu papaz, papalığa ait inanç işaretini alabilmek için büyük bir arzu içindedir. Hiçbir doğma ile uğraşmadığı kadarıyla **Voltaire**'in Hz. İsa'yı tanımasıyla ilgilenen bu kişi, sonunda derin hastalık uykusunda iken **Voltaire**'in kulağına haykırarak *"İsa'nın Tanrısallığına inanıyor musun?"* diye bağırmış ve karşılığında da *"Tanrı aşkına bayım bana o adamdan bahsetmeyin ve beni ölmem için rahat bırakın"* cevabıyla karşılaşmıştır. Bunun üzerine papaz gömme işlemini yapmayacağını bildirerek oradan ayrılmıştır. Böylece bir

şekilde hınç alırken, dini sınıfın bu işten sorumlu kişisi olmasına rağmen adeta kendisiyle ters düşmüştür.

Voltaire 30 Mayıs'ta akşam saat 11 sularında dünyaya gözlerini kapar. Aziz Sulpice Kilisesi'nin papazı çok geçmeden sözü ele almış ve gömme işleminin yapılamayacağını vakit geçmeden açıklamıştır. Nihayetinde bu büyük adamın cesedi ne Paris'te gömülebilmiş ne de Ferney'de yaptırdığı kabrine yollanmasına izin verilmiştir. Aile bu durum karşısında yerel ve dini yöneticilerle görüşmeye başlamış ve olaylar şu şekilde gelişmiştir: Hiçbir dini tören yapılmaksızın cesedin götürülmesinden duyacağı memnuniyetsizliği ve bu hususta dini çevrenin herhangi bir sebeple sorumlu tutulamayacağı şeklindeki yazı Saint Sulpice Kilisesi papazından ölüm günü tarihiyle yayınlanmıştır. Bu arada papaz **Gaultier**'ye de imzalatılan bir kağıda, müteveffanın arzusu üzerine evine gittiği ancak itirafta bulunmadığı yazılmıştır. Ancak *Paris Bakanı* **Amelot,** Ferney veya başka bir yere cesedin götürülmesine izin verince aile hemen harekete geçmiş fakat geçen sürede, papazların homurdanmalarına olanak yaratılmış ve ruhani çevre gereken engellemeyi yapmak için farklı yollara başvurmaktan kaçınmamıştır. Böylece Annecy papazı da karşıt görüşlerini ortaya koyma fırsatını bulmuştur.

Voltaire'in yeğenlerinden biri olan ve Paris Parlamentosu dini danışmanı olarak toplumsal bir görevde bulunan papaz **Mignot**, aynı zamanda Champagne tarafındaki *Scellières Manastırı*nın yöneticilerindendir. Hiç vakit kaybetmeden yola çıkmış ve 31 Mayıs akşamı manastıra vararak gereken tüm hazırlıklara girişmiş, dini merasimi gerçekleştirmek üzere cesedin gelmesini beklemeye başlamıştır. Bozulmaması için çabucak ilaçlanan ceset, **Voltaire**'in bir başka yeğeni olan Paris Parlamentosu danışmanlarından **Dompierre d'Hornoy** ve bazı akrabaları eşliğinde manastıra 1 Temmuz sabahında getirilebilmiş ve ertesi gün saat 13'te yapılan merasim sonrasında manastırın dehlizlerinin birine yerleştirilmiştir.

Gelişmeleri takip eden piskoposluk, cesedin *Scellières Manastırı*na götürüldüğünün farkına varınca derhal harekete geçmiş, bölgeden sorumlu Troyès başpapazı gömme işleminin yapılamayacağını bildiren bir yazıyı göndererek, bu duruma uyulmasını istemiştir. Ancak artık her şey için çok geçtir. Yazı manastıra ulaştığında dini merasim çoktan yapılmış ve bitmiştir. **Voltaire**'in cesedi *Panthéon*'a taşınacağı 10 Temmuz 1791'e kadar 13 yıl manastırda kalmıştır.

Yaşamında ondan hıncını çıkaramayan rahipler, zaferlerini ancak ölüsü üzerinden sağlamışlardır. Bu zaferi adeta taçlandırırcasına karşıtlarını da halkı galeyana getirmekle suçlamaktan çekinmemişlerdir. Asayişi

sağlamak için kamuda **Voltaire** adından bahsedilmesi yasaklanmış, okullarda şiirlerinin ve eserlerinin okutulmasına izin verilmemiştir.

Bachaumont'un okurları 11 Temmuz'daki yayın sayesinde hükümetin, gazetecilere ve diğer yazarlara **Voltaire** hakkında herhangi bir şeyden bahsetmemeleri için baskı yapıldığını yazmış, tiyatrocuların herhangi bir piyesini oynamamaları ve böylece halkın ayaklanmasına zemin yaratmamaları için uyarıldığını belirtmiştir.

Tüm bu gelişmelerden öte, Fransız Akademisi ile Neuf Sœurs Locası metanetle korudukları sessizlikleri ardından akademik bir törenin yapılacağını bildirirler. O güne kadar ölen bir akademisyen için *Cordeliers Kilisesi*nde düzenlenen dini tören **Voltaire** için yapılmamış ve Akademisyenler bu tutumu protesto ederek kınamışlardır. 12 Temmuz'daki gazetede yer alan bu bilgi büyük bir şok yaratmış akademide kurulan bir komisyon bu konuları görüşmek üzere *Başbakan* **Maurepas** huzuruna çıkmış, ancak **Maurepas** şu anda bu konuda bir şey yapılamayacağını belirterek heyeti sakin olmaya davet etmiştir. Bunun üzerine Akademi **Voltaire**'in töreni yapılmadan kendileri için bir dini tören düzenlenmesi hususunu kabul etmediklerini deklare etmişlerdir. **Condorcet** sayesinde bilmekteyiz ki esasen *Cordelier Kilisesi*nin bu tutumu, Paris Başpiskoposu **Christophe de Beaumont**'un başının altından çıkmıştır. Cehaleti, fanatikliği, komik batıl inançları ile tanınan bu kişi sayesinde artık o günden beri ölümlünün ruhunun huzur bulması için resmen bir dua yapılmamaktadır. Netice olarak **Voltaire**'i sevenler ile büyük bir çoğunlukta bulunan akademideki arkadaşları onun hatırasına hürmeten akademide büyük ve gösterişli bir toplantı düzenlerler.

Aziz Louis günü olan 25 Ağustos'ta halka açık olarak yapılan olağan toplantıdan istifade ederek **Voltaire**'in ölümsüzlüğü dile getirilmiş ve Fransız Akademisinin değişmez sekreteri **M. d'Alembert** akademik bir konuşma sonrasında **Voltaire**'i öven şiirsel yapıt hususunda açılan yarışmayı ve verilecek ödülü açıklamıştır. Tabiatıyla ruhban sınıfı bu gelişmelerden hiç memnun olmamış, sofular ise akademinin bu tutumunun kamusal bir inançsızlık ve cehalet gösterisi olduğunu belirtmişlerdir. Paris'teki tüm papazlar bir araya gelerek konuyu müzakere etmiş ve kraliyete akademinin bu hareketini yasaklayarak skandalın önlenmesini istedikleri bir mektubu hazırlayıp imzalamış, ancak son anda mektubun krala ulaşması engellenmiştir.

Voltaire Fransız Masonluğuna 7 Nisan 1778 tarihinde gündüz vakti Büyük Doğuya (Grand Orient) bağlı Neuf Sœurs Locasında inisiye olmuştur. Bu durum tüm gazetecilerin ve yazarların Fransa'nın ve Avrupa'nın dört bir yanına duyurduğu bir Paris olayı olmuştur. Ama maalesef 30 Mayıs

1778'de sonsuz doğuya göçmüştür. Bunun üzerine Locada alışılmamış bir gürültü koparacak nitelikte görkemli bir merasim yapılması gündeme gelmiş ve hazırlıklar tamamlanarak 28 Kasım 1778 tarihinde söz konusu olan ölüm merasimi gerçekleştirilmiştir. Ruhban sınıfının yeniden hıncını alevlendiren bu hadise sonrasında kral, halkı ayaklandırmamak ve kendisine düşman etmemek için susmuş, ancak Neuf Sœurs Locasını dolaylı yollardan Büyük Doğu yöneticileri aracılığıyla cezalandırma yolunu seçmiştir.

Her şeye rağmen Fransız Masonluğu bu büyük insanın hatırasına sahip çıkmıştır. **Voltaire** yaşadığı yüzyıla geniş kültürü ve hoş uslubuyla çok şeyler katmış, sevilen bir kişidir. Genelde klasik prensiplere bağlı olarak eserler vermiştir. Trajedilerinde genişleyen coğrafya, görsel yenilikler, filozofik imalar, **Corneille**'in ve **Racine**'nin ötesinde, türünün fevkini oluşturmuştur. Düşünsel ve bilimsel şiirleri kulağa son derece hoş gelir niteliktedir. Ancak bizler onu daha çok hicivleri, alaycı mektupları ve hafif eserleriyle benliğimizde hissetmekteyiz.

Romanlarında ve diğer filozofik eserlerinde olduğu gibi yürürlükteki politikaya karşıt olarak görevlileri adaletsizliğin ve kötüye kullanmanın merkezi olarak görmüş, dinleri ise fanatizmin kaynağı olarak değerlendirmiştir. **Voltaire**'e göre metafizik ise, kendilerinden üstün yaratılmışların varlığını algılamaktan yoksun kişiler için bir mutsuzluk kaynağıdır. Bu konumdaki bir insan, ancak polisiye bir nizamın var olduğu, sözde aydın bir despotun yönetimindeki bir ortamda gereken özgürlüklerin dağıtıldığı, dogmalardan ve törenlerden arınmış doğal bir dini arayacak ve iyi niyet içeren bir çalışmanın uzlaştırıcı vasfı olan bir dünyayı kabul edecektir.

Yazışmaları, olağanüstü tarihi ve psikolojik dokümanlar olup, yazışılan kişi ve konunun çeşitliliği, karşıt görüşleri yazılarına aktarmasıyla zenginleşmiş ve adeta kişiye kendisini yansıtmıştır.

Onu, şerefine düşkün, üstün ve becerikli bir yönetici, gereğinde yazılarını inkar edecek kadar tedbirli, saldıranlara ve karşı olanlara dayanacak kadar kızgın, kaderin sonucu olarak zorbalığa ve haksızlığa karşı eli açık, tüm dünyayı saracak kadar akıllı ve merhametli, az rastlanan bir etki ve etkinlik sahibi olarak ele aldıklarını düşünürseniz, zaaflarını bile bilmek istemezsiniz.

Voltaire devrimin ön habercisi ve özgürlük, tolerans fikirlerinin savunucusu olarak 19. Yüzyılda ruhban sınıfı harici liberal bir burjuvazinin varlığını ortaya koyan bilge bir kişiliktir. Bugün için geriye kalan ise bir düzyazı üstadı olduğu ve Fransız anlayışını (eşitlik-özgürlük-kardeşlik) düşüncesini yaymasıdır.

KAYNAKLAR

Grand Larousse

Condorcet, *Vie de Voltaire*, édition Beuchot,

Correspondance de Grimm et Diderot, édition Taschereau

Le continuateur de Bachaumont, *Mémoires Secrets*

Oeuvres de Voltaire, édition Beuchot

Correspondance de Voltaire, édition Beuchot

COPİALE ELYAZMASI: 1740'LI YILLARA AİT BİR ALMAN RİTÜELİ

Derleyenler: Ahmet ŞENKUT - Ali ERDOĞAN

A curious enciphered manuscript was discovered in an East German library in 1970 and eluded all attempts at decipherment. The document was forgotten until it fell into the hands of a private collector and recently came to the knowledge of an international team of academics from the U.S. and Sweden. In April 2011 the "Copiale Cipher" was broken, studied, and released to the public six months later. It contained rituals that caused a great deal of excitement in the mainstream press. Due to translation errors, the press missed an opportunity to arouse public interest with another mysterious topic that often grabs headlines: the Cipher protected an 18th-century German Masonic ritual.

Kriptografide biz Masonları cezbeden belli bir çekicilik vardır. Bunun nedeni eski tarihlerde ritüellerimizi korumak için kullanılmış olmasının yanı sıra, kavram olarak kriptografinin gizli bilgiler içeriyor olduğu algısı da olabilir. Hür Masonluğun kökenlerinin hala bir sır perdesi arkasında olmasına rağmen, artık şifresi kırılmamış hiçbir Masonik metin kalmamıştır. Kod kırma konusundaki bilgi ve tecrübe o derece ilerlemiştir ki deşifre edilemez kodlamalar olgusu artık çok eskilerde kalmıştır. Hal böyleyken yine de bazı istisnalar hala mevcuttur.

1970 yılında Doğu Almanya'daki bir kütüphanede esrarlı bir elyazması bulunur. 250 yıldır unutulmuş olan bu belge önce bir koleksiyonerin eline geçer ardından da ABD'li ve İsveçli bir grup akademisyenin altı aylık çalışması sonrası şifresi kırılıp ve üzerindeki detay çalışmaları bitirilerek 2011 Nisan'ında kamuoyuyla paylaşılır.

Bu elyazması belge kendilerine "Okülistler" diyen ve göz ameliyatları ile Hür Masonlara takıntıları olan gizli bir cemiyete aittir. Meslekdaşı Christiane Shafer ile şifreyi kırmayı başaran Beata Megyesi "şifreyi kırarken kendilerini Dan Brown romanlarında gibi" hissettiklerini söylemiştir. Şifreyi çözerken bilgisayar yazılımlarından, linguistik bilgilerden ve lisanlar tarihinden faydalandıklarını; belgede en çok kullanılan karakter bilişimlerini, alttaki lisanın en çok kullanılan tamlamalarıyla karşılaştırarak çözdüklerini anlatan Megyesi: "İlk sayfaları çözdüğümüzde çok heyecanlandık çünkü kitap 250 yıldır gizli kalmış bir cemiyete aitti ve onun inisiyasyon ritüelini tarif ediyordu. Ancak ilerledikçe gördük ki "Okülistler" Hür Masonlar adındaki bir diğer gizli cemiyetin bugün bile bilinmeyen sırlarını öğrenmek için casusluk yapmışlardı. Üç bölümden oluşan kitabın ilk bölümü "Okülistler"in kendi ritüellerine; ikinci bölümü Hür Masonların 18. yüzyıldaki faaliyetlerine ve ritüellerine ; üçüncü bölüm ise Hür Masonların daha önce hiç bilinmeyen usüllerine ayrılmıştı. Bu bölüm Masonların ezoterik usüllerinin 18. yüzyılın ortalarında başladığının kanıtı olmaktadır" demiştir.

Elyazması, büyük ve küçük Latin harfleri, "diakritik" ses ve vurgu işaretleri; Yunan harfleri; rastgele kullanılmış noktalama işaretleri ve "logogram" adı verilen mistik sembollerden oluşan 90 ayrı karakterden meydana gelmiş bir alfabeyle yazılmıştı. Şifrenin çözülmesini daha da güçleştirmek için elyazması boyunca hiçbir kelime boşluğu bırakılmamış ve metin gelişigüzel bir şekilde sağdan, soldan ya da ortadan başlayan bir yazım şekliyle kaleme alınmıştı.

Tamamı 105 sayfa ve yaklaşık 75000 karakterden müteşekkil; çok zarif yeşil bir deri ve altın sarısı renkte tezyinatla ciltlenmiş bu elyazmasına, tüm metin içerisinde kodlanmadan yazılmış bulunan iki kelimeden ("Copiales 3" ve "Philipp 1866") den biri olan "Copiale" adı verilir. Elyazmasındaki kodlamayı çözenler, şifresiz yazılmış diğer sözcük olan "Philipp""i, elyazmasının ait olduğu kişinin adı olarak kabul edip, lisanını Almanca, tarihini de 1760-1780 yılları arası olarak belirlemişlerdi.

Bilgisayar yardımıyla Almanca transkripsiyonu yapılan metin daha sonra İngilizceye çevrilir. Ne var ki elyazması üzerinde çalışan ekipte bırakın 18. yüzyıl Almanca'sını, güncel Almancayı bile konuşan kimsenin olmaması metnin hakkıyla anlaşılmasını güçleştirir. Buna ek olarak Masonik terminolojinin bir başına şifreler ve kodlamalar bütünü olması, elyazması üzerinde çalışanların işini daha da zorlaştırmıştır. 18. yüzyıla ait bir ritüeli artık kullanımda dahi olmayan terminolojiyle çözmeye çalışan bir haricinin ne derece zorlanacağını tahmin etmek güç değildir.

Deşifre edilen metindeki bir takım çeviri yanlışları nedeniyle, içerdiği 18.yüzyıl Alman Masonik ritüelleri konusu anlaşılamadığı için, çok daha fazla heyecan yaratabilecek olan bu belgenin keşfi kamuoyunda fazla bir ses getirmez.

Copiale'nin Masonik bir metin olarak lanse edilmemiş olması anlaşılır bir durumken, bu "gizli cemiyetin" hedefinin göz doktorluğu konusunda uzman kişilerden oluşan bir kardeşlik birliği olarak sunulması ise çok ilginçtir. Elyazmasından bahseden kimi kaynakların Batı kökenli ezoterizm geleneğindeki göz sembolizmasından bahsetmiş olmalarına rağmen, bir çokları "elyazmasında bahsi geçen ritüeller göz ameliyatları ve göz doktorluğu konusunda merakı olan ama her nedense üyelerinin hiçbiri göz doktoru olmayan gizli bir cemiyete işaret etmektedir" görüşünü tekrar etmekten öteye gidememiştir.

Masonluğun ritüelleri hakkında fazla bilgisi olmayanlar için elyazmasında bahsi geçen törenler, metnin kaleme alındığı dönem Masonluğuna ait ya da büyük oranda yine o dönem Masonluğundan ödünç alınmış izlenimi vermektedir. Yine de bu durum, metnin Masonik olduğu konusunda kesin kanaat için yeterli değildir. Bu konuda kesin hüküm verebilmek için erken dönem Almanca ritüeller konusunda yetkin bir Masonun yorumuna ihtiyaç vardır.

Büyük bir şans eseri olarak EKSR Amerika Güney Jüridiksiyonu Büyük Arşivcisi Arturo de Hoyos Kardeşimiz, 1973 yılından beri 18. yüzyıl Almancası hakkında çalışmalar yapmaktaydı. Bu metnin Masonik bir metin olduğuna dair ilk ibare, de Hoyos Kardeşimizin elyazmasının ikinci sayfasında bulunan "mopsen" sözcüğünün (kod kırıcılar) tarafından yanlışlıkla "hırsızlar" olarak tercüme edilmiş olmasını fark etmesiyle ortaya çıktı. Bu kelimenin içinde geçtiği cümle, esasında adayın herhangi bir başka gizli derneğe üye olup olmadığını sorgulayan bir cümleydi. Kod kırıcıların elyazmasının yaşını tespit etmek için bilimsel yöntemler kullanmalarına karşın, de Hoyos Kardeş bahsi geçen "mopsen" sözcüğünden hareketle, elyazmasını 1740 – 1760 yılları arasına tarihlemiştir. Arturo de Hoyos Kardeşin açıkladığına göre "Mopses", Papa XII. Clement'in Hür Masonluğu yasaklayan 1738 tarihli fermanının ardından 1740'ta kurulmuş, görünürde Katolik ama aslında gizli bir kardeşlik kurumunun ta kendisiydi. Neredeyse tamamı Almanlardan oluşan ve o dönemin Alman toplumunun en saygın üyelerini içinde barındıran bu topluluğun ismi, Almancada bir köpek cinsine (cemiyetin ritüelinde rolü olan) isim olarak verilen Mops sözcüğünden gelmekteydi. Kod kırıcılar ve çevirmenler bu sözcüğü "yürütmek, aşırmak, çalmak" anlamına gelen "mopsen" sözcüğü ile karıştırmışlardı.

Copiale'nin, göz doktorluğuyla ilgili bir cemiyetin ritüellerini içeren bir elyazması olarak yorumlanmasının nedeni ise elyazmasında sıkça kullanılmış bir logogram (sözcük yerine kullanılan sembol) yüzündendi. Kod kırıcıların "dudak" olarak adlandırdıkları logogram, "okülist" ya da "göz doktoru" olacak şekilde yorumlanmıştı. Arturo de Hoyos, Almanca metnin ilk sayfasını gelişigüzel bir şekilde okurken, elyazmasındaki dilin 18. yüzyıl Alman Masonik ritüellerinde kullanılmış olan dil ile aynı olduğunu farkedip, bahsi geçen logogramın bariz bir şekilde Almanca'daki "Maurer" yani dilimizdeki "Mason" sözcüğünü karşıladığını fark eder. Bu görünüşte ufak ama etkisi büyük değişiklik yapıldığında, elyazmasının barındırdığı gerçek anlam belirginleşerek bir çoğumuz için kolayca anlaşılır bir hale gelmektedir. 18. yüzyıl Masonluk ritüelleri hakkındaki araştırmaların çoğu İngiliz veya Fransız Masonluğuna ağırlık verirken, dönemin Alman Masonik ritüelleri hakkında birincil derecede bir kaynak halini alan bu keşif "Copiale Elyazması"nın önemini daha da artmıştır.

RİTÜEL

Masonik ritüelin evrimi organik bir süreçtir; yeniden yazım amaçlı gözden geçirmeler ve aradan geçen uzun yıllar nedeniyle ritüeller birbirinden oldukça farklılık gösterebilir. Açıktır ki 18. yüzyıla ait bir Alman ritüeli gerek Alman Masonları gerekse farklı coğrafyadaki günümüz Masonları için oldukça farklılık arz edebilir. Ancak aynı dönemde başka ülkelerde uygulanan ritüellerle büyük benzerliği vardır. Tarihsel açıdan en önemli benzerliklerden birisi, elyazmasının 36. sayfasındaki "buraya, sonradan silinebilsin diye, sadece tebeşir kullanılarak, farklı çizimler yapılır ki bunlar yedi basamaklı dönemeçli bir merdiven..." şeklinde devam eden pasajdır. Bir İngiliz geleneği olan sehpa üzerine yapılan Çalışma Tablosu çizim yöntemi, çoğunlukla İngiliz Masonluğu etkisindeki localarda karşılaşılan bir uygulamadır. Bu da bize erken dönem Alman Masonik törenlerinin İngiliz localarındaki uygulamalardan etkilendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra günümüz ile olan benzerliklerden de bahsetmek mümkündür. Günümüz Masonu, yükümlülüklerden, görevlilerin bijularına, hatta boyun ipine dek birçok benzerlik gözlemleyebilir.

Bugünkü Masonu şaşırtacak yanları olmasına karşın (açıları ölçmek için gönye yerine "goniometre" isimli bir alet kulanmış olmaları gibi), elyazmasında bahsedilen kimi konular hala içinde olduğumuz bazı durumları da yansıtmaktadır. Büyük localarla onlara bağlı localar arasındaki ilişkiler 18. yüzyılın ortalarında bile yeterince yaygın olmalı ki, Copiale Elyazmasında bahsi geçmektedir.

Masonluğun ritüellerinin ve felsefesinin 300 yıla yakın bir süredir değişmeden kalmış olması çok ilginçtir. Yine Masonluğun en çekici

yanlarından birisi de zamana ve mekâna bağlı olmaksızın öğrettiği değerlerin evrensel oluşudur. İşte Copiale Elyazması da bu özellikleri tasdikleyen bir belge niteliğindedir.

COPİALE ELYAZMASININ YAPISI VE İÇERİĞİ

Copiale Elyazmasının 105 sayfa büyüklüğündeki içeriği üç bölüme ayrılabilir:

(I) 1-27. Sayfalar "Okülist Kardeşlik Nizamı"nın Çırak, Kalfa ve Üstat derecelerine ayrılmıştır. Üçüncü derecenin en gizli amacı sayfa 25'te "Hür Masonluğun sırlarını ifşa etmek ve toplumlarda yayılmasına mani olmak" olarak açıklanmaktadır.

(II) 27-67. Sayfalar o yıllarda Almanya'da uygulandığı şekliyle Masonluğun ilk üç sembolik derecesinin ritüellerini açıklamaktadır.

(III) 68-99. Sayfalar sembolik derecelerin ötesinde ilk icat edilen şövalyelik derecesi olan "Skoç Üstadı" (Scottish Master) derecesine[1] aittir. 100-104. sayfalarda bu derecenin devamı niteliğindeki Anahtar Locası (Key Lodge) ise medeni ve siyasi hak ve hürriyetlerin bilincinde olmak; zorba bir yönetimden silahlı bir isyan ile bunları geri kazanmak temalarını işlemektedir. Nihayet, simyacılık çalışmalarından 104-105. sayfalarda söz edilmektedir.

SEMBOLİK DERECELER

Elyazmasında Sembolik Derecelerle ilgili bazı tanımlamalar şöyledir:

"Sanki yere bir halı serilirmiş gibi. Yedi basamaklı dönemeçli bir merdiven; hemen üstünde gönye ile matematiksel Masonik tablolar bulunan bazı çizimler, çalışma bittikten sonra silinebilsin diye tebeşirle çizilir. Halının tüm etrafı dar ve çentikli bir bordürle tamamlandıktan sonra dünyanın dört yönünü gösteren D...G...B...K harfleri yerleştirilir. Kuzey tarafında

1 *İngiltere'de bulunmuş 1733 tarihli bir elyazmasında "Skoç Masonların Locası'"na (Scotch Masons' Lodge) ait bir referans bulunmaktadır. Ertesi yıl Londra'da yayınlanan Mason Locaları listesinde aynı locanın isminin tekrar zikredildiğini görmekteyiz. Buradaki "Skoç" kelimesi loca üyelerinin İskoçyalı olduklarını değil uygulanmakta olan çalışma şeklini göstermektedir.*
1730-1740 yılları arasında "Skoç Üstat"(Scotch Master Mason) derecesinin normal Üstat Masonlara verildiği; 1734-35 yıllarında "Mümtaz Mason" (Excellent Mason) ve "Büyük Mason" (Grand Mason) derecelerinin yaratıldığı bilinmektedir. İngiltere'de çıkan bu erken Skoç (Ecossais) Dereceleri hem isim hem gelenek olarak EKSR derecelerinin ataları olmalarının yanı sıra yeni bir tip Masonluğun Üstat Derecesi kadar eski olduğunu da bizlere göstermektedir. Ancak yüksek dereceler ilk olarak İngiltere'de görülmüşlerse de onların asıl gelişimleri Fransa'da olacaktır.

kutsal düzene uygun nar, kapı kulbu ve ağ olan sütun çizilir. Sütun Doğu'ya doğru iken kaidesi Batı'ya doğrudur. Siyah Beyaz karolar yatay olacak şekildedir. Sütunun orta kısmında büyük J harfi bulunur...ve halının Güney tarafında da, orta kısmında bu sefer B harfi bulunan, aynı sütundan bir ikincisi yer alır. Halının orta kısmında etrafına ışık saçan yuvarlak biçimli bir yıldız ya da bir başka deyişle bir kuyruklu yıldız bulunur." (sayfa 36)

SKOÇ ÜSTADI DERECESİ

Copiale Elyazmasının 69-99. Sayfaları orada yazıldığı şekilde "Maitre Eccossais" derecesinin değişik uygulamalarını ve ritüellerini detaylı bir şekilde açıklamakta ve "Skoç Üstadı (.....), tamamen yeni bir icattır" (S.69) demektedir.

Prusya ve Almanya'da 1742 yılından itibaren bu dereceyi çalışan localar mevcut idi. O döneme ait birkaç kısa ve pek de doğru olmayan yazılı ifşaatlar bulunmuştur. Dolayısıyla Copiale gibi bu dereceyi ifşa etmek için kaleme alınmış olan elyazması çok nadir görülen bir keşiftir. Bu derece, üçüncü derecenin devamı niteliğinde olup dini motifleri açıkça Hıristiyanidir, ayrıca şövalyelik referansları vermektedir. Copiale Elyazmasında sadece Skoç Üstadı Derecesi anlatılmıştır. 73-75. sayfalarda "Fransız Locasında" ve 75-86. sayfalarda "Almanya'daki Localarda" (özellikle Braunschweig ve Berlin) yaygın olan uygulamalar tanımlanmıştır.

Bahsi geçen "Fransız" locası, muhtemelen 30 Kasım 1742'de Berlin'de kurulan "L'union Locası" dır. Bu Fransız locasının çalışma tablosu şu şekilde tarif edilmektedir:

Merkezde, "J" harfiyle beraber Alev Saçan bir yıldız vardır; güneş ve ay; kurukafa ve tabut; Kutsalların Kutsalı (Sanctum Sanctorum); Nuh'un Gemisi; Ahit Sandığı; bir akasya dalı; Tunç Havuz[2]; Babil Kulesi ve benzerleri. Loca 3 kere 27 ile açılır; iykaaf olacak adaya, bir Levili (bir din adamı) gibi arınmak için Kutsalların Kutsalı'na doğru yürüyerek ilerlemesi söylenir. Önlüğün üzerinde sarı, kırmızı ve mavi renkli nesneler ile altın renkli üçgeni olan kırmızı bir kordon vardır. Derecenin geçiş kelimesi G.... veya J.....; Üstadın kelimesi ise J.....'dır (J.....). Kateşizm esnasında adayın, Kutsalların Kutsalı'na akasya dalları altında kabul edildiğini ve bir Levili gibi arındığını söylemesi beklenir. Üstadın işareti Tanrı'nın buluttaki tezahürünü sembolize eder.

---

2 *Tunç Havuz, Süleyman Mabedinin iç avlusunun güneydoğu köşesinde duran bir su deposuydu. Oniki boğa heykelinin sırtında tunçtan dökülmüş bu depodaki su mabetteki din adamlarının arınmaları için kullanılmaktaydı. Tevrat'ta Tunç Havuzu Hiram Abif'in döktürdüğü belirtilmiştir.*

Üstat sorar ve aday cevaplar:

Soru: "Alev Saçan Yıldız neden Nizam'da bu denli yüce bir şekilde kutsanmaktadır?"

Cevap: "Çünkü O'nun ışığı sayesinde yeni kazılmış toprak fark edilerek Muhterem Üstat'ın mezarı bulunabilmiştir."

(Üstadın yeni konumu Kutsalların Kutsalı'na kabul edilme ayrıcalığını da kapsar ve H..... Yüksek Kahin'e benzetilir.)

Soru: "Neden özellikle Akasyayı bu denli önemsersin?"

Cevap: "Çünkü Muhterem Üstat'ın mezarı bir Akasya ile işaretlenmişti."

Almanya'daki Skoç localarının bahsi elyazmasında çok daha kapsamlıdır (75-99. Sayfalar). Bu locaların sabit sayıda (12 ila 16 arasında üye) üyeden oluştuğundan bahsedilmektedir ki bu durum ilerleyen dönemlerde ve özellikle de 1760'tan sonra değişmiştir. Üyelik kurallarında daha önce yapılmış olan görevlerin önemi vardı ve Skoç Üstatları çoğunlukla mavi loca görevlisi olarak büyük tecrübeye sahiptiler. Skoç Üstadı localarına kabul edilmek çok katı kurallara bağlıydı.

Locanın içi şu şekilde düzenlenmişti: Doğu'da üzerinde dört adet mum; içinde zeytinyağı ve nebat bulunan bir vazo; İncil ve "savaş kılıcı" (muhtemelen büyük bir kılıç - Schlachtschwert) bulunan, kare biçimli ve yeşil kumaşla örtülmüş bir yemin kürsüsü vardır. Kare biçimli çalışma tablosunda ise Skoç Üstadı derecesinin sembolleri olan: yıkıntı haldeki Kudüs tapınağı, "iç içe ve ardışık olarak çizilmiş dört çember ve dört kare ve bunların üst kısmına gelecek şekilde de St. Andrew Haçı meydana getirecek şekilde çizilmiş, dört kırık sütun" bulunurdu. Bunlara ek olarak Ahit Sandığı, Nuh'un gemisi, Sina Dağı ve Tunç Havuz bulunurdu. Aday, boynu etrafında bir ip taşır (Fransız ritüelinde olduğu gibi) ve su ile arınırdı. Yemin, Kitabı Mukaddesin üzerine, Yaradılış (genesis) bölümü açık iken, edilirdi. Bu derecenin dokunuşu (sayfa 97), sonradan İsveç Riti'nde de kullanılan dokunuş ile çarpıcı benzerlikler göstermekte olup St. Andrew'un çarmıha gerilmesini remzetmektedir. St. Andrew[3], Nizamın koruyucu azizi olarak kabul edilir ve benzer şekilde 30 Kasım tarihi her yıl St. Andrew günü olarak kutlanırdı.

Skoç Üstadının mottosu "Dulcia post amara" (Kederden sonraki mutluluk) olarak verilmiştir. Mukaddes kelimeler A..... ve J.....'dır. Çarpıcı olan

---

3 Saint Andrew (Aziz Andre) Hz. İsa'nın ilk havarilerinden biri olup yine havarilerden Aziz Piyer'in de kardeşiydi. Andre adı eski Yunancada "insan" demek olan "andros" kelimesinden gelmektedir. İncil sözlüğüne bakıldığında Aziz Andre için "devamlı olarak öğrenmeye ve ışığa açık bir kişi idi ; hakikate kavuştuğu zaman bunu sevinçle kabul etti ve başkalarının da bunu paylaşmasını arzu etti" denmektedir. Bunu destekleyecek herhangi bir tarihi bilgi olmamasına rağmen St. Andrew'nin "X "şeklindeki bir haçın üzerinde çarmıha gerildiği rivayet olunmaktadır.

ise 83, 88 ve 93. sayfalarda anlatılan "Şövalye Mason" törenidir. Skoç Üstadı aynı zamanda St. Andrew Şövalyesi olarak da anılmaktadır. Kateşizm esnasında sorulur:

Soru: "Skoç Üstadı mısınız?"

Cevap: "Kutsalların Kutsalına yürümek istediğimde hiç kimse bana engel olamaz".

Soru: "Nerede kabul edildiniz?"

Cevap: "Kutsalların Kutsalı'nda ve Akasya dalları altında".

Bir Levili gibi arınmadan bahsedilmesi ve Kutsalların Kutsalı'na kabul için gereken liyakat gibi "Fransız" locasındaki uygulamalarla örtüşen benzerlikler mevcuttur. Bir başka deyişle, kılıç dokunuşları ve yağ ile kutsama töreninin birlikte uygulanması sayesinde bir ruhban ayrıcalığı meydana gelmektedir. Bu da haklı olarak derecenin hem ruhbani ve hem de şövalyelik yönleri içeren bir çifte derece olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir.

Elyazmasının takip eden bölümü açık bir şekilde o dönemde Berlin ve Braunschweig'da bulunan Skoç localarındaki uygulama ve geleneklerden bahsetmektedir. Bu da Berlin'de kurulan ilk Skoç locasının 1742'de kurulduğu düşünüldüğünde, ilk Skoç derecelerinin Almanya'daki gelişimi ve yayılması ile denk düşmektedir[4]. 1744 yılında Braunschweig'da bir loca kurulmuştur ve muhtemelen bazı Masonlar bu tarihten sonra Skoç derecelerini çalışmışlardır. Fransız Ritüelinde olduğu gibi Skoç Üstadı derecesi de Mimar Hiram'ın haince öldürülmesi nedeniyle kaybolan "mukaddes kelime" yeniden bulunana kadar yerine yenisinin ikame edildiği Hiram efsanesi ile yüklüdür (sayfa 99), "yüzyıllardır kayıp olanı bulduk". Dahası, Masonların Haçlı Seferleri sırasında St. John Tarikatı altında birleştiklerinden ve Kudüs'te yıkılmış olan mabedin yerine yenisini yapmadan önce eski mabedin yıkıntılarını hep birlikte temizlediklerinden bahsedilmektedir. Bu çalışma esnasında Kutsalların Kutsalı keşfedilmiş ve buranın ortasında dört adet küp, dört adet de çember şeklinde sekiz adet taş bulunmuştur (sayfa 96): "Şövalye Masonlar, son taşın üzerinde 'J...' yazdığını şaşkınlık içinde gördüler". Buradaki "Şövalye Mason" tabiri, özellikle 1760-1782 yılları arasında yaygınlaşmış olan hatırı sayılır miktardaki karmaşık şövalyelik motiflerinin varlığı hakkında önemli bir

4 *Şövalyelik derecelerinin ilk çıktığı yer Paris'teki Jakobit Locaları olurken, Almanya'da ve Kuzey Avrupa'da bu derecelerin yayılmasında önde gelen kişi ise Baron Karl Gotthelf von Hund ve kurmuş olduğu Strict Observance Riti olmuştur. Baron von Hund (1722-1776) 20 Mart 1742 tarihinde Frankfurt am Main şehrindeki bir locada tekris olduktan sonra kendi anlattığına göre 1743 yılında Paris'teki bir Jakobit Locasında Tampliye Nizamına (Order of the Temple) kabul edilmişti. Bkz. Mimar Sinan Dergisi Sayı 150 "Strict Observance Riti"*

arka plan oluşturmaktadır.

Alman localarının kateşizmi şöyledir:

S: Nereden geliyorsunuz?

C: St. Andrew localarının en kutsalından.

S: Hangi müjdeleri getiriyorsunuz?

C: Yücelerin Yücesi'nin inayetiyle, bu tam ve mükemmel locanın En Âli Üstadına, muhterem görevlilerine ve üyelerine selâmet ve iyilik.

S: Hangi niyetle buraya giriyorsunuz?

C: Skoç Masonluğu hakkındaki bilgilerinden faydalanabilmek ve kendimi yenilemek için, kardeşlerim olan St. Andrew Şövalyeleriyle birlikte geldim.

S: Skoç Üstadı mısınız?

C: Evet, bu şerefe sahibim ve tüm Skoç Üstadı Kardeşlerim beni böyle bilirler ve iyilikleri ile beni onurlandırırlar.

S: Bir Skoç Üstadı olduğunuzu nasıl bilebilirim?

C: Bana soracağınız ve bu Nizamı ilgilendiren sorularınıza vereceğim doğru ve kapsamlı cevaplar sayesinde.

S: Madem öyle, söyler misiniz bir Skoç Üstadı olma haysiyetine nasıl vakıf oldunuz?

C: Muntazam toplanan bir Skoç Üstadı Locasında.

S: Böyle bir loca nasıl teşekkül eder?

C: Pek Muhterem Üstat, Nazırlar ve Sekreter ile.

S: Kutsalların Kutsalı'nın kapısına kadar size kim eşlik etti?

C: Bir Skoç Üstadı

S: Sizi nelerle imtihan etti?

C: Muntazam bir Üstat Masonun işaret, dokunuş ve kelimeleriyle.

S: Cevaplarınız kendisini tatmin ettikten sonra başka ne yaptı?

C: Mabedin kapısına vurdu.

S: Peki sonra?

C: Gözlerimi bağlayıp boynuma bir ip geçirdi.

S: Nasıl takdim edildiniz?

C: Aralıklı dört darbe ile.

S: Girdikten sonra size ne yaptırdılar?

C: 2. Nazır beni devralıp gök kubbe etrafında üç ve merkez etrafında da bir defa döndürdükten sonra dört darbe ile 1. Nazır'a teslim etti.

S: 1. Nazır size neler sordu?

C: Kim olduğumu ve ne istediğimi. Bunun üzerine 2. Nazır benim bir Üstat Mason olduğumu ve gayretimle bir Skoç Üstadı olmayı arzu ettiğimi bildirdi. 1. Nazır bunu Pek Muhterem'e iletti. Bunun üzerine Pek Muhterem yerimi almama yardım edilmesini emrettikten sonra dört ayrı adım ile kendisine yaklaştım.

S: Bunun ardından Pek Muhterem ne yaptı?

C: Kılıcını göğsüme dayadıktan sonra elimi İncil'in üzerine koymamı emretti.

S: Bu haldeyken siz ne yaptınız?

C: Bir Skoç Üstadı olarak yeminimi ettim.

S: Yemininizi tekrarlayabilir misiniz?

C: Hem de can-ı gönülden, bunu bir şeref sayarım.

S: Madem öyle, tekrarlayınız.

[Aday yemini tekrarlar]

S: Bu yemininizi ettikten sonra Pek Muhterem ne yaptı?

C : 1. Nazır'a beni çözmesini ve gözlerimdeki bağı açmasını emretti. Bunun ardından beni bir Skoç Üstadı olarak kuşandırdı.

S: Üzerinde Koruyucu Azizimiz St. Andrew Haçı olan giysileri mi kuşandınız?

C: Evet, Pek Muhterem, bu şerefe eriştim ve kendimi bundan dolayı sonsuz mutlu addederim.

S: Kim, sizi hangi tören vasıtasıyla bu onurla kuşandırdı ?

C: Beni Kutsalların Kutsalı'nın merkez noktasında diz çöktürdü ve yüzümü Doğu'ya çevirmemi emretti.

S: Siz O'nun emirlerine uyduktan sonra kendisi ne yaptı?

C: Beni muhterem haç ile kuşandırdıktan sonra, bir kılıç ile çapraz olacak şekilde göğsüme, başıma ve omuzlarıma dokunarak;

'Sevgili Kardeşim, bu en muhterem loca, iykaafının sarih ve aşikâr işaretini vermek için sizi bu dört dokunuşla, Skoç Nizamı St. Andrew [5]

---

5 *1801 yılında kurulan 33 dereceli EKSR de 29. Dereceye "Scottish Knight of St. Andrew" (St. Andrew Skoç Şövalyesi) adı verilmiştir.*

Şövalyesi ilan ediyorum. Bu dokunuşların ilki Evrenin Ulu Mimarı, ikincisi Koruyucumuz St. Andrew, üçüncüsü Büyük Üstadımız ve dördüncüsü de Nizamımız içindir.

S: Bundan sonra ne yaptı?

C: Ardından ayağa kalktım, beni kucakladı ve elde ettiğim büyük şeref için beni kutladı, sonrasında da diğer kardeşler sırayla beni kutladılar. Ardından Skoç Masonluğu ve oraya kabul edilme şerefine erişen kardeşlerin hissettiği mutluluk üzerine muhteşem bir konuşma yaptı.

[Kateşizm işaretler, dokunuşlar ve Skoç Üstadının yükümlülükleri hakkındaki açıklamalarla sona erer].

Copiale Elyazması'nın bu kısmını derleyip, kaleme alan her kim ya da kimler ise, Skoç Masonluğunun o dönemde Almanya ve Fransa'daki uygulamaları ve yapısı hakkında mutlaka birinci elden bilgiye sahip olduğu bellidir. Hem elimizde o döneme ait sağlıklı basılı belgelerin olmayışı hem de o dönemden kalma elyazmalarının çok nadir oluşu, bu tür bilgiye sahip olabilecek kişilerin sayısını oldukça sınırlı kılmıştır. Bu nedenle burada yapılan aktarımlar, büyük bir ihtimalle bir veya bir kaç sözlü kaynaktan ya da birebir şahsi tecrübeden kaynaklanmaktadır denilebilir.

Copiale Elyazması ile Berlin'deki "L'Union" kaynaklı ve 1750 tarihli "Ecossais de Prusse ou Le Chevalier de St. André" isimli el yazması arasında hatırı sayılır örtüşmeler mevcuttur. Dall ya da Dahl isimli bir Kardeş, 1747 yılında Kopenhag'da bir loca kurmak için izin almıştır. O'nun tarif ettiği çalışma tablosu çizimi ile burada belirtilen tablo büyük benzerlik gösterir. Buna ek olarak Kopenhag'da 1748 yılında bir loca daha kurulmuştur ve o locanın çalışma tablosu ile Berlin ve Braunschweig'dakiler arasında ise daha büyük bir benzerlik vardır. "Le Parfait Maçon" (Tam ve Mükemmel Mason) ifşaatında belirtilen ritüellerle Okülist elyazmasında tarif edilen ritüeller arasında da benzerlikler mevcuttur. Aşikârdır ki Copiale Elyazması, Avrupa'da 18. yüzyıldaki Masonluğun yüksek dereceleri ve Skoç Masonluğunun gelişimi/evrimi hakkındaki karmaşık olan yap-bozu tamamlayan çok önemli bir parçayı sağlamıştır.

ANAHTAR LOCASI (Key Lodge)

Elyazmasının 100-104. sayfalarında Anahtar Locasının (Key Lodge) ritüelleri ve sembolleri ile günümüzde hiç düşünmeden kabul ettiğimiz bazı Masonik fikirler hakkındaki tartışmalardan söz edilmektedir. Bilindiği kadarıyla Hür Masonluğun hiçbir ritüeli gücün kötüye kullanılmasını bu

kadar eleştirmemiş; insanların doğal hak ve hürriyetlerini destekleyen görüşleri bu kadar ön plana çıkarmamıştır.

Locanın Çalışma Tablosunda 7 adet sembol bulunmaktadır: (1) barışın simgesi olan bir zeytindalı, (2) başkaldırmayı remzeden bir davul, (3) Borazanı ile nizamı doğal hak ve hürriyetlerini yeniden elde etmek için mücadeleye çağıran Tanrıça Fama, (4), ellerinde tuttukları gücü ve halkın güvenini kötüye kullanma yoluyla bireyi doğal özgürlüğünden ve hayatın nimetlerinden alıkoymayı sembolize eden üç başlı bir canavar (geleneksel olarak yeraltı dünyasının kapısını koruyan Cerberus adındaki köpek), (5) insanları esir eden istibdadı sembolize eden yüksek bir dağ, (6) doğa, adalet ve metaneti temsil eden üç başlı yılan, (7) kaybolan hürriyetleri geri almak için kullanılacak olan mızraklar, sancaklar.

Bu sembollerden bazıları (davul ve Tanrıça Fama) o yıllarda yazılmış bir Fransızca elyazması ritüelde de geçmektedir. Bu çok ilginç benzerliğin yanında hürriyetin felsefesi dinsel temalarla güçlendirilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Derece kateşizminin amacı "üç başlı canavarı öldürmek" olarak geçmekte olup şöyledir :

S- Bu canavarı nerede bulabiliriz ?

C- Yüksek bir dağın tepesinde.

S- Bu canavarın güçlerini biliyor musunuz ?

C- Zorbalık, kibir, adaletsizlik ve cehalet.

S- Neden bu projeyi yapmak istiyorsunuz ?

C- Herşeyin kaynağı olan Yüce Tanrı için.

S- Bu projenin sırrını nereden aldınız ?

C- Gizli bir vahiyden.

S- Bu gizli vahyi ne zaman aldınız?

C- Bir Pazar günü.

S- Nerede aldınız ?

C- Tanrı'nın evinde. *(orada ne gördüğü sorulursa Çalışma Tablosunu tanımlayacaktır*)

S- Anahtar Locasına nasıl kabul (*tekris*) edildiniz ?

C- Ben bir annenin rahminden doğdum ki orada insanların yaptığı değil Tanrı'nın kanunları geçerlidir.

Anahtar Locasına kabul şartları ve öğretileri bir gizemin arkasında kalmaktadır. Hürriyetleri geri alma projesini gerçekleştirmek için vahyin kilisede alındığı aşikârdır, ancak kabul/tekris töreni ana rahminden çıkışa benzetilmiştir. Bu biraz şaşırtıcıdır zira insanın hür doğduğu ve henüz bir otoritenin veya insanların yaptığı hiçbir kanuna tabi olmadığı sadece yüce ilahi varlığa bağlı olduğu bu durum kimin için geçerli olabilir ? Bu durum doğal hak ve hürriyetlerin temellerinin henüz oluşmadığı bir zamana ait olup insan eliyle yapılmış kanunlara güvensizlik olarak nitelendirilebilir. Buradaki soru bu niteliklere kim sahiptir? Bu niteliklere bir insan sahip olabilir mi? Ya da ritüel Anahtar Locasına giren adayı Bakire Meryem'den doğan İsa Mesih olarak mı tanımlamaktadır?

Copiale Elyazmasını derleyen kişiye/kişilere göre Anahtar Locası "yerleşik olmayan gezginler" tarafından kurulmuş ve bu kurucular "büyük bir ihtimal ile kaybolmuşlardır". Ama bu locanın öğretilerine bakıldığında hürriyetlerin gasp edilmesine ve zorbalığa karşı verilecek mücadele; doğal hak ve hürriyetler; serbest irade; özellikle başkaldırma hiç alışılmadık masonik temalardır. Bu karşı olacaktır. Elyazmasının tarihi 1740'ların ortası olduğuna göre ilk akla gelen 1745 yılındaki Jakobit[6] isyanıdır. Fazla yoruma girmeden, acaba Anahtar Locası Masonluğu veya St. Andrew Nizamını, Stuart'ların İngiltere tahtını ele geçirme amacı mı kastedilmektedir? Yahut Anahtar Locası verdiği mesajlar ile insanların hak ve hürriyetleri; direnme hakkı ve bağımsızlık kavramını dile getirerek 1776 Amerikan Bağımsızlık Savaşı[7] ile 1789 Büyük Fransız İhtilali'nin kıvılcımlarını mı çakmaktadır?

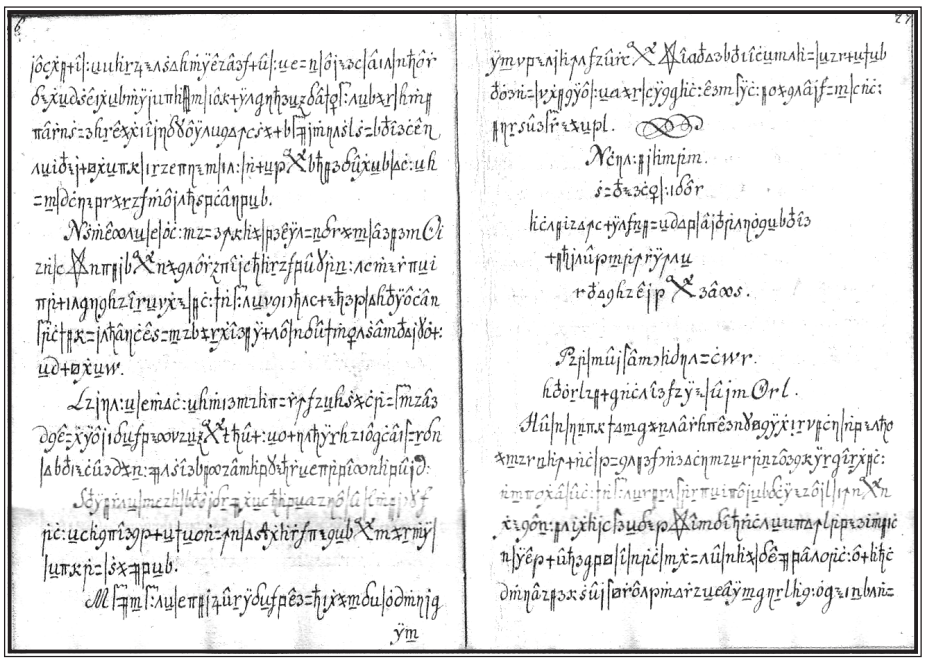
6 1688 deki Şanlı Devrim sonunda tahtını bırakıp Fransa'ya kaçan II. James'ten sonra bazı Katolik İngiliz ve İskoç soyluları Stuart Hanedanına bağlılıklarını sürdürdüler. James isminin Latince karşılığı olan 'Jacobus' kelimesinden esinlenerek bu gruba 'Jakobit'ler denilmiştir. Jakobit'ler II. James'in oğlu (Old Pretender) ve torununun (Young Pretender-Bonnie Prince Charlie) taht üzerindeki iddialarını devam ettirmiş, 1715 ve 1745 te iki defa Hanover Hanedanını devirmeğe teşebbüs etmişlerse de her ikisinde de başarısız olmuşlardır.

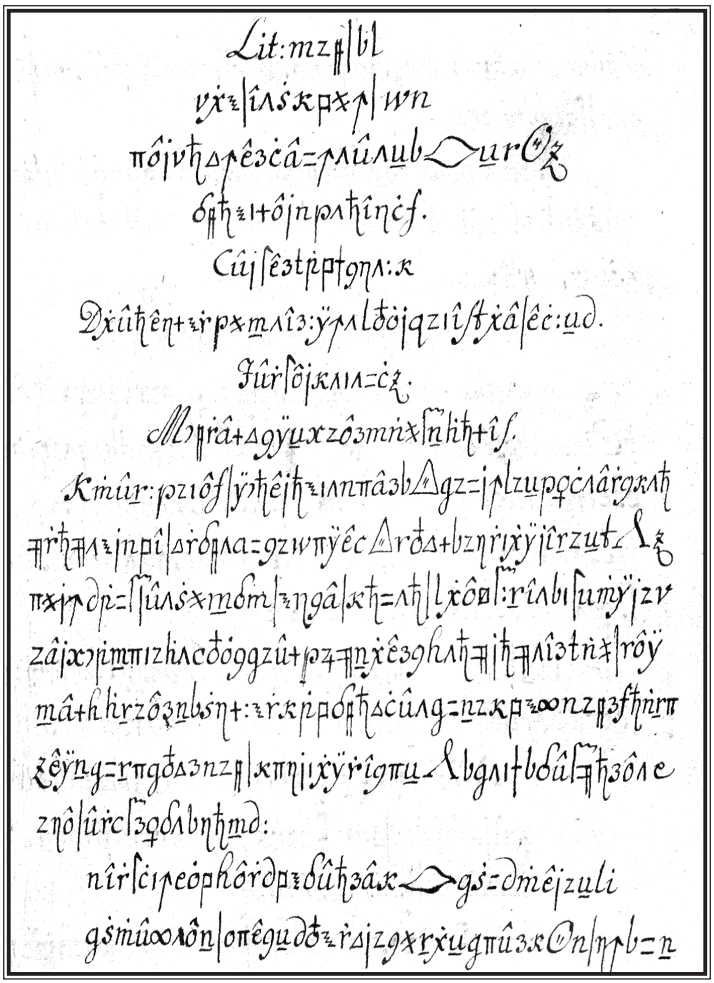
7 Thomas Jefferson tarafından kaleme alınan "Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi" 4 Temmuz 1776 günü kabul edilerek ilan edilmiştir. Bildirgede şöyle denilmekteydi : "Şu gerçekleri kendiliğinden doğru sayıyoruz. Bütün insanlar eşit yaratılmıştır. Yaradan her insana vazgeçilmez ve devredilmez haklar bahşetmiştir. Yaşamak, özgürlük ve mutluluğu aramak bu haklardandır. Bu hakların korunabilmesi içindir ki hükümetler insanlar tarafından kurulmuştur. Hükümetler güçlerini ancak yönetilenlerin rızasıyla kullanabilirler."

COPİALE ELYAZMASI HAKKINDA SON DÜŞÜNCELER

Eldeki verilere göre Copiale Elyazmasının tarihi 1740'ların ortası ve sonrasıdır. Okülist Nizamının 1742 yılında kurulduğu ve 20 yıl yaşadığı bilinmektedir. Bu nizamın tüzüğü 1745 yılında basılmıştır. Aynı yıllarda Almanya'da benzer programları olan iki gizli cemiyet (Anti-Masonik Cemiyet ve Abelite Nizamı) daha kurulmuştur. "Mopses Kardeşliği" 1745 yılında yazılan "L'ordre des Franc-Maçons Trahi et les Secrets des Mopses Revelée" adlı ifşaat ile açığa çıkmıştır. Copiale Elyazması bu ifşaattan direkt olarak bahsettiği gibi onda geçen bir şarkıyı da almıştır.

Copiale Elyazması, Masonluğun erken tarihini araştıranlar için dönemin diğer gizli kardeşlik nizamlarını ve sosyal teşkilatlarını incelemeden tek başına Mason localarını ve ritüellerini araştırmanın çok yanlış olacağını bizlere ispat etmektedir. Sonuçta bu elyazması Masonluk ve diğer kardeşliklerin uygulamaları ve programlarının Aydınlanma Çağındaki sosyalleşmenin boyutunu temsil ettiğini bizlere göstermektedir.

KAYNAKLAR

- The Copiale Cipher: An Early German Masonic Ritual Unveiled, James D. Hodgkins
- Copiale-The First Description of Scottish Rite Praxis, Andreas Önnefors

ARŞİVDEN

Ergin KOPARAN

In the early issues of Mimar Sinan- issues from 19 to 36, some well-known Freemasons were introduced with their brief biographies. Mimar Sinan then introduced well-known late Freemasons in issues 169, 170, 171, 173, 175, 176, 177 with their personal documents in the archives. In this issue we continue to present new documents from the archives.

Geçen sayılarımızda (169, 170, 171, 173,175, 176, 177) Mimar Sinan'ın 19-36. sayıları arasındaki uygulama yeniden başlatılarak tanınmış Masonların biyografilerine, arşivde bulunan belgeler eşliğinde yer verilmiş; bunların yanı sıra Tarihi Arşiv'deki başka belgeler de yayınlanmıştı.

Bu sayımızda da Tarihi Arşiv'deki belgelerin yayınlanmasına devam ediliyor.

ARŞİVDE KAYBOLANLAR BULUNANLAR

İkinci Dünya Savaşı, bütün Avrupa'da arşivlerin kaybolması tehlikesini doğurmuştu. Bazı arşivler saklanabilirken çoğu savaş sırasında yanmış, yok olmuş ya da çeşitli tarihlerde Naziler tarafından ele geçirilmiştir. Bu arşivler arasında Avrupa'daki Büyük Loca ve locaların arşivleri de vardır. Naziler'in Mason arşivlerini yok ettiği zannedilirken Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra bu arşivlerin Naziler tarafından Berlin'de bir merkezde toplandığı, İkinci Dünya Savaşının bitiminde ise Sovyetler tarafından bulunarak Moskova'ya götürüldüğü ve burada saklandığı anlaşıldı. Avrupa ülkelerine ait yeniden bulunan Mason arşivlerinden (Belçika, Hollanda arşivi gibi) bazıları Ruslar tarafından ülkelere geri verilerek ülkelerinde incelemeye açılıyor. Buna karşılık İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya safında olan ülkelere ait arşivleri ise (İtalyan arşivi gibi) Ruslar geri verme konusunda isteksiz davranıyorlar ve bu arşivlerin büyük bölümü Rusya'da depoda durmaya devam ediyor.[1]

1 *Tesviye, Sayı 53, 2002, s. 43-44; Metin Delevi [der.], 1933-1945 Döneminde Avrupa Masonluğu, Mimar Sinan Araştırma Locası kitapları dizisi No: 32, 2015.*

Büyük Maşrık Arşivi

Türkiye Büyük Maşrıkı'nın arşivi ise İkinci Dünya Savaşı'nda değil, öncesinde ve sonrasında kendine has bir serüvene konu olmuştur.

Büyük Maşrık faaliyetini 1935 Ekim ayında durdurduğunda locaların evrakı locanın Üstadı Muhteremi veya Kâtibi ya da locadan bir Kardeş tarafından ev veya işyerlerine götürülmüş. Büyük Maşrık'ın arşivi ise, kurucu ve yöneticilerinden çoğu Mason olan Şişli taraflarındaki Hayvanları Koruma Cemiyeti'ne götürülerek orada muhafaza edilmiş.[2]

Evlere veya işyerlerine götürülen loca evrakı, aradan geçen yıllarda evrakı üstlenenin hayatta kalıp kalmamasına, kendisinin ve mirasçılarının evrakı özenle saklayıp saklamamasına göre ayrı serüvenler geçirmiş. Yine de şu anda tarihçilerin üzerinde çalışabildikleri evrakın çoğu üyelerin veya mirasçılarının bizzat getirerek ya da sahaf eline geçtikten sonra toplanarak Büyük Loca Tarihi Arşivi'ne[3] kazandırılan loca arşivleridir.

Büyük Maşrık arşivinin başına gelenler ise başlı başına ele alınacak bir konu.

Locaların 1948 yılında çalışmaya başlamasından sonra Sıraselviler'de Ayla Apartmanı'nın bir katı kiralandı. O günleri yaşamış olanlar bu katın ne kadar küçük olduğunu anlatırlar. 1951 yılında ise Meşrutiyet Caddesi üzerindeki bina satın alındı. Daha geniş olan yeni binaya geçilince Hayvanları Koruma Cemiyeti'nde duran arşiv yeni lokale getirildi.

Arşivde Kayıplar

Bu binada üzücü bir olay yaşandı. Yaşlı biraderlerden Haydar Ali Kermen Üstat eşi vefat ettikten sonra lokalde bir odada kalmaktaydı. Kermen Üstat kaldığı odada Büyük Maşrık evrakları üzerinde çalışıyordu. Kermen Üstat bu odada 1956 yılı Temmuzunda vefat etti. Gelen Savcı, yasal prosedür gereği Kermen Üstadın eşyalarını listelerken üzerinde çalışmakta olduğu, sandık içindeki Büyük Maşrık evrakını da şahsi eşyası kabul ederek terekeye dahil etti. Mirasçısı olmayan Kermen Üstadın eşyası ile birlikte böylece Büyük Maşrık arşivinden bir takım evrak da müzayede ile satışa çıkartıldı. Bu işlemden müteessir olan Büyük Mahfil yöneticileri müzayedeye katılıp evrakı satın almadılar. Sahafların eline

---

2 *Tesviye, Sayı 53, 2002, s. 43-44.*

3 *1948 sonrası loca ve üye kayıtları ile yazışmalar Büyük Sekreterlik arşivinde bulunur. Tarihi Arşiv, çoğunluğu 1935 öncesi evrakı ve 1960'lara kadar uzanan diğer bazı evrakı içeren arşivdir.*

geçen evrak Mason karşıtı yayınlara malzeme oldu. Bu olayı Büyük Üstat Nafiz Ekemen Mimar Sinan dergisinin 25. sayısında yazmıştır.[4]

Arşiv oluşturma anlayışı henüz oluşmadığı için, yine aynı binadayken güncelliğini yitirmiş, üzerindeki işlem bitmiş (Ebedi Maşrıka intikal etmiş, üyelikten ayrılmışlarla ilgili) evrakın yakıldığı aktarılır.[5]

Yakma işinin tekrarlandığı da söylenir. 1960'larda, yine birikmiş "lüzumsuz" evrakın yakılması için hizmetliye talimat verilmiş. Evrakın bir kısmı yakılmış, kalanı yoldan geçen el arabalı eskiciye verilmiş. Evrakı eskiciden alan iyi bir fiyata *Yeni İstanbul* gazetesine satmış. Böylece sansasyon yaratan yazı dizisi ortaya çıkmış. Bu olayı ayrıntısıyla *Tesviye* dergisinin 51. sayısında okumak mümkün.[6]

Eski Evrakı Düzenleyenler

Arşivi koruma konusundaki olumsuz örneklerin yanında arşivi düzenlemek, eski yazı belgeleri günümüz harflerine çevirmek konusunda emek vermiş kardeşler var. 1950'ler ve 1960'larda *Sırrı Tümer* ve *Saadettin Ozil* Kardeşler çok sayıda belgeyi latin harflerine çevirmiş, 1935 öncesi locaların matrikül kayıtlarını listelemiş, bugün yararlanılan paha biçilmez bilgileri hazırlarken büyük alçakgönüllülük göstermişler. Örneğin *Saadettin Ozil*, çalışmalarının altına adını bile yazmamış, sadece adının baş harfleri ile günün tarihini yazmıştır. "SO 2.5.1956" ibaresini gören araştırmacılar bunu arşiv numarası sanmaktadır.

Arşivdeki belgelerin önemli bir bölümünde de *Suha Umur* Kardeşimizin el yazısıyla notlarına ve transkripsiyonlarına rastlanır.

Büyük Üstat Hayrullah Örs Kardeş Zamanında Arşiv Oluşturulması

Büyük Üstat *Hayrullah Örs* Kardeş, 1967 yılında, yayın hayatına yeni başlayan *Mimar Sinan* dergisinin ikinci sayısında arşivimizin olmadığını, bunun "kayıtsızlık ve önem vermeyişten" kaynaklandığını belirterek kardeşlerin ellerindeki belgeleri veya fotokopilerini arşiv oluşturmak üzere getirmeleri çağrısında bulunuyordu. [7]

---

4 "Büyük Üstat Mesajı", Mimar Sinan, Sayı 25, 1977, s. 6.

5 Tesviye, Sayı 51, 2001, s. 23-25 ve Suha Umur, "Arşivlerimiz", Mimar Sinan, Sayı 166, 2015, s: 19.

6 Tesviye, Sayı 51, 2001, s. 23-25.

7 "Büyük Üstadın Mesajı", Mimar Sinan, Sayı 2, 1967, s. 4-6.

Büyük Üstat 1970 yılında çağrısını tekrarlıyor, "geçmişini bilmeyenin gelecek üzerinde yargıda bulunmasının, hatta yaşadığı dakikayı bile tam olarak kavrayabilmesinin imkansız olduğunu" vurgulayarak *Mimar Sinan Araştırma Locası* Kardeşlerinin bir tarihçe hazırlamaya giriştiğini ilan ediyordu. Büyük Üstat, bu nedenle elinde her türlü belge olanların belgelerini veya suretlerini *Mimar Sinan Arşivine* vermelerini bir kez daha istiyordu.[8]

Böylece, Büyük Loca arşivinin kurulması için ilk sistemli girişimin Büyük Üstat Hayrullah Örs Kardeş tarafından başlatıldığı anlaşılıyor.

Büyük Üstat Nafiz Ekemen Kardeşin Arşiv Çalışmaları

Büyük Üstat Nafiz Ekemen Kardeş 1975 yılında arşiv faaliyetlerinin memnuniyet verici biçimde yürüdüğünü, çok sayıda belgenin toplanıp tasnif edildiğini, bazılarının latin harflerine aktarıldığını yazdı. "Elde belge yok" düşüncesinin geçerli olmadığına işaret eden Büyük Üstat yapılacak işin eldeki bilgileri sistemli bir sıraya koymak, yakın geçmişin hâdiselerini, hafızalarda unutulmaya terk etmeyerek, yazılı şekilde tespit etmek olduğunu söyledi. Belgeleri sıraya koyarak konuşturmanın ise sabır ve zaman istediğini ekledi.[9]

Büyük Üstat Nafiz Ekemen Kardeş, 1976 yılında Kardeşlerin ellerindeki belgeleri arşive getirmekte birbirleriyle yarıştıklarını söyleyerek, en ufak bir bilginin, en önemsiz görünen bir vesikanın, tarihini tespit etmekte güçlük çekilen Masonluğumuz hakkında, engin ufuklar açmasının mümkün olduğunu bir kez daha vurguladı.[10]

Mimar Sinan Araştırma Locası'nın ilk Üstadı Muhteremliğini üstlenen ve eldeki belgeler üzerinde Masonluk tarihimizle ilgili çalışmalar yaparak eserler veren Büyük Üstat *Hayrullah Örs* Kardeş gibi, Büyük Üstat *Nafiz Ekemen* Kardeş de bizzat arşivde çalışmış; önemli bir belgesel eser olan *Arşivlerimiz İçinde 1965 Olayları* kitabının yayınlanmasını sağlamıştır.[11]

Suha Umur Kardeşin Eldeki Evrakı Tasnif Etmesi ve Arşivi Düzenlemesi

Büyük Üstat *Hayrullah Örs* Kardeş döneminde 1966 yılında tekris olmuş olan *Suha Umur* Kardeş Büyük Üstadın talimatıyla eldeki evrakı

---

8 "Büyük Üstadın Mesajı", Mimar Sinan, Sayı 9, 1970, s. 4-6.

9 "Büyük Üstadın Mesajı", Mimar Sinan, Sayı 16, 1975, s. 5-6.

10 "P.S. Büyük Üstadın Mesajı", Mimar Sinan, Sayı 20, 1976, s. 4-7.

11 "Büyük Üstadın Mesajı - Arşivlerimiz İçinde 1965 Olayları", Mimar Sinan, Sayı 25, 1977, s. 4-8.

tasnif etmeye, sistematik bir arşiv oluşturmaya başlamıştır. Evrakları toparlayan *Suha Umur* Kardeş bir arşiv kod kılavuzu da hazırlayarak arşiv sistemini oluşturmuştur.

Arşiv oluşturmak, fiziki mal depolamaya benzemediği için hammadde veya sarf malzemesi gibi bir yere kilitlenip bırakılamaz. Eldeki arşivin tasnif edilmesi, evrakların anlamlandırılması, birbiriyle ilişkilendirilmesi için üzerinde uzun süre çalışılması gerekir. Bu çalışmalar sonunda konuyla ilgili eserler ortaya çıkar.

Mimar Sinan Araştırma Locası'nın 7 Temmuz 1978 tarihindeki toplantısında, *Suha Umur* Kardeş Büyük Loca ile ilgili olarak, 1956'ya kadar olan belgeleri derleyebileceğini, ancak belgeler büyük hacim tuttuğundan, hangilerinin öncelikle yayınlanacağının tespiti için bir ekip çalışması yapılması gerekeceğini söyledi.

Suha Umur Kardeşimiz, iki yıl çalıştıktan sonra, *Mimar Sinan Araştırma Locası*'nın 22 Mart 1980 tarihindeki toplantısına konuyu getirdi. 1951-1956 yılları arasındaki Daimî Heyet, Büyük Mahfil, Gran Loj, Ünite, Bölge Büyük Mahfili ve Büyük Loca'nın ne oldukları, ne zaman kuruldukları, ne zaman ortadan kalktıkları ve nasıl çalıştıklarını tespit edebildiğini, böylece bunlara ait belgeleri tasnif etme imkânının doğduğunu ifade etti.

Umur ve Akkan Kardeşlerden Arşivin Kuruluş Öyküsü

Suha Umur Kardeşimiz, Büyük Loca arşivinin kurulmasına Büyük Üstat *Hayrullah Örs* Kardeş zamanında nasıl başlandığını, arşivin kuruluş aşamasını *Mimar Sinan Araştırma Locası*'nın 21 Kasım 2009 günkü toplantısında yaptığı konuşmada ayrıntılı biçimde anlatmıştı.[12]

Arşivin kuruluşunu, Mimar Sinan Araştırma Locası'nın 19 Aralık 1992 günkü toplantısında, *Ahmet Akkan* Kardeşin, *"Türkiye'deki Masonluk Tarihinde 1930-1935 Dönemi"* konferansı[13] sonrasında, *Ahmet Akkan* ve *Raşit Temel* Kardeşlerimiz de anlatmış ve *Süha Umur* Kardeşin katkılarını vurgulamıştır.[14]

---

12 Bu konuşma daha sonra Mimar Sinan dergisinde yayınlanmıştır: "Arşivlerimiz", Suha Umur, Mimar Sinan, Sayı: 166, 2015, s: 9-25.

13 Söz konusu konferans Mimar Sinan'da yayınlanmıştır: Ahmet Akkan, "Türkiye'deki Masonluk Tarihinde İbret Alınması İcap Eden Bir Dönem (1930-1935)", Mimar Sinan, Sayı 87, 1993, sayfa: 15-40.

14 Arşivlerimiz", Mimar Sinan, Sayı: 166, 2015, s: 24-25.

Arşivdeki Belgelerin Sınırlı Oluşu

Mimar Sinan dergisinin 19. sayısından başlayarak her sayıda "Ünlü Masonlar" başlığı altında tanınmış Kardeşlerin kısa hayat hikayeleri ve masonik geçmişleri tanıtılmaya başlandı. 1980 yılında 35. sayıya gelindiğinde, ülkemizdeki Masonlarla ilgili arşivde bulunan bilgilerin tamamının yayınlandığı belirtilerek elinde belge olan Kardeşlerden belgelerini getirmeleri istendi.[15]

Arşivden Yararlanarak Tarihçe Yazan Kardeşler

Arşiv malzemesi üzerinde yaptıkları çalışmalarla ilk makaleleri, kitapları yazmış, böylece Türkiye'deki Masonluk tarihine ilk ışık tutmuş Kardeşleri hatırlayalım: *Kemalettin Apak, Kemal Salih Sel, Hayrullah Örs, Fikret Çeltikçi, Nafiz Ekemen, Sahir Erman, Ziya Umur, Suha Umur, Ahmet Akkan, İsmail* İşmen Kardeşler.

Arşive belgeler katılmasında ve bu belgelerin araştırmalara dönüşmesinde emekleri olan iki Kardeşi daha anmak gerekir: *Jak Papo* ve *Reşat Atabek* Kardeşler.

Büyük Loca arşivinde, *Jak Papo*'nun loca kardeşi *Reşat Atabek*'e yazdığı bazı mektuplardan oluşan bir dosya var. Buradaki mektuplar 2 Kasım 1984 tarihinde başlıyor ve 25 Aralık 1985 tarihinde sona eriyor. Mektuplar muhtemelen *Reşat Atabek* arşivine ait çünkü *Reşat Atabek*'in cevapları yok. Mektuplardan anlaşıldığı kadarıyla *Jak Papo* önce Fransa'da sonra İtalya'da ve daha sonra İngiltere de dahil çevre ülkelerde hemen hemen bütün Büyük Loca arşivlerine ve kütüphanelere giderek Türkiye'deki Masonluk ile ilgili belge aramış. *Jak Papo* Kardeşin, değişik şehirlerde ve ülkelerde kütüphaneleri gezerken 80 yaşın üzerinde olduğunu hatırlatmak gerekir. *Jak Papo* Kardeş bulduğu belgeleri *Reşat Atabek*'e göndermiş. *Reşat Atabek* Kardeş de bu belgelere dayanarak makaleler yazmıştır. *Reşat Atabek* Kardeşin *Mimar Sinan* dergisinde yayınlanan makaleleri vefatından sonra bir kitap halinde derlenmiştir.[16]

Celil Layiktez Kardeş, Türkiye'de 1760-1900 arasında çalışmış Fransız localarıyla ilgili Fransa Milli Kütüphanesi'ndeki 1800 belgenin filmini çektirerek mikrofilm halinde arşive getirmiştir. Mikrofilmler 18x24 boyutunda fotoğraf kağıdına basılmış, kartlar klasörler içinde tasnif

---

15 Mimar Sinan, Sayı 35, 1980, s. 6.

16 Bu konu Mimar Sinan dergisinin 166. sayısındaki "Arşivlerimiz" yazısında ayrıntılı olarak anlatılıyor.

edilmiştir. Bu klasörler Tarihi Arşiv'dedir. Ayrıca, İngiltere Birleşik Büyük Locası, İskoçya Büyük Locası ve İrlanda Büyük Locası arşivlerinde bulunan, bu Büyük Localara bağlı olarak Türkiye'de çalışmış localarla ilgili belgelerin kopyalarını da getirerek arşive kazandırmıştır. *Layiktez* Kardeş ayrıca, arşivdeki belgelere dayanarak Türkiye'deki Masonluğun 1721-1990 arasındaki tarihini üç cilt halinde yazmıştır.[17]

Arşivde "Birkaç Defa Bulunan" (!) Belgeler

Büyük Maşrık / Büyük Loca tarihi, uyku döneminin yanı sıra binadan binaya taşınmaları da içerdiği için bazı evrakların kaybolduğu bir gerçektir. Ancak bu olgu zaman içinde abartılarak her şeyin kayıp olduğu, arşivde evrak olmadığı gibi önyargılara da varmıştır.

Bütün arşivlerde, tasnif hataları dolayısıyla veya bilimsel araştırma yöntemleri uygulanmadığı için ulaşılamayan belgeleri kayıp zannetmek yaygın bir kanıdır. Böyle kayıp bilinen belgelere rastlandığında araştırmacı gözlerine inanamaz ve sevinir.

Tarihi Arşivde de böyle 2, 3 defa yeniden "bulunan" belgeler vardır. Bu olgular da gelecekte arşivde çalışacaklar için yöntem açısından önemli bir bilgi birikimi sağlayacağından birkaç örnek vermekle yetinilecektir.

Murat locası Evrakının Yeniden "Bulunması"

On- on beş yıl kadar önce Murat locası evrakından yararlanılarak hazırlanmış bir kitap yayınlandı. Başka obediyansta hazırlanmış olan kitabın önsözünde "evrakın Kadıköy Kuyubaşı'nda Kayışdağı caddesi 147/2 numaradaki sarı boyalı kâgir binanın çatı katında taba renkli eski bir bavulun içinde bulunduğu" yazılıydı. Evrak ev sahibi *Saffet Yılmaz* Önce'ye aitti. Ev, *Saffet* Önce'nin vefatı üzerine çocukları tarafından kiraya verilince üst kata 1980 yılında yerleşen ailenin oğlu çantayı bulmuştu. Çantanın varlığı Kadıköy'de, kitaplığı ile ünlü araştırmacı bir zata haber verilmiş o da Büyük Loca'ya bildirmiş. Bu zatın kitapta yer alan anlatımına göre evrak, "1982 Şubat başında İbrahim *Hoyi*'nin evinde Büyük Sekreter *Suha Umur* tarafından incelenmiş ve Büyük Loca tarafından 50.000 TL karşılığı satın alınmış".

---

17 1973 Büyük Loca Toplantısı [Genel Kurul], İdari Rapor, "Fikri Çalışmalar", sayfa 6-7; Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt: 1, sayfa 8-9; Celil Layiktez, Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt: 3, sayfa:104-105.

Kitapta bu bilgilere rastlanılınca kütüphanede[18] Murat evrakı arandı ancak bulunamadı. Tabii ilk akla gelen "Murat evrakının kaybolduğu, daha kötüsü birileri tarafından alınıp götürüldüğü" oldu. Olay böylece kabullenildi.

Yıllar sonra arşiv elektronik ortama aktarılmak üzere taranırken dolaplarda durmakta olan Murat locası evrakı da, (matrikül defteri, tersimatlar, gelen, giden evrak, fotoğraflar) gün yüzüne çıktı. Kaybolmadığı, kimsenin de alıp götürmediği anlaşıldı.

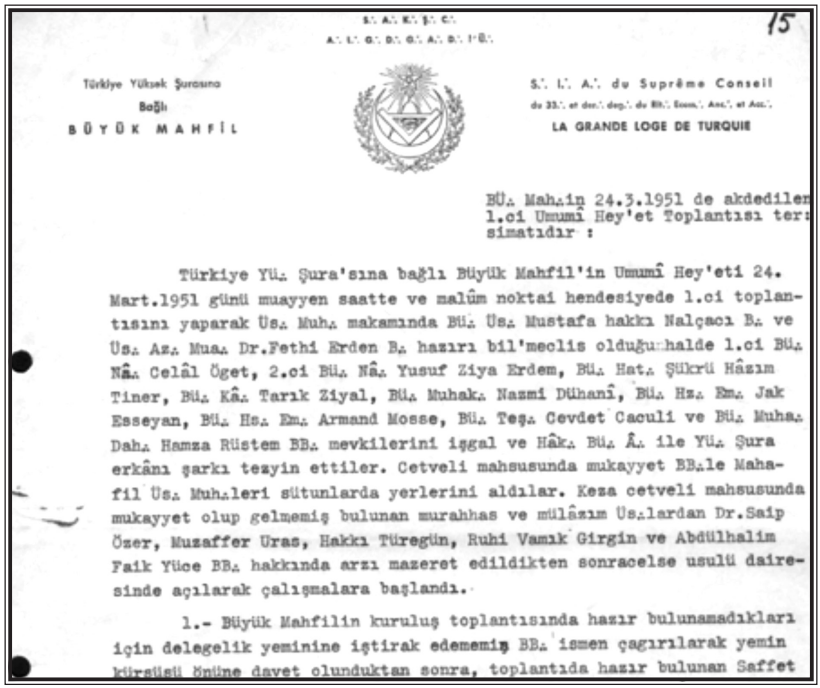
Bilindiği gibi 1948 sonrasında uyandırma davet yoluyla yapılmıştı. Murat locasının Üstadı Muhteremi *Fahrettin Kerim Gökay* da, loca kâtibi *Saffet Önce* de uyanması için davet edilenler arasında olmayınca evrak 1980'e kadar çatı arasında kalmış. Evrakı hayatının sonuna kadar saklayan *Saffet* Biraderin Ebediyete intikali sonucu söz konusu evrak çantayı bulan değerbilir kiracının oğlu sayesinde geri gelebilmişti.

Umumi Heyet ve Daimi Heyet tersimatının bulunup tasnif edilmesi, "kaybolması", "kayıp" tersimatın (bir daha) bulunması.

1951-1956 yılları arasındaki Umumi Heyet (Büyük Loca) toplantı tersimatları, *Suha Umur* Kardeş tarafından tasnif edilmiş. Evrakın

18 O günlerde "Tarihi Arşiv" kütüphane bünyesinde olup koridorda duran çelik dolapların içindeydi ve aranan belgeyi kütüphane görevlisi bulup getirirdi.

her sayfası üzerinde sabit kalemle yazdığı sayfa numaraları duruyor. *Suha Umur* Kardeş Umumi Heyet tersimatlarının daktilo ile kopyasını çıkartmış. Büyük Sekreterlik dönemi de sona erdikten sonra arşiv *Suha Umur*'un ilgi alanından çıkmış. Zaman içinde bina içindeki düzenleme ve yer değiştirmeler sonucu orijinal tersimatların nereye konulduğu bulunamadı ve kayıp olduğu zannedildi. Kayıp olduğu sanılan 1951-1956 Umumi Heyet tersimatları (*Suha Umur* Kardeşin kopyaladığı daktilo metin de kaybolup gitmesin diye) *Mimar Sinan* dergisinin 129. sayısından itibaren yayınlanmaya başlandı. Dergide her sayı bir oturumun tersimatı yayınlanmaya devam ederken 148. sayıda tersimatların bulunduğu duyuruldu ancak yayın sürdü. Umumi Heyet tersimatlarının yayını 20 Mayıs 1956 tarihli tersimat ile Mimar Sinan dergisinin 163. sayısında tamamlandı. Kayıp evrak nasıl bulunmuştu?

15

Türkiye Yüksek Şurasına
Bağlı
BÜYÜK MAHFİL

LA GRANDE LOGE DE TURQUIE

BÜ. Mah.in 24.3.1951 de akdedilen 1.ci Umumî Hey'et Toplantısı tersimatıdır :

Türkiye Yü. Şura'sına bağlı Büyük Mahfil'in Umumî Hey'eti 24. Mart.1951 günü muayyen saatte ve malûm noktai hendesiyede 1.ci toplantısını yaparak Üs. Muh. makamında BÜ. Üs. Mustafa hakkı Nalçacı B. ve Üs. Az. Mua. Dr.Fethi Erden B. hazırı bil'meclis olduğu halde 1.ci BÜ. Nâ. Celâl Öget, 2.ci BÜ. Nâ. Yusuf Ziya Erdem, BÜ. Hat. Şükrü Hâzım Tiner, BÜ. Kâ. Tarık Ziyal, BÜ. Muhak. Nazmi Dühanî, BÜ. Hz. Em. Jak Esseyan, BÜ. Hs. Em. Armand Mosse, BÜ. Teş. Cevdet Caculi ve BÜ. Muha. Dah. Hamza Rüstem BB. mevkilerini işgal ve Hâk. BÜ. Â. ile Yü. Şura erkânı şarkı tezyin ettiler. Cetveli mahsusunda mukayyet BB.le Mahafil Üs. Muh.leri sütunlarda yerlerini aldılar. Keza cetveli mahsusunda mukayyet olup gelmemiş bulunan muraahas ve mülâzım Üs.lardan Dr.Saip Özer, Muzaffer Uras, Hakkı Türegün, Ruhi Vamık Girgin ve Abdülhalim Faik Yüce BB. hakkında arzı mazeret edildikten sonracelse usulü dairesinde açılarak çalışmalara başlandı.

1.- Büyük Mahfilin kuruluş toplantısında hazır bulunamadıkları için delegelik yeminine iştirak edememiş BB. ismen çağırılarak yemin kürsüsü önüne davet olunduktan sonra, toplantıda hazır bulunan Saffet

1951-1956 yılları arasına ait Umumi Heyet (Büyük Loca) ve Daimi Heyet (Büyük Görevliler Kurulu) tersimatları birlikte "bulunmuştu". Kayıp zannedilen tersimatların bir bölümü, Kütüphanede camlı dolabın en alt rafında klasör içindeydi. Klasörün sırtında içeriğiyle ilgisiz bir etiket olduğundan uzun süre el değmeden durmuştu. Geri kalanlar da çelik dolaplarda üzerinde içeriğini ifade etmeyen birer açıklama olan zarflar içindeydi.

“Adliye Vekili Mahmut Esat Bey”

Adalet Bakanlarından Mahmut Esat Bozkurt’un Masonlukla ilişkisi hep merak uyandıran bir konu olmuştur. Mahmut Esat Bey’in Mason karşıtlığı, bu konudaki sözleri, yazıları biliniyordu. Masonluk aleyhine Cumhuriyet Halk Partisi grubunda verdiği soru önergesinin 14 Haziran 1932 günkü oturumda görüşülmesi, önergeye karşılık konuşan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’nın “mevcut kanunlara aykırı bir durum olmadığı” cevabının grupça benimsenmesi basına yansımıştı. Bununla birlikte Mahmut Esat Bozkurt’un Masonluğa girmek üzere girişimde bulunduğu, gerçekleşmeyince Mason karşıtı olduğu yolunda iddialar da basına yansıyordu.

Örneğin 1931 yılındaki gazete haberlerinde Mahmut Esat Beyin Mason olmak için talepname vermiş olduğu söylentilerinden söz edilerek konu gündeme getirilmişti.[19]

Aynı dönemde 15 Ekim 1931 günkü bir İzmir gazetesinde de Mahmut Esat Beyin İzmir Güneş mahfiline girmek üzere “sözlü” talepte bulunduğu, bu gerçekleşmeyince öfkelendiği yazılmıştı.[20]

Suha Umur Üstat, Mimar Sinan dergisinin 1978 yılında yayınlanan 27. sayısında 1933 yılındaki Karşıyaka lokali olayını anlatırken Mahmut Esat’tan talepname alınması konusunda Necat locasının 27 Eylül 1341 (1925) tarihli tersimatında kayıt olduğunu yazmış ancak (o günlerin baskı tekniği de göz önüne alındığında) belgenin görüntüsü yayınlanmamıştı.[21]

Tarihi Arşiv elektronik ortama alınmak üzere taranırken bu belgeye yeniden ulaşıldı.

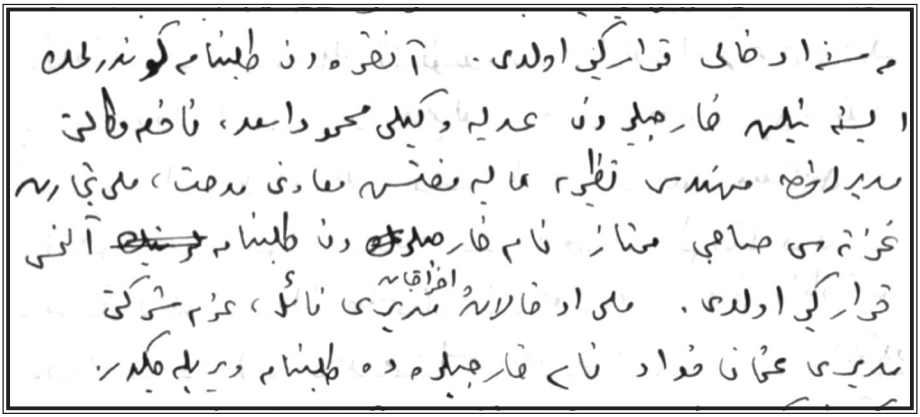
Necat Locası tersimatları Tarihi Arşiv’de Latin harflerine aktarılmış olarak da bulunuyor. Aşağıdaki alıntının *Sırrı Tümer* Kardeş tarafından Latin harfleriyle yazılmış metni şöyle:

*“Ankara’dan Talepname gönderilmek istenilen haricilerden **Adliye Vekili Mahmud Esat**, Nafıa Vekaleti Müdürlerinden Mühendis Nazir, Maliye Müfettiş Muavini Mithat, Millî Ticaret Gazetesi sahibi Mümtaz*

19 “Mahmut Esat Bey Vaktile Mason olmak için talepname mi vermiş?”, Cumhuriyet, 13 Ekim 1931, s. 1, 6.

20 Bu olay üzerine ayrıntılı bilgi için Bkz: Yavuz Selim Ağaoğlu, Mahmut Esat’a Karşı Unutulmuş Bir Mücadele, HKEMBLD İktisadi İşletmesi Yayınları, 2017, s. 110-112.

21 Suha Umur, “1933 yılında bir olay”, Mimar Sinan, Sayı 27, 1978, s. 50.

Necat - 27 Eylül 1341 [1925] Pazar (Tarihi Arşiv, Kutu: D215, Envanter No: 567, sayfa: 21.)

nam haricilerden Talepname alınması karargir oldu. Bu meyanda Millî İdhalat *ve* İhracat *Müd*ürü *Nail, Azim* Şirketi *Müd*ürü *Osman Fuat nam haricilerden de Talepname alınacaktır."*[22]

Bundan sonra bir işlem yapılıp yapılmadığı, yapıldıysa ne gibi bir süreç yaşandığı (en azından eldeki belgelerde) belirsizliğini koruyor.

"İzmir Lokali Açılış Davet Yazısı" Neden Kopya?

İzmir lokalinin yapılmasının ardından 5 Ocak 1933 günü açılması İzmir'de önemli bir olay olarak kutlanmıştır. Bu konuda araştırma yapanlar, belge istediklerinde söz konusu açılışla ilgili olarak İzmir Üstadı Muhteremler Meclisi tarafından gönderilen 25 Aralık 1932 tarihli davetiyenin fotokopisini[23] görüyorlardı. Bundan da davetiyenin aslının olmadığı anlamı çıkıyordu. Ancak fotokopinin ilginç yanı, belge fotokopi olmakla birlikte üzerindeki arşiv damga ve numarasını fotokopi değil asıl olmasıydı. Böyle bir durumun mantıklı açıklaması ise "ödünç getirilen bie belgenin fotokopisinin çekilerek arşive konması" olabilirdi. Arşivdeki on binlerce sayfa arasında inceleme yapılırken bu davetiyenin orijinalinin aslında Tarihi Arşiv'de olduğu görüldü. Davetiye toplamı 57 sayfa olan 350 envanter numaralı dosyanın 7. sayfasında bulunuyordu.[24] Belli ki çok sorulduğu için orijinal dosyayı sık sık çıkarmak yerine fotokopisi çekilerek ona da envanter numarası verilmiş.

---

22 *Tarihi Arşiv, Kutu: D214, Envanter No: 572, sayfa: 81. (Latin Harflerine aktaran: S. Sırrı Tümer - 17.2.1975.)*

23 *Tarihi Arşiv, Kutu: D214, Envanter No: 1122 (dosya toplam 1 sayfa).*

24 *Tarihi Arşiv, Kutu: D208, Envanter No: 0350, sayfa: 7 (dosya toplam 57 sayfa).*

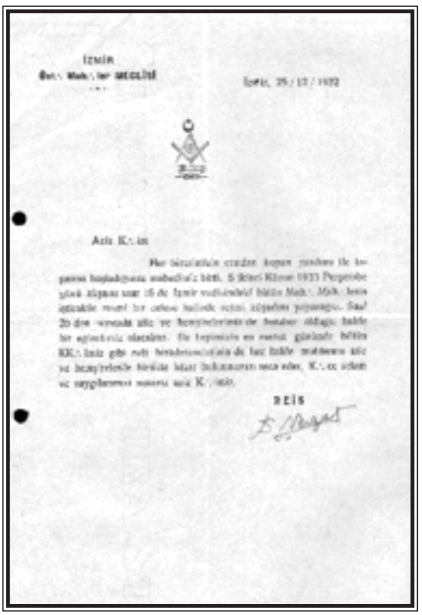
İzmir, 25 / 12 / 1932

D. 214

Aziz K.'im

REİS

Belgenin envanter numarası verilerek kaydedilmiş fotokopisi

İzmir

Aziz K.'im

REİS

Belgenin 350 envanter numaralı dosya içindeki aslı

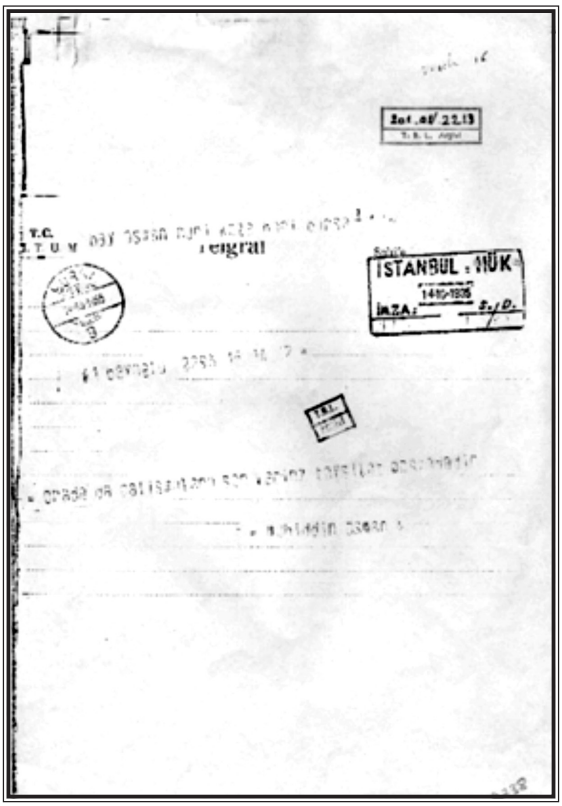
"Bursa'ya Çekilen Kapanma Telgrafının Aslı" Kayıp mı?

Arşivin en ünlü belgelerinin arasında 1935 yılında çalışmalara son verilmesi sırasında Bursa'ya çekilen telgraf sayılabilir. Bu belge fotokopidir. İki sayfadan ibaret olan dosyanın ikinci belgesini oluşturan Bursa'ya Büyük Sekreterlik tarafından yazılmış çalışmalara son verilmesi yazısı da fotokopidir.[25] Bu fotokopiler yıllarca araştırmacıların dergi yazılarında, konferanslarında kullanılmış, zar zor okunan görüntüleriyle olduklarından daha da eski görünürler. Çok kullanıldığı için dikkat çeken bu belgeler için zaman zaman sorulan "orijinali yok mu?" sorusu karşılık bulmaz. Bu ünlü belgenin de aslı Tarihi Arşiv'dedir. Yine ne düşünüldüyse aslından fotokopi çekilmiş, fotokopiye envanter numarası verilmiş ve soranlara fotokopi gösterilir olmuştur. Orijinal telgraf Selamet mahfili evrakı arasında, toplamı 49 sayfa olan 287 envanter numaralı dosyanın 5. sayfasındadır.[26]

---

25 Tarihi Arşiv, Kutu No: D238, Envanter No: 2213 (toplam 2 sayfa).

26 Tarihi Arşiv, Kutu No: D206, Envanter No: 287 (toplam 49 sayfa), sayfa: 5.

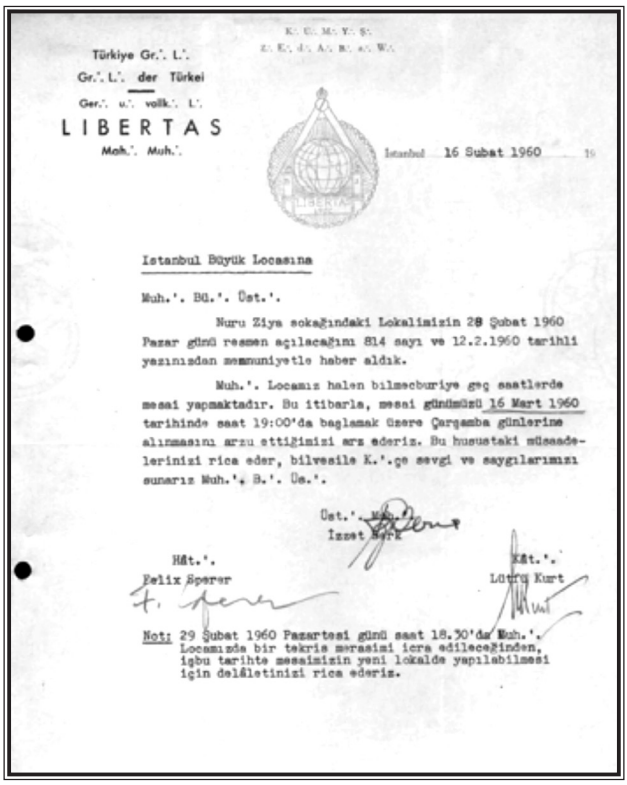

T.C.
P. T. T. U. M
Telgraf
Sahife
ISTANBUL : HÜK
14-10-1935
İMZA:
S./D.
BURSA
14-10-1935
9
T.B.L.
ANKARA

T.C.
P. T. T. U. M
bay osman nuri koza hani bursa
1365
Telgraf
Sahife
ISTANBUL : HÜK
14-10-1935
İMZA:
S./D.
BURSA
14-10-1935
9
61 beyoglu 2293 15 14 12 +
T.B.L.
ANKARA
= orada da calismalara son verinz tafsilat postadadir
= muhiddin osman +

Nuru Ziya Binasının Yeniden Açılışının Tarihi

Nuruziya sokaktaki bina, uzun bir yargılama sürecinden sonra yeniden edinildiğinde bina kullanılamaz halde eskimiş ve bakımsızdı. Binanın yeniden oturulabilir duruma getirilmesi için de bir tamir, onarım süreci geçirildi. Tamirattan sonra yeniden açılan Nuruziya binası kullanılmaya devam etti. Ancak zaman içinde binanın hangi tarihte yeniden açıldığı unutuldu. 1960 yılında bir gün olduğu söylenmekle yetiniliyordu. Tarihi Arşivde bulunan bir belge tamirattan sonra binanın **28 Şubat 1960** günü yeniden kullanılmaya başlandığını gösteriyor.

Tarihi Arşiv'de D431 numaralı kutu içinde, 1574 envanter sayılı ve toplam 88 sayfalık dosyanın ilk (birinci) sayfasındaki Libertas locasının İstanbul Bölge Büyük Locasına yazdığı 16 Şubat 1960 tarihli yazıda binanın yeniden açılışına ilişkin İstanbul Bölge Büyük Locası'nın 814 sayı ve 12.2.1960 tarihli yazısına atıf yapılıyor.[27]

Türkiye Gr.'. L.'.
Gr.'. L.'. der Türkei
Ger.'. u.'. volk.'. L.'.
LIBERTAS
Mah.'. Muh.'.

İstanbul 16 Şubat 1960

İstanbul Büyük Locasına

Muh.'. Bü.'. Üst.'.

Nuru Ziya sokağındaki Lokalimizin 28 Şubat 1960 Pazar günü resmen açılacağını 814 sayı ve 12.2.1960 tarihli yazınızdan memnuniyetle haber aldık.

Muh.'. Locamız halen bilmecburiye geç saatlerde mesai yapmaktadır. Bu itibarla, mesai gündüzü 16 Mart 1960 tarihinde saat 19:00'da başlamak üzere Çarşamba günlerine alınmasını arzu ettiğinizi arz ederiz. Bu hususdaki müsaadelerinizi rica eder, bilvesile K.'.çe sevgi ve saygılarımızı sunarız Muh.'. B.'. Üs.'.

Üst.'. Muh.'.
İzzet Berk

Hât.'.
Felix Sperer

Kât.'.
Lütfü Kurt

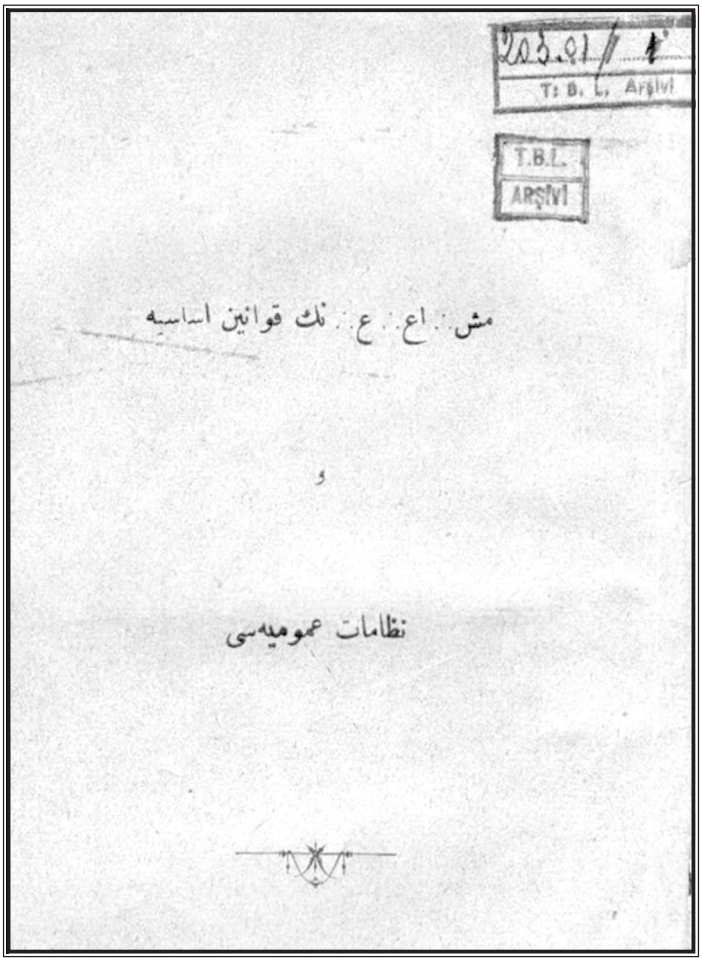
Not: 29 Şubat 1960 Pazartesi günü saat 18.30'da Muh.'. Locamızda bir tekriz merasimi icra edileceğinden, işbu tarihte mesaimizin yeni lokalde yapılabilmesi için delâletinizi rica ederiz.

27 *Tarihi Arşiv, Kutu No: D431, Envanter No: 1574, (dosya toplamı 88 sayfa), sayfa: 1.*

Büyük Maşrık'ın İlk Tüzüğü

Değişik araştırmalarda, Büyük Maşrık'ın ilk tüzüğünün ne zaman yayınlandığı, hangi dilde yayınlandığı konusunda birçok değişik bilgi ve görüş yer alır.

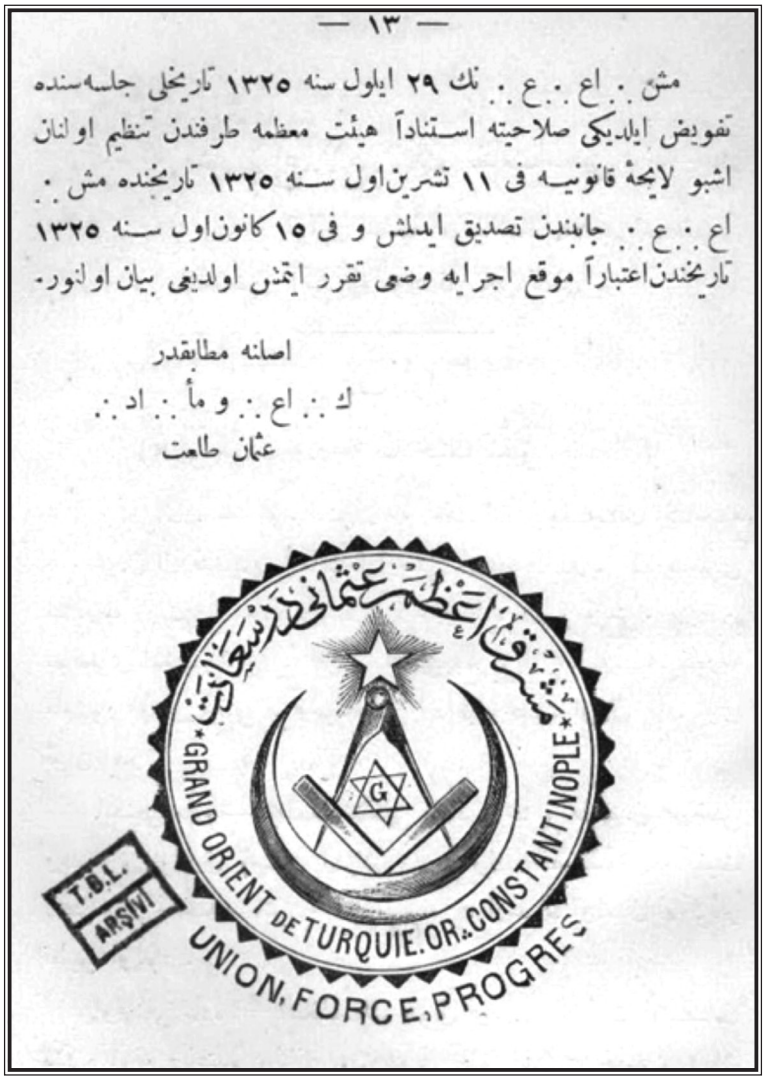
1 Ağustos'ta görevlileri seçilen Büyük Maşrık, 12 Ekim 1909 tarihinde Türkiye Büyük Maşrıkı'nın Umumî Heyet [Genel Kurul / Büyük Loca] toplantısını yapmış ve bu toplantıda Büyük Maşrık'ın Kavânin-i Esâsiyesi [Temel Yasaları] hazırlanması kararı alınarak, görev Dâimî Heyete [Büyük Görevliler Kurulu] verilmiştir.

Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'nin Kavânîn-i Esâsiyye ve Nizâmât-ı Umûmiyyesi

Büyük Maşrık'ın [Büyük Loca] ilk Tüzüğü olan bu tüzük, 13. sayfasında yer alan, Büyük Maşrık'ın Büyük Sekreteri *Osman Talat* imzasını taşıyan açıklamaya göre Büyük Loca'nın 12 Ekim 1909 tarihinde verdiği yetkiye dayanarak Büyük Görevliler Kurulu tarafından düzenlenmiş ve 24 Ekim 1909 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Tarihi Arşiv'de "1" envanter numarasıyla kayıtlı olan Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın ilk tüzüğü "**Maşrık-ı A'zam-ı Osmânî'nin Kavânîn-i Esâsiyye ve Nizâmât-ı Umûmiyyesi***" başlığını taşır.*

— ۱۳ —

مش . . اع . . ع . . نك ۲۹ ایلول سنه ۱۳۲۵ تاریخلی جلسه‌سنده تفویض ایلدیکی صلاحیته استناداً هیئت معظمه طرفندن تنظیم اولنان اشبو لایحهٔ قانونیه فی ۱۱ تشرین‌اول سنه ۱۳۲۵ تاریخنده مش . . اع . . ع . . جانبندن تصدیق ایدلمش و فی ۱۵ کانون‌اول سنه ۱۳۲۵ تاریخندن‌اعتباراً موقع اجرایه وضعی تقرر ایتمش اولدیغی بیان اولنور.

اصلنه مطابقدر

ك . . اع . . و مأ . . اد . .

عثمان طلعت

مشرق اعظم عثمانی خدر نشین

GRAND ORIENT DE TURQUIE. OR. CONSTANTINOPLE

UNION, FORCE, PROGRES

T.B.L. ARŞİVİ

Osmanlı Büyük Maşrıkı'nın ilk tüzüğünün 13. sayfasında yer alan ve ilk Büyük Kâtip *Osman Talat* imzasını taşıyan kabul edilme ve yürürlüğe girme açıklamaları şöyle:

"Meşrik-i A'zam-ı Osmânî'nin 29 Eylül sene 1325 [12 Ekim 1909] tarihli

celsesinde tefviz eylediği selahiyete istinaden Heyet-i Muazzama tarafından tanzim olunan işbu layiha-i kanuniye fi 11 Teşrin-i evvel sene 1325 [24 Ekim 1909] tarihinde Meş A' O canibinden tasdik edilmiş ve fi 15 Kanunuevvel sene 1325 [28 Aralık 1909] tarihinden itibaren mevki-i icraya vazı takarrür etmiş olduğu beyan olunur.

Aslına mutabıktır

K A' ve Me. İd [Kâtibi Azam ve Memuru İdare]

Osman Talat"[28]

28 Tarihi Arşiv, Kutu No: D201, Envanter No: 1 (kitap).

FRIEDRICH NIETZSCHE'DEN ESİNLENMELER

Namık DOĞANCIOĞLU

Author comments on Friedrich Nietzsche and his philosophy. For the author Nietzsche's whole business is to make people think about what he or she is, to detract them from the intellectualist civilization, in order to save the human being, briefly to know himself. The superhuman is the "beautiful individuality" that emits lights, its "self" has become a cosmic. Nietzsche also exalts the comprehensive individuality that is the condition of generosity in life and in knowledge as far as he is stern in the face of this unstable selfishness seeking cowardly shelter in the conformation of herd morality.

Masonik düşüncenin ortak paydası, düşünce ve prensiplerinin yaşam tarzı oluşturmaya yönelik çalışmalarıdır. Düşünce ve inancın M.Ö.10.000 sene önce olduğu tespit edilen Göbeklitepe'de "T" taşları ve onun üzerine taş ustaları tarafından işlenmiş hayvan motifleri sembollerin bir düşüncenin bir inancın yansıtılmasından başka bir şey değildir.

Nietzsche yeninin ardında koşarken eskinin eskimeyen, yaratıcı, geliştirici, boyuna yeni kalan gücünden yararlanmayı bilir, onun gözünde yeninin kopuşlu, inişli çıkışlı aşamaları yoktur, yeni sürekli bir yükselme sürecidir. O, bir sürekli oluşun, gelişmenin içinde yer almasını bilen, bunun için didinen kişidir.

"Tragedyanın Doğuşu", Avrupa düşüncesinde, tiyatronun kaynağını müzikle bağdaştıran, bu iki yaratı ürünü arasında içsel bir bağlantının bulunduğunu vurgulayan, bir bilge elinden çıkan, ilk çalışmadır diyebiliriz. Değişik felsefe sorunlarına, kendine özgü, biraz da şaşırtıcı bir anlayış açısından bakan Nietzsche'ye göre, düşünen insan yaratan, geliştiren, üreten varlıktır. Onun bu üstün yetenekleri, uygarlığın bütünü

içinde "üstinsan" olmasını sağlayan verim odaklarıdır. Tragedya da böyle, insan varlığının derinlerine inen, müziğin yardımıyla aradan sesler getiren bir uygulama niteliği taşır. Bu nedenle, bu çalışma, Nietzsche'nin düşünsel kişiliğini sergileyen ürünlerinden biridir. Bu bilgece ürünün, ilkçağ Anadolu'sundan izler taşıdığını, ışınlar yaydığını da göz önünde bulundurursak, geçmişimizle ince bir bağlantı içine girdiğimizi sezeriz.[1]

Batı düşüncesine Nietzsche'nin getirdiği yeniliklerden biri de budur, bu değişken tutumudur. O, düşüncelerin gerçeklikten kopmuş kapalı evreni içinde kalmaktan kaçınır, bir nesneye çakılıp kalmayı, bir odağa bağlanmayı sevmez, durmadan, durdurucudan, yerinde sayıcıdan kaçınır. Bu bakımdan Nietzsche bir akışın düşünürüdür. İşte onu "üstinsan" dediği korkunç varlığı bulmaya, aramaya iten davranış da budur. "Üstinsan" evrenin yaşam akışı içinde doğanın tükenmeyen, boyuna güç kazanan, yenileşen, geleceğe doğru yaratıcı bir özlemle atılan, bütün varlık evrenine açılan, evren sorunlarını, oluşun gizemlerini bir çırpıda kavrayan en üstün yaratıcı erktir. Doğa onunla düşünür, yaratır, onun sesinde dile gelir, anlam kazanır, kendini bir eylem varlığı olarak görünüş alanına çıkarır. "Üstinsan" doğanın düşünen özüdür, seven yüreği, gören gözüdür. Onun yüzyıllar içinde, arada bir, ortaya çıkışı, kendini insanlığa yön veren, düzen getiren bir atılım odağı niteliğinde düşünürlerin, sanatçıların, tüm aydınların gözlerine sunması bu özelliği nedeniyledir.

Yüzyılımız boyunca Nietzsche üzerinde pek çok şey söylendi, cilt cilt kitaplar yazıldı, bir sürü düşünceler ona yükletildi, birçok akımların kaynağı onun düşüncelerinde bulunmak istendi, hatta akıl sağlığı çok sorgulandı.

Deliye ilişkin olarak söylenmiş, düşünülmüş ve yapılmış olanın sınırlarındaki belirsiz talep, ancak kapı aralığından görülebilen gerçek, kendisini *tamamen kavranılmasına asla izin vermeyen inatçı mevcudiyet*.

Delilik tabanı itibariyle, ancak onun etrafında özneye kendi başına kendi deliliğinin dilini konuşma ve kendini deli olarak inşa etme olanağını "*gerçeği aramak ve yargısını oluşturmak üzere gösterilen düşük özen deliliğin "temel özgürlüğüdür, tutku, ayar bozukluğu, aylaklık, yozlaştırıcı kent hayatı, çok okuyor gözükme, hayal gücü, suç ortaklığı, insanın kendiliğinden tahrik olması, hem de kaygı duyması,* bütün bunlar aklın adeta kendiliğinden delilik tehlikesinin içine girdiği, özgürlük oyunudur.

Daha kökenden itibaren kendinden ve kendi deli olma gerçeğinden kaçarak; ne *gerçek ne de masumiyet olan bir bölgede, hata*, suç veya komedi tehlikesinin içine dalmaktadır.

---

1 İsmet Zeki Eyüboğlu, Tragedyanın Doğuşu, Say Yayınları.

Çok karanlık, çok zor kavranabilen onu ***gerçekten*** vazgeçiren özgürlük, onun ***kendi gerçeğinin esiri olmasına sebep olmaktadır***. İşte bu nedenden dolayı klasik dünyada delilik *suç*, biraz *taklit*, biraz *ahlaksızlık*, biraz ***da maalesef akıldır***. Yetersizliği söz konusu değildir. Bu çok tutarlı bir yapının mantıki sonucundan başka bir şey değildir.

Delilik ancak, kendi gerçeğinin olmamasının özgür mekânından koparak, *kendini gerçek olarak inşa ettiği uzak ama geçerli olduğu anda başlar.*

İnsan gerçeği kendini, ancak kendinden başka bir şey haline geldikten sonra açık etmektedir ve görülmektedir.

İnsani varlık, gerçekle olan belli bir ilişki içinde belirlenemez; hem sunulmuş, hem de gizli bir gerçeği kendine aitmiş gibi elinde tutar günümüzde.

Delinin kendi yokuşunu tırmanmasına izin verilmiştir ne yazık ki ontolojik varlıklar da bunlara bilerek veya bilmeyerek yardımcı olmaktadırlar.[2]

Hayatta en büyük tadı almak demek, tehlikeli yaşamak demektir. Yalnız mücadeleci kaderin fırtınalı havasında hep tek başınadır, kimse yanına yaklaşamaz, kimse karışamaz, hiçbir kadın yumuşak varlığıyla gergin ortamını hafifletemez. Bütün hareketleri ondan çıkar ona döner. Tek bir insan bile yaklaşmaya ve cesaret bölgelerine girmeye cesaret edemez, her zaman tek başına konuşur, tek başına acı çeker Friedrich Nietzsche. Hiç kimseye seslenmez, kimsede ona cevap vermez.3 Nietzsche'ye göre önemli olan ebedi canlılıktır, ebedi hayat daha sonra gelir.

Ancak, Nietzsche üzerinde konuşabilmek için, Nietzsche'yi bütünüyle tanımak, onun dilini bilmek şarttır. Herhangi bir problem konusunda Nietzsche'yi konuşturmak isteyen, onun, değil tek ya da bir iki cümlesine, bir tek yazısına bile dayanarak fikir yürütmekten, sonuç çıkarmaktan yahut genelleştirmeler yapmaktan sakınmalıdır. Nietzsche'de öyle cümleler, hem de pek çok cümleler vardır ki, onları kavrayabilmek, onun bunlarla neyi dile getirmek istediğini gösterebilmek için, araştırıcının Nietzsche'yi bütünüyle ve kendi gözleriyle tanımış olması şarttır. Yoksa Nietzsche'de sözler insanı çok kolay - tabiî denecek kadar kolay - aldatabilir; söylendikleri bütünden çekip çıkarılınca çelişik görünen birçok cümle yan yana dizilebilir; hatta, belli sözlere rağmen, Nietzsche'nin hiç söylemediği, hiç söyleyemeyeceği şeyleri ona yüklemek yanlışına düşülebilir, düşülmüştür de. Çünkü Nietzsche'de "kuvveti isteme",

2 *Foucault Michel, Deliliğin Tarihi*

3 *Stefan Zweig, Üç Büyük Usta-Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 17.basım, 2017, çev: N. Ermiş, sayfa-279*

"iyinin ve kötünün ötesi", "karamsarlık", "nihilizm", "perspektivism", "ebedî dönüş", "üstinsan", "moral", "değerler yaratma", "fizik" ve bunlar gibi birçok terim geçer. Nietzsche'yle ilgili kulaktan dolma bazı şeyler bilenlerin bile ağızlarında sakız gibi çiğnedikleri ve çeşitli açıklamaları yapılmış ya da hiç yapılmamış bu gibi terimleri, Nietzsche'nin dilini bilmeyen, Nietzsche'yi bütünüyle tanımayan anlayamaz, denebilir.

Nietzsche hiç kimseye karşı veya hiç kimseden yana değildir. Onun binlerce sayfayı kaplayan çabası, her şeyi problem yapmak, insanın her şeyini - bilgisini, sanatını, değerlendirmelerini, moralini, dinini, eğitimini, kısaca yapısıyla ilgili her şeyi - problem yapmak içindir. Ancak Nietzsche insanın her şeyini neden problematik görür? Her şeyi neden problem yapmak ister? Bunun nedeni, Nietzsche'nin "doğruluğu" ve realiteyi olduğu gibi gören kendi "gözlerinin başkalığıdır.[4]

Nietzsche'nin farklı yorumlara açık olması düşüncelerini anlamaktaki zorluk, insanın varoluşu üzerine sorun ve çözüm getirmesidir. Nietzsche kendinden sonra felsefeye damgasını vuracak gelişmeleri kısa deyişle "antropolojik" dönüşüm olarak niteledi. Haklıydı çünkü insan bütün yıkımlar içinden çıkarak kendisini yeniden anlamaya çalışmak "eski levhalar üzerine yeni" değerler yazmaya başladı. Nihilizmden geçmek kaçınılmaz bir süreçtir.

Nihilizm bizim kapıya geç dayandı fakat zorlu dayandı. Ahlak öğretisi onun yolunu kesemez, tersine hızlandırır.[5]

Masonluğu felsefeye iten şey tamamı ile şeytanlıktan arınmış yüksek bir düzenin iradesidir. Zihnin disipline edilmesine varoluşun düzenli yapı taşlarından oluşan mimarisini kurmaya yönelik güzelin, uzman Masonik iradesidir. Bu irade kendi sevgi mabetlerini ve kendi güvenli sisteminde kendine ait alanı, zihinden ele geçirdikleri ve insanlık için kaos'un dünyayı otlardan temizledikleri tırmıkla ve sabanla ustaca işleyerek yapının (sevgi mabedinin) temeli oluşturma işlemleridir. Sonra da bilgi tarlarının sınırlarını dikkatlice zamanın kültürü içine doğru genişletmişler, el emeği ve alın teriyle çalışarak zihinsel meyvelerini çoğaltmışlardır. İdeal mason kendi seçtiği yolda sağlam net adımlar atarak yürür ve bilgi deneyim olarak yeterli ise takip edilen kovalanan biri olarak ortaya çıkar. Sürekli araştırma içinde zaman zaman hiç bilmediği yerlere gider.

Zamanın içinde aralıksız düşünme ve araştırmaya mahkûm olan ve işini hakkıyla yapıyorsa, aralıksız düşünmeye mahkûm olmuş ve bazı hallerde

---

4 Kuçuradi İonna, Nietzsche Ve İnsan, Türkiye Felsefe Kurumu, Beşinci Baskı-

5 Uluğ Nutku, Nietzsche Kavramda Yeni Bir Yol, ODTÜ Yayınları, 2009, sayfa XVII

lanetlenmiştir. Tıpkı yaşam için ebediyen avlanmaya mahkûm bir avcı gibi. Öğretileri öğrenme ve özümseme başarısını gösteremiyorsa günlük hayatta uygulaması onun acısı olur, çaresizliği olur. Nefsi daralır, ruhu asla dinlenmeyen, asla yetinemeyen susuzlukta kavrulan ruhtur.

Ham taşı sevgi mabedi için yontmaya başladığında ebedi çalışmanın zorluğu ve doyumsuzluğun dikeni sürekli ruhuna batar, onu şiddetle daha iyi taş yontmaya zorlar. (kendinin daha iyi farkında olması)

Mason bir şeyi sever ve onu temelden sevmeye başladığı zaman içindeki zorbayı (üstben) kurban etmesini becerebilmesidir.[6]

Masonik bilgi denizinde zaman zaman koşan bayraklar görünür. Bunlar başka bir türe ait insan türleridir. Başka soydan gelir yeni kahramanlık türü olarak bilimsellikten uzak tersine zırhını kuşanmış savaşçı bir felsefe ile yağma, intihal üzerine kurulmuş narsistik bir tablo gösterir. Bizden öncekiler zihnin cesur kahraman şövalyeleriydi. Birçok keşifler yapmış, amaçları uygarlığın sembol fikri sevgi ve kardeşliği amaç edinmiş insanlık için E.U.M ve aklın egemenliğini hakim kılmak için savaştılar.

O bilinmeyen şövalyeler şehirlerde taş binalar, tapınaklar (Katedral, bazilika, şapel) kurdular. Taşçı ustalarını takip eden bilim insanları uygarlığı geliştirdiler.

Nietzsche'ye göre haç bir inanca ait olmayan ahlaksızlığın siyah korsan bayrağını görerek kutsal bilinmeyenin şeytani kardeşi olduğu ebedi karanlığı her zaman her yerde aydınlatmaya çalışmıştır. Karanlık içinde Hakikilik tutkusu masonlar için ön plandadır, daha da önemlisi hakikatin duygusunu yaşamaktır. Mason bilir ki arkasında haçlı seferlerinde olduğu gibi yıkılmış mabetler, binlerce yıllık kutsallıklar, yerle bir olmuş sunaklar, zedelenmiş duygular,

katledilmiş insanlar, delik deşik olmuş ahlak surları, yanan ufuk, cesaretin ve gücün bir işaretini bıraksa da, Mason asla geriye dönüp bakmaz. Zira ahlaksızlığın siyah bayrağının sembolik anlamında kutsal bilinmeyen şeytani kardeşi olduğunu ve her zaman aralıksız olarak taassup denilen tehlikeli sefere hazırlandığının bilincindedir. Tutkulu dürüstlük fanatikçe, ihtirasla, acı verecek dereceye vardırılan hakikat anlayış ve bilinci büyümesinin gelişmesinin yaratıcı kök hücresidir.

Derisini soyunamayan yılan yok olur. Düşüncelerini geliştiremeyen gelişmelere göre değişim göstermeyen veya değişime ayak uyduramayanlar yok olur. Zihin faaliyetleri sona erer. Toplumda yöneticiler insanları

---

6 A.g.e. 283 ve devamından uyarlama

dogmatik öğretilerin içine sokmaya çalışıyor, çünkü kendileri gibi donuk halde biatkâr, inançların esiri dünya görüşüyle kendi mantığı içerisinde çelişkisiz olduğu hissini veren yapı onu bir tapınağın hiçbir zaman sahip olamadığı hayalini bile kuramadığı taş evin içerisine hapsetmek istiyor.

Mason düşüncelerinin her birini geçiş aşaması olarak görür hatta kendi ben'i, kendi vücudu kendi zihinsel yapısını da birçokluk olarak "birçok ruhun topluluk oluşturması" olarak duyumsar. Bir kimseye bağlanmak düşünüre zarar verir. Kişi kendini bulduysa zamanla tekrar kaybetmeli sonra tekrar bulmaya çalışmalıdır. Masonun varlığı daimi dönüşümdür, kendini kaybederek kendini tanımadır.

Yeni seçenekleri bir oluş hali ve asla donuk olmayan kuvvetsiz, zayıf, yorgun (dingin) olmamıştır. "neysen o ol". Goethe ile karşılaştırdığımızda; Goethe kendi hayatını sabit bir merkez etrafında genişletir. Stefan Zweig'in belirttiği gibi bir ağacın yıldan yıla gelişmesi, yıllar içinde halkalar eklemesi dış kabuklar birer birer patlarken onun giderek daha sağlam, daha güçlü daha yüksek ve daha geniş olması gibi gelişir. Onun gelişimi sabır sayesinde olur, sürekli dayanıklı ve artan güçle olur. Bütün ileri doğru harekete rağmen aynı zaman'da savunma amaçlı geri çekilişler de gözlenir. Nietzsche'nin şiddet sayesinde iradenin patlamalı sabırsızlığı önemli etkendir. Goethe benliğin hiçbir parçasından taviz vermeden genişler, yükselmek için hiçbir zaman kendini inkâr etmesine gerek yoktur. Buna karşın Nietzsche, o değişken kişilik, kendini oluşturabilmek için sürekli kendini yıkmak zorundadır. Bütün kazanımlar ve keşifler kendi kendini ölesiye yok olmalarından benlik kayıplarından ortaya çıkar. Yükselebilmek için sürekli benliğinin bir parçasını çıkarıp atmak zorundadır. (oysa Goethe asla hiçbir şeyden vazgeçmez sadece kimyasal olarak dönüştürür damıtır.7Nietzsche yapılanma sırasında sürekli içinde bir şeyler ölür, sürekli içsel yapısından bir şey kopar. Zihinsel binası sürekli esinin8 alevleri tarafından yıkılır ve kömürleşir.[9] ***Nietzsche'nin her dönüşümünde ölüm kasılması ve aynı zamanda doğum kasılması olur.***

Mason, zihinsel yolculuklarının düşüncelerinin sonsuzluğa giden sınırsız alanında yer alır. Sürekli yük ve safra atan sabit bir balon gibi ağırlıklarından kurtulurlar ve giderek daha çok özgürleşirler. Her çözülen halatla, her atılan bağımlılıkla giderek daha harika manzaralara, daha

---

7 *Stefan Zweig, Üç Büyük Usta, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 17.basım, 2017, çev: N. Ermiş, sayfa-304*

8 *Düşünce, yaradılış ilham.*

9 *A.g.e. sayfa 307*

geniş bakış açılarına zamansız kişisel perspektiflere ulaşır.[10] Goethe her zaman kaderin efendisi olarak kalmak ister, oysa *Nietzsche, Holderin, Kleist gibi müsrifler kendilerini bütün ruhlarıyla bölünmeden her türlü izlenime açık bırakırlar.* ***Goethe*** *İtalya'da büyük geçmişin peşindedir o asıl toprağın altındaki şeyleri araştırır. Antik sanatı, Roma ruhunun taşların ve bitkilerin gizemlerini araştırır.* ***Oysa Nietzsche daha yüksek özgürlükler, büyük bir gelecek ve bütün tarihsellikten kopuş ön plandadır.[11] Kendi üstündeki şeylere bakan safir gökyüzüne sonsuzluğa uzanan berrak ufukta*** **üzerine düşen** ***ve bütün gözeneklerinden giren ışığın parıltısı büyüsü ön plandadır.***

Bu yüzden Goethe'nin deneyimi her şeyden önce beyinsel ve estetiktir, buna kaşın *Nietzsche yaşamsaldır.*

Goethe Almanya'ya dönerken yanında bir sanat tarzı getirir. *Nietzsche orada bir yaşam tarzı keşfeder. Goethe aşılanır, Nietzsche toprağını değiştirir yenilenir. K***ısmen olmakla beraber** *Dionistik bir karakter olan Nietzsche her şeyi aşırılığa ve tehlikeli boyuta varıncaya kadar ele alır.*

Goethe kendini şeyler ile zenginleştirmek ister ancak onlara karşı bir eğilim duyacak, dönüşümüne yol açacak kadar kendini kaybetmez. İtalya dönüşü Goethe seyahatinin verimli geçtiğini çok şeyler öğrendiğini söyler **öte yandan son söz olarak şöyle der***: artık hiçbir şekilde yalnız ve anavatanımın dışında yaşayamayacağım gerçeğini fark ettim*.[12]Nietzsche ise kendi evinden ebediyen sürülmüş kendi varlığına varmıştır. *Nietzsche'ye* **göre zihinsel insan doğduğu yerde değildir. Doğum geçmiştir "***tarih"tir. Büyük insan itilir, bastırılır, eziyet edilerek yalnızlığa yükseltilir.*

Ey yalnızlık!! sessizliğin buzul dünyasından yükselen hüzünlü şarkı. *Nietzsche'nin etrafı korkunç derecede boşaltılmış, dehşet verici sessizliğe bürünmüştür. Hiçbir münzevi, hiçbir çöl keşişi, hiçbir çileci böylesine terk edilmiş değildir. Çünkü onların, o inanç ve tutkularının, gölgesi kulübelerine düşen,* ***sütunlarına vuran tanrıları*** *vardır.*

"O tanrı katili'nin" Tanrısı belki de hiç olmamıştır ve şimdi insanları da yoktur. Kendi kazandıkça dünya kaybetmiştir, ne kadar uzağa gittiyse çevresindeki çöl o kadar büyümüştür.[13] Bir yönden de kitaplar en az yalnız kitaplar yavaş yavaş sessizce insan mıknatıs gibi çekim gücünü

---

10 A.g.e. sayfa 307 ve devamından uyarlama

11 A.g.e. sayfa 315

12 A.g.e. sayfa 316

13 A.g.e. sayfa 334

artırmıştır. Karanlık bir etkiye sahip kitapları henüz gözle görünmeyen varlıkların etrafında giderek büyüyen bir daire çizmektedir. *Nietzsche'nin ilham düşünce kaynakları üzerinde itici bir etki yapar, acımasız bir şekilde şimdiki zamandan koparır.* Her yeni kitap ona bir arkadaşa mal olur, her eser bir ilişkiyle gelişen yalnızlık giderek derinleşen yara halini alır. Aksiyonlarına cevap alamamanın yarası kendine olan güvenini kemiren, ruhunu yakıp kavuran budur. Bu tek başına, yalnızlığını zehirlemiş ve ateşte yanmasına sebep olmuştur.[14] O umursamaz adam "kışkırtılmış gurur" zamanı provoke etmeye başlar ki nihayet bir öfke çığlığı atarak kendine karşı harekete geçsin. Hatta ona daha fazla meydan okumak için Ecco Homo'da kendi hayatını anlatır hem de dünya tarihine geçecek bir alaycılıkla. Artık bir daha asla başarı kazanamayacağına dair dehşet verici bir korku, şeytani bir sabırsızlık özlemlerinde vardır. O "bulutsuz" yalnızlığa tek bir cevap dahi gelmez. Suskunluk tasması gibi gırtlağını sarmıştır. Hiçbir çığlığın, insanlığın tanıdığı en korkunç çığlığının bile kıramayacağı suskunluk. Nietzsche şunu hisseder; artık hiçbir Tanrı onu bu son yalnızlığının zindanından kurtaramayacaktır.

İçinde en ufak bir batıl inanç kırıntısı olan insan gerçekte aşırı büyük güçlerin sadece sözcüsü, sadece elçisi yeniden vücuda geliş olduğu düşüncesinin asla ret edilemeyecek bir şey olduğunu sanır. Vahiy kavramı; birden ve tarafsız bir güven ve özgürlük içinde bir şeyin insanı enderinden saran ve allak bullak eden bir şeyin görünür, duyulur olduğu anlamında gerçeği en basit şekilde açıklar. İnsan duyar, aramaz, araştırmaz, insan alır, sormaz orada kim var diye? Şimşek gibi çakar bir düşünce, zorunluluk tereddütsüzlük biçiminde.[15] Her şey en üst derecede irade dışı gelişir, ancak aynı zamanda bir özgürlük duygusu, mutlaklık, güç, tanrısallık fırtınası içinde gerçekleşir. İmgenin, benzetmenin irade dışılığı ise en tuhaf olanıdır. İnsan neyin imge, neyin benzetme olduğunu anlayamaz, her şey en yakın, endoğru, en salt ifade olarak kendini sunar. Hölderin gibi duygunun karanlık salınımlı ritmine, taşkın bir melankoliye kapılmamıştır. Kendi aydınlığında yanar tutuşur, en sıcak güneş çarpması, en yüksek aydınlatma gücü içinde olur biter her şey.

Nietzsche'nin çöküşü bir tür ışık ölümüdür. Zihin kendi alevleri altında kömürleşmesidir. Avrupa'nın toplumsal yapısındaki çatırdamayı hiç kimse *Nietzsche* kadar iyi hissetmemiştir. Hiç kimse o iyimser kendini beğenmişlik döneminde bütün Avrupa'nın üzerinde çınlayan bu umutsuz kaçış çığlığını, dürüstlüğe, berraklığa, o en yüksek berraklığa, o en yüksek

---

14 A.g.e. sayfa 336

15 A.g.e. sayfa 342 ve devamı

özgürlüğe kaçış çığlı**ğı**nı işitmemiştir. Bunu ancak şimdi onunla biliyoruz. Bu ölümcül krizi o, ölümcül bir biçimde yaşamıştır, onun büyüleyici kahramanlığı budur.[16] Her zaman zihnin fırtına öncesi habercisi kuşları devrimlerden ve felaketlerden önce uçar, savaşlardan ve krizlerden önce halkın yükselerek kuyruklu yıldızı gören ve onlara kanlı yörüngeler **çizdiren kör** inancın bu batıl inancın zihinde bir gerçekliği vardır. *Nietzsche yüksekte beliren böyle bir fenerdir. Fırtınadan önce dağların tepesinde duyulan uğultudur.*

Nietzsche feryadı kendi yorumunu tek doğru akıl yorumu sanan, sanmak bir yana gerçeğin olup bitenin kendisi olan anlayışa karşıydı. Nihilusmus bu açıdan gerekliydi. Egemen anlayışları kökünden sarsıp, yaşayan canlılığa, gelişen harekete, içgüdülere bulana geri dönmek. (Prof. İnam, 2001, Ankara)

Nietzsche teolojinin kaynağıyla yakından ilgilenmez. Doğal hayatın akışına müdahale eden doğmatik inançlardan doğan teolojik akıl yürütmeye karşıdır. İnceleme konusu dürtülerdir. Teolojik ve metafizik dürtüleri geri iter. Onların birleşmesini çifte hakikati[17] koyarak engeller.

Pessimism: Kötümserlik, karamsarlık anlamını taşır. Ancak Nietzsche Pessimismin ruh âlemini anlatmaya çalışan bir havası yoktur. Ancak içeriği bakımından bu kavramla yapılacak bir açıklama, psikolojinin "depresyon" kavramı ile örtüşebilir. Nietzsche'nin Pessimism pessimist bireyi bütün bunlarla sorgulayan ya da sorgulama edimi içinde bulunduğu decadent[18] durumdan içinde bulunduğu durumu ret etmeden aşmaya çalışan eylemde bulunan bireyi temsil eder. Nietzsche'nin Pessimism kavrayışı insan istemesinin ret edilmesiyle sonuçlanmaz.[19] Nietzsche için Pessimism kendi içinde olumsuzlama durumu da değildir. Onun çekirdeği vardır. Bu çekirdek bir insanı isteme birliğini yeniden kurma bilincine götürebilir. Decadent yaşam ilerleme metaforuna yol açan iyimserlik (optimistimle) karakterize edilir. Karşılıklı acı çekme (altrustik)[20] ahlaka dayanır. Böyle bir durumda neden ve etki yer değiştirir.

---

16 A.g.e. sayfa 350

17 Çifte hakikat, inanç hakikati ve akıl hakikati anlamına gelir. Teoloji yoluyla gelen inanç hakikati, vahiyle gelen bilgiyi doğru kabul eder. Buna sadakatçilik (fideisim) denir. Akıl yoluyla elde edilen bilgi real varlığa gerçekliğe dayanır ve sorgulandıktan sonra doğruluğu kabul edilir.

18 Doğal durum, toplumsal durum-hayatın özünde insan toplumsaldır, doğanın kendisiyle kalmadığı, içinde toplumsallaştığı süreçtir.

19 Coşar Metin, Nietzsche Kavramda Yeni Bir Yol, ODTÜ Yayınları, 2009, sayfa 8.

20 Altruism: ortak acı çekme, acı çekme birliği anlamlarına gelen ve yaşamın böyle anlam kazanacağını savunan teolojik kaynaklı bir ahlak öğretisi.

Nietzsche "The Will to Power" adlı eserinin 276. sayfasında "bütün Avrupa'nın ahlakı yararlı olanın üzerine temellenir. Bütün yüksek ender yüksek insanların etkilenimi şunda yatar: onları diğerlerinden ayıran şey bilinçlerine küçülme ve itibarsızlık duygusu eşliğinde girer. Çağdaş insanların güçlü gösterileri onların Pessimist sıkıntılarının nedenidir. Sıradan kimseler, sürü gibi, sorular ve vicdanla rahatsız olmazlar. Nihilizm bir son değil bir başlangıç, bütün değerlerin yeniden değerlendirilmesi için bir hareket noktasıdır.

19. yüzyılın sonlarında Avrupa kültürü, sürü değerlendirmelerine ve çatışmalarına dayanan bir kültür; bilime, insan aklının sınırsız gücüne ve insanların eşitliğine olan inancıyla ve mantığıyla insanları iyimser yapmak isteyen bir kültürdür. Ancak "eğer şimdi bu iyimserliğin meyvesi olgunlaşırsa: eğer bu cins bir kültürden en aşağı tabakalarına kadar ekşimiş toplum, yavaş yavaş haz dalgalanmaları ve arzularla titrerse; eğer herkesin bu topraktaki mutluluğuna olan inanç, eğer böyle genel bir bilgi kültürünün imkânına olan inanç, yavaş yavaş böyle İskenderiye Kültürü cinsinden bir mutluluğu - bu topraktaki mutluluğu - tehdit edercesine istemeye, şaşırmamak gerekir". Ancak iyimserliği sonuna kadar götüren bir insan topluluğu, ergeç bunun anlamını sormak zorunda kalınca, eli boş kalır. Tanrıdan ve "öte dünya"dan yoksun bir dünyada, bilimin ve "insan aklının gücüne olan inancını yitiren "modern insan"ın kaçınılmaz kaderi karamsarlıktır; çünkü bilimcilik karamsarlığa, sürü insanının karamsarlığına karşı güvenilir bir sığınaktı.

Karamsarlığa başka bir yoldan daha varılır: bu yol, tabiî olan her şeyi küçümseme ve bunun değersizliğine inanmanın sonucu olarak dünyanın değersizliğine inanmaktır.

Her iki durumda, farklı yollardan yürünmekle birlikte, olup biten şudur: geçerlikte olan moralin temeli – inanç arka plânı -gidince, bu morali meydana getiren değer yargıları havada kalır; bunu gören kişi de havada kalır. "Her saf moral değerler sistemi (buddhism gibi söz gelişi), nihilizmle son bulur: bunu Avrupa için beklemek gerekir! İnanç arka plânı olmayan bir ahlakçılıkla çıkmazdan çıkılabileceği sanılır: ama bununla nihilizme giden yol kaçınılmaz olur". İnanç temelini yitiren moral, ideal olarak ya egoismden sıyrılmayı, benliği silmeyi, istemeye 'hayır' demeyi koyar (Schopenhauer); ya da "eskisi gibi iyiye ve kötüye inanılır; öyle ki iyinin yenmesi ve kötünün yok edilmesini sağlamak insanın ödevi sayılır. ***Ne var ki, korunması istenen aynı sürü moralidir; saklanması istenen aynı değerlendirme tarzıdır.***[21] Böyle havada kalmış, dinî arka

21 *Kuçuradi İonna, Nietzsche Ve İnsan, Türkiye Felsefe Kurumu, Beşinci Baskı, sayfa 109*

plânından kopmuş moralin değerleri, insanın etkinliğine engel olmaktan, bu etkinliğe tabiiliğini kaybettirmekten başka bir şey yapmadı. Değerini gitgide yitiren geçerlikte olan moral, içinden çıkılmaz bir durum meydana getirmek üzeredir. "Avrupa'nın karamsarlığı daha başlangıçlarındadır "kendi kendine karşı bir delil "içinde ***hiçin*** yansıdığı bakışın o uçsuz bucaksız, hasret dolu donukluğu daha yoktur onda. Bir zamanlar Hindistan'da olduğu gibi; onda "olmuş" değil, çok fazla "yapılmış" olan vardır daha; o, fazla âlim ve şairlerin karamsarlığıdır; yani onun büyük bir kısmı fazladan düşünülmüş, fazladan uydurulmuş, onda büyük bir kısım "yapılmış"tır, "ilk neden" değildir".

19. yüzyılın büyük olayı, delinin, feneriyle çarşıda pazarda dolaşıp haberini verdiği büyük olay gerçekleşmiştir: moral, dinî arka plânından kopmuştur. Diğer yandan görüldü ki, Sokratik kültürün ideali, sonuna kadar götürüldüğünde çıkmaza girdi: ve karamsarlık kaçınılmazcasına yayılmağa başladı. Karamsarlık, onu yaşayan kişilerin yapılarına göre fark gösterir: bazen çöküntünün belirtisi, bazen da güçlülüğün belirtisidir. Kişiyi başka başka yerlere çıkaran bu iki çeşit karamsarlığı birbiriyle karıştırmamak gerekir: a) güç olarak karamsarlığı nesinde? Mantığının enerjisinde, anarchism ve nihilizm olarak, analitik olarak ve b) çökme olarak karamsarlığı -nesinde? yumuşaklık olarak kozmopolit duygululuk olarak ortaya çıktı. Bu sonuncusu sürünün karamsarlığıdır; bu karamsarlığı nihilizme kadar hiçbir zaman götüremeyecek olan sürünün. Sürü insanı, karamsarlığı sonuna kadar götürecek güçten yoksundur ve o, Tanrı elden gidince yerine "toplum"u, "vatan'ı... koydu. Birinci çeşitten karamsarlıksa, sürüden kopan kişilerin karamsarlığıdır. Ama Nietzsche'nin çağında, sürüden kopan kişiler bu basamakta kaldı; Avrupa'nın yakıp yıkan nihilistleri oldu.

Çünkü bu nihilismi arkada bırakabilmek için yaratıcı olmak, yeni bir değerlendirme getirmek gerekir, Nietzsche olmak gerekir.

Avrupa'da demokrasi gitgide yayılıyor ve bu yayılması kişilerin geçerlikte olan moralden kopmalarına -kullanabilenler için - imkânlar sağlıyor. "Avrupa'nın demokratikleşmesi önüne geçilmez bir şeydir: buna karşı gelen, karşı gelmek için, yine en başta demokratik düşüncenin herkesin eline verdiği silâhları, tam bu silâhları kullanıyor ve onları daha kullanışlı ve etkili yapıyor". Nietzsche göre "İstemesinin gücü denenmiş ve eğitilmiş olan, aynı zamanda da düşünme alanı geniş olan insanın, her zamandan daha elverişli imkânları vardır. Çünkü bu demokratik Avrupa'da insanın terbiye edebilirliği çok arttı; kuralı meydana getiren insan kolay öğrenen, kolay uyan insandır: sürü hayvanı, hem de çok akıllı bir sürü hayvanı hazırlanıyor. Buyurabilen insan olunca, söz dinleyecek olanları bulur"[3].

Bu çağda Avrupa'da geçerli olan sürü değerlendirmeleri, türemiş olan küçük küçük devletler, demokrasinin gitgide yayılması ve en başta büyük çapta yaratıcıların eksikliği, Avrupa'da gücün dağılmasına, Avrupalı insanın isteme gücünün, İNSAN için hedef koyan gücünün zayıflamasına sebep olmuştur.

Kötümserlik; hayatın insanları hayal kırklığına uğrattığı ve bu sebeple, her tatmin edici arzunun yeni istekler ortaya çıkaracağına olan inançtır. Bu inanca göre bizim tek umudumuz tarafsız kalmak ve geri çekilmektir. İrade ve Tasarım Olarak Dünya adlı eserinde Schopenhauer, hayatın ayakta kalmak ve yaşamaya devam etmek için değişmez bir istençten başka bir şey olmadığını ileri sürer. Ona göre insanlar; yaşama kudretinin rehineleridir ve en büyük umudumuz, bireysel istencimizi" istemek-elde etmek-daha fazlasını istemek" döngüsünden kurtarmaktır. Schopenhauer'un bakış açısına göre hayat irrasyonel, yararsız bir mevcudiyet için amaçsızca çabalamaktır. Schopenhauer'a göre tek kurtuluş, ne pahasına olursa olsun yaşama istencine direnmekle ve isteklerimizi en aza indirmekle mümkün olabilir.

Büyük bir memnuniyetsizlik içinde olan ve zihinsel anlamda büyük bir keşmekeşin ortasında kalan Nietzsche, Schopenhauer'dan çok etkilenmiştir.

Schopenhauer, hayata dair bir amaç ve anlam bulabilmek için ne kadar çabalasa da ne hazda ne de dinde bunları bulamayan Nietzsche'ye, hayatının istikrarsız bir döneminde, tutunabileceği bir dal uzattı.

Sanki Schopenhauer doğrudan beni işaret ediyordu. Onun heyecanını hissettim, sanki yanı başımdaydı. Okuduğum her satır vazgeçişle, inkârla ve teslimiyetle doluydu. İşte dünya, hayat ve kendi zihnim bu satırlarda; korkunç bir azametle yansıyordu. Bu satırlarda; sanatın büsbütün ilgisiz, tarafsız ve kutsal gözü doğrudan bana baktı. Bu satırlarda hastalığı ve kurtuluşu, sürgünü ve sığınmayı, cehennemi ve cenneti gördüm. Nietzsche, Schopenhauer okuduktan sonra kendince bir sonuca vardı:

Hayatın hiçbir nesnel ve mutlak anlamı yoktur. Hayat, ilahi bir planın neticesi değildir, doğa da bizim düşündüğümüz gibi sistemli değildir. Aslında hayat, iradenin (ya da istencin) dışavurumudur. Schopenhauer'a göre nihai irade, yaşam arzusudur (iradesi); fakat Nietzsche aynı fikirde değildir. Ona göre hayatlarımızı yöneten güç istencidir. Bu, diğer insanları kontrol etmeyi ve kendi değerlerimizi onlara empoze etmeyi amaçlayan evrensel bir arzudur.[22]

---

22 DOUGLAS. J. Soccio, Felsefeye Giriş-Hikmetin Yapıtaşları, çev: Kevser Kıvanç Karataş, Kaknüs yayınları, 2010, sayfa 746.

Nihilizm

Nihilizm sözcüğünde, öncelikle bir hiçlik değerini imler. Yaşam, inkâr edildiği, değersiz kılındığı ölçüde bir hiçlik değeri kazanır. Değersizleştirme, her zaman bir kurmacayı varsayar: kurmaca aracılığıyladır ki, sahteleştirir, değersiz kılarız; kurmaca aracılığıyladır ki, bir şeyleri yaşama karşı çıkartırız. Böylece yaşam bütünüyle gerçekdışı hale gelir, görüntü olarak gösterilmiştir, bütünlüğü içinde bir hiçlik değeri kazanır. Bir başka dünya, bütün formlarıyla (Tanrı, öz, iyi, doğru) duyu-üstü bir dünya fikri, yaşamın üstünde yer alan değerler fikri, pek çokları arasından bir örnek değildir; her türlü kurmacanın kurucu öğesidir. Yaşamın üstünde yer alan değerler ortaya koydukları etkilerden, yaşamın değersizleştirilmesinden, bu dünyanın inkârından ayrılamazlar. Ve eğer bu etkiden ayrılamıyorlarsa, bunun nedeni, ilke olarak bir inkâr etmek, değersizleştirmek istencine sahip olmalarıdır. Üstün değerlerin, ilahi olanın karşısında sanki istemek'in zorlayıcılığından kurtulmuşuz gibi, istencinin durakladığı bir eşik oluşturduklarına inanmaktan kaçınalım. Üstün değerlerin içinde kendini inkâr eden, istenç değildir; üstün değerler, inkâr etmenin, yaşamı yok etmenin istencine bağlanırlar. "İstenç hiçliği": Schopenhauer'ın bu kavramı yalnızca bir arazdır; öncelikle bir hiçleştirme istencini, bir hiçlik istencini imler. . . "Ama en azından bu, bir istençtir ve bu, her zaman bir istenç olarak kalır."

2. Nihil, nihilizmin içinde güç istencinin niteliği olarak inkarı imlemektedir. Şu halde nihilizm, ilk anlamı içinde ve temelinde şudur: yaşamın hiçlik değerini alması, yaşama bu hiçlik değerini veren üstün değerler kurmacası, kendini bu üstün değerler içinde ifade eden hiçlik istenci. Değersizleştirme, artık, yaşamın hiçlik değerini alması anlamına gelmez; değerlerin, üstün değerlerin hiçliği anlamına gelir. Büyük haber yayılır: perdenin arkasında görülecek hiçbir şey yoktur, "şeylerin gerçek özüne ilişkin olarak benimsenmiş olan ayırıcı imler değil-Varlık'ın, hiçliğin karakteristik imleridir".

3. Böylece, nihilist, Tanrı'yı, İyi'yi ve doğru'yu, üst duyarlılığın tüm formlarını inkar eder. Hiçbir şey doğru değildir, hiçbir şey iyi değildir, Tanrı ölmüştür. İstenç hiçliği, bir hiçlik istenci için artık yalnızca bir araz değil, ama en uç noktada, tüm istencin inkârıdır, bir [yaşamdan tiksinti]. Artık ne insanın ne de yeryüzünün istenci vardır. "Her yerde kar, yaşam burada dilsizleşmiştir; sesleri duyulan son kuzgunlar şöyle gaklamaktalar: Neye yarar? Nafile! Hikâye! Burada artık hiçbir şey bitmiyor, gelişmiyor."

4. Bu ikinci anlam, aşinası olduğumuz anlam olarak kalacaktı, ama birincisinden nasıl türediği ve birincisini nasıl varsaydığı görülmeseydi yine de anlaşılmaz olacaktı.

Biraz önce, yaşam, üstün değerlerin tepesinden bakılıp değersizleştiriliyordu, bu değerler adına inkar ediliyordu. Burada, tersine, yaşamla yapayalnız kalınmaktadır, ama bu yaşam yine de değersizleştirilmiş yaşamdır ve şimdi, değerden yoksun, anlamdan ve amaçtan kopartılmış bir dünyada, kendi hiçliğine doğru durmadan daha ötelere yuvarlanarak süregitmektedir.

Biraz önce öz, görüntünün karşısına çıkartılıyordu, yaşam bir görüntü yapılıyordu. Şimdi öz, inkâr edilmekte, ama görüntü muhafaza edilmektedir: her şey görüntüden ibarettir, bize kalan bu yaşam kendi kendisi için de görüntü olarak kalmıştır. Nihilizmin ***birinci anlamı***, ilkesini, güç istenci olarak inkâr etmek istencinde buluyordu. İkinci anlam, "zaafın kötümserliği", ilkesini, tek başına ve çırılçıplak tepkisel yaşamda, kendi kendilerine indirgenmiş bulunan tepkisel güçlerde bulmaktadır. Birinci anlam bir olumsuz nihilizm olmaktadır; ikinci anlam, tepkisel bir nihilizmdir.[23]

TANRI ÖLDÜ;

Nietzsche eskiye, donmuşa kızar, saldırır, ondan tiksinir demiştik. Bunlar işi bitmiş, gücünü yitirmiş olan, kendi çağlarında bile birer avuntu varlığı olarak yaşayan, kendilerini başkalarının gölgesinde bağımsız nesnelermiş gibi görmenin geçici kıvancı içinde yuvarlanan, soluyan eskilerdir, çağdaşın yanında çağdışı olmanın utancını mutluluk sayan kimselerdir. Doğanın diliyle konuşan, uydurmalardan kaçınan kimse yeninin sıcaklığını, yaratıcı etkisini özünde duyar. Nietzsche doğada olana, evrende bulunana dayanmayan, boşlukta durmasına karşılık kendini sağlam bir tabana oturmuş gibi görmenin yanılgısı içinde sürünen kimselere, nesnelere karşı öfkelidir. Onun "Tanrı öldü" demesi işte bu yüzdendir. Bu sözle o, eskilerin, şu epigon[24] dediklerinin işlerinin bittiğini, yeni, yaratıcı bir çağın, bir eylemler dizisinin başlaması gerektiğini, söylemek, anlatmak istiyor. Nietzsche'nin anlayışına göre ancak yaratıcı olan, yenileşen doğrucudur, geliştiricidir. Yaratmak, doğurmak ise doğa gücünün eyleme geçmesi, devinmesidir. Gerçek düşünür, gerçek sanatçı bu gücü eylemde bulunmaya, dile gelmeye iten, bu verimli itimi yerinde

---

23 (Gilles Deleuze, Michel Foucault, Nietzsche'nin Tüm Yapıtlarına Giriş, Nietzsche Özel Sayısı, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 25, Kış, 2001, sayfa 236)

24 Peşine takıldığı kişinin düşüncesini benimseyen ve savunan, peşine takıldığı adam değişince bu sefer yenisinin fikrini benimseyen kişiler için kullanılan terim. Başkalarını taklit edenler.

kullanmayı, onu üretici bir aşamaya ulaştırmayı bilendir. Şiirin, müziğin evrenin içsel anlatımı olması, evrensel bir görünüş niteliğinde dışsal bir alana yayılması bu özelliği yüzündendir. "Şiirin ortamı evrenin dışında değildir" diyen Nietzsche'nin dilinde sanat kuruntudan, uydurmacılıktan boş kavramlar dizisi, yığını olmaktan kurtulur.[25]

Nietzsche'ye göre o, modernliğin temelindeki ağır hastalığın belirtilerini ilk fark eden kişiydi. Modernlik, 19-20. yüzyıl[26] ulus devletlerinin tarihi dönemi ve bu döneme tekabül eden Aydınlanma ideallerinin hakimiyeti altındaki bir grup kültürel şartların ve inançların genel adıdır. Bu kültürel şartlar ve inançlar; bilim inancı, nesnel doğru ve rasyonalite, kaçınılmaz bir ilerleme umudu, politik demokrasi, kapitalizm, kentleşme, kitle edebiyat, kitle iletişim araçları, kitle kültürü, gelenekselcilik karşıtlığı, büyük ölçekli endüstriyel girişim, bireysellik ve sekülerleşmeyi kapsar.

Nietzsche'ye ait en meşhur (ya da adı çıkmış!) ifade; iç içe geçmiş negatif ve pozitif aşamalardan meydana gelen modernliğin genelenmiş değerlendirmesinin bir parçası olan "Tanrı öldü" ifadesidir. Belki de negatif aşama, Nietzsche'nin kendine has mücadeleci ve tahrik edici yazı üslubu dolayısıyla en tanınmış aşamadır. Nietzsche'nin Tanrı'nın ölümü ile ortaya çıkan, kendini-yaratma fırsatının ve bu fırsatın bütün uzantılarının farkında olanlara hayatı tasdik eden çağrısı, (düşünceleri arasında) belki de daha az bilinenidir -en azından genel halk arasında. Şafağın ışıkları daima gecenin en karanlık zamanını parçalar. On dokuzuncu yüzyıl kültürünün uyuşukluğundan yeni figürler çıkmış ve tıpkı horozlar gibi büyülü bir şekilde güneşin bu yeni, ancak eski ışığını ortaya çıkarmışlardır. Wagner, Nietzsche, Kierkegaard ve daha az öne çıkmış çok sayıda kişi, hepsi kendi tarzıyla, Pansofik geleneğin unsurlarını göz önüne koymuşlardır. Tıpkı Engizisyonun odun yığınından yükselen bir ozanı gibi, Richard Wagner de mistik Kutsal Kase'nin görkemini anlatmış ve pagan geçmişin uyanmış tanrılarını selamlamıştır. Nietzsche, o tutkulu yeni pagan, yabancılaşmış, bozulmuş bir Hıristiyanlık olarak gördüğü şeyin ödlek yapılarından hakiki bir Gnostik küçük görme duygusuyla söz ederken, Kierkegaard, kasvetli Danimarkalı da ilk Gnostiklerin o yürek isteyen başarısını tekrarlayarak varoluşçu acı ve yabancılaşmayı akla getirmiştir. Bununla birlikte, tüm bu çabalar, çok uzun bir zaman önce, bir inanca sıçrama ya da bir umutsuzluğa dalma değil de insan psişesinin eonik *(ebediyet)*alanlarına bir giriş olan Valentinus, Basilides, Marcion ve

---

25 İsmet Zeki Eyüboğlu, Tragedyanın Doğuşu, Say Yayınları

26 DOUGLAS J. Soccio, FELSEFEYE GİRİŞ, Hikmetin Yapıtaşları, çev: Kevser Kıvanç Karataş, Kaknüs Yayınları, 2010, sayfa 742

diğer Gnostiklerin attığı nihai adımı atamamışlardır. Burada, arşetipik tanrılar gizeme inisiye etmek için acemi egoyu beklerler. Derinlik psikolojisi böylece Pansofik geleneği Akdeniz'in güneşli kıyılarından Avrupa ve Amerika'ya ve Orta Çağla diğer yüzyıllarda klasik antikiteden yirminci yüzyılı oluşturan iki Dünya Savaşının, Nazizm, Faşizm ve Marksizm ile diğer garip öğelerin paradoksal zamanına getiren uzun süreli bir sürecin mantıksal sonucu olmuştur.[27] Friedrich Nietzsche, Jung'un çokça ilham borçlu olduğu bir adamdı ve Nietzsche bir zamanlar bir meselinde şöyle demişti: "Tanrıların olması, kesinlikle fevkalade iyi bir şeydir, ancak Tanrı yoktur."[4] "Tanrı öldü!" diye bağıran da elbette yine aynı Nietzsche'ydi, bu da İkinci Vaaz'ın açılış bölümünde, soru biçiminde, ölülerin Basilides'e, öğretmenlerine haykırıp durdukları başlıca meydan okumayı oluşturmaktadır. Diyonisyen şair ve filozofların tersine Jung, Tanrı'nın ölümünü doğrulamaz. Tanrısal Varlığı bir varoluşsal ya da psikolojik gerçeklik olarak kabul etmek, ruhun sağlığı için önemlidir; en azından Jung buna inanmıştır. Tanrı uzaktaki bir cennetten çok ruhta olduğundan, Onu inkar etmek de ruhun sağlığı için zararlı olacaktır. Aynı zamanda bu iç psişik tanrısal varlık, ya da *itnagodei* (tanrı imgesi) insan ruhunun derinliklerinde kendini gösteren çok sayıda tanrısal güçten yalnızca bir tanesidir. Bu yüzden, tanrıların çokluğunun fevkalade iyi bir şey olması bize Vaazlarda sunulan varoluş resminin oldukça büyük bir parçasıdır. Dördüncü Vaaz'da öğretmen oldukça açık biçimde şöyle der: "Kutsanmış olanım ben, çünkü bana tanrıların çokluğunu ve çeşitliliğini bilmek bahşedildi." Aynı zamanda ölüleri tek yanlı tek tanrıcılıkları için kınar: "Eyvah ki size de, çünkü siz Tanrı'nın birliğinin yerine, "bir" haline gelemeyecek çeşitliliği geçirdiniz." Bu tanrılar çokluğunda ya da Gnostiklerin deyişiyle tanrısal görünümlerde, Vaazlar[7]da ilk tanrısal varlık çiftini oluşturan iki tanesi bulunmaktadır: Güneş Tanrı ya da Helios ve onun karşıtı Şeytan. Helios maddi tamlık olarak tanımlanırken, Şeytan ise maddi boşluğuyla adlandırılır. Bu, çift yaratılmış ya da ortaya çıkmış alem içinde görülen kudretli düalitelerin ilkidir. Böylelikle dikkatimizi çeken karşıtlık çifti, en azından ilk bakışta Zerdüşt'ün düalist dünya resminin yankılarını Gnostisizm'de ayırt edebileceklerini düşünmüş olan geçmiş bir çağın alimleri tarafından Gnostiklere atfedildiği gibi, radikal olarak ikici bir kozosun bir Syzygy'sinin doğasında çokça var gibi görünür. İnsan yaşamı ve deneyimi, iki karşıtlığın gerilimi arasında devam eder. Tanrı ve Şeytan, savaşan kahramanlar ve hain ejderhalar, kardeş katili Kabil ile öldürülen Habil, bunların hepsi sembolik olarak karşıt ikiliklerin etkileşimini resmeden tekrarlayan afiflerin örnekleridir. *The Archetypes of the Collective Unconscial* (Kolektif Bilinçdışının Arşetipleri) adlı çalışmasında Jung[28] Kötülüğü, varoluşun dışında düşünmek dahi mümkün

---

27 Carl Gustav Jung, Bilinmeyen Jung, Ege Meta Yayınları, sayfa 60 devamı

28 Carl Gustav Jung, Bilinmeyen Jung, Ege Meta Yayınları, sayfa 111 devamı

değildir" derken ikinci Vaazdaki mesajı yeniden ifade eder. Jung özellikle kötülüğün gerçekliği ve muazzam büyüklüğü konusunda ısrarlıydı, çünkü Hıristiyan teolojisiyle başlayarak Batı insanlığının, sürekli ve tehlikeli bir şekilde, kötülüğü insanlığın bilinçdışından ortaya çıkan bir şey olarak küçük gösterdiğini düşünüyordu. *Civilization in Transitiorida* (Dönüşen Uygarlık) şöyle yazmıştır: Kötülük "devasa boyutlardadır, bu yüzden Kilisenin ilk günahtan konuşması ve onu Adem'in Havva ile nispeten masum hatasına kadar götürmesi neredeyse bir örtmecedir. Durum çok daha vahimdir ve değeri hiçbir şekilde doğru düzgün anlaşılmamaktadır."[5]

Nietzsche ilk gerçek postmodern filozof olduğu için popüler ve itibaredilen biri olsa da, Nietzsche ile ilgili hiçbir şey kolay değildir; ya da birçok filozofun vurguladığı gibi onunla ilgili hiçbir şey net değildir. Filozofun bakış açısına istinaden; Nietzsche'nin çalışması şifreli tabirlerin, sert ironilerin, abartıların, maksatlı çelişkilerin ve okuyucuyu kışkırtmak için dikkatle seçilen ifadelerin ve iddiaların kullanımıyla ne zenginleşmiş ne de güçsüzleşmiştir.

Çağdaş filozoflar ve eleştirmenler; Nietzsche'nin düzensiz bir kavrayışa ve saçma bir irrasyonelliğe sahip, zeki bir filozof olup olmadığı konusunda bile uzlaşamamışlardır -hatta filozof olup olmadığında bile! Bununla birlikte onun 20. yüzyıldaki düşünce dünyasına kattığı muazzam etki ve önem; bu tartışmanın dışındadır. Onu sevin ya da ondan nefret edin, sonuçta Nietzsche estetikteki, edebiyattaki, psikolojideki ve felsefedeki gücü her zaman ciddiye alınacak bir düşünürdür. Nietzsche, en azından, saygıdeğer bir düşmandır.

Eski ya da yeni tanrılardan beklentiler sona erince, günün hakikatinin yerini alabilecek bir şey ortaya çıkar: Din – sanat ve vahiy – artık hakikat olarak bunların bilincine varılması söz konusudur. Bir din olarak ele alınan sanat, W. Morris'in sanatsal sosyalizminden Mallarmé'nin kibirli ve umutsuz din anlayışına kadar her türlü biçime girebilir. Ancak çoğu zaman yazar, toplumsal bir sorumluluk yüklenmek ister ve bir yetkiyle kuşatıldığını görür:

Söz konusu olan şey, toplumsal savaşımlara katılmak, olaylarla ilgili tarihsel değerlendirmelerde bulunmak ve eylemin doğru yolunu mutlak hakikat belirlemektir. Aydın, sözcüsü olmaya çalıştığı yeni bir alan, siyaset alanını keşfetmiştir: Blake, "bilimlerin bilimi, siyaset bilimidir" der. Yeni ortaya çıkan hakikatler, ***Yeni tanrılar, siyaset savaşımının tanrıları olacaklardır.***[29]

---

29 Mitolojiler Sözlüğü, Antik Dünya Ve Geleneksel Toplumlarda Dinler, Yves Bonnefoy, Çev. Levent Yılmaz, Dost Kitap Evi Yayınları I-II Cilt, sayfa 990

Trajik Iyimserlik

1870 yılında, Fransa ile Prusya arasında bir savaş patlak verdi. Nietzsche savaşta sağlık görevlisi olmak için gönüllü oldu ve burada kısa bir süre çalıştı.

Otto von Bismarck'ın (1815-1898) ileriyi görüşlü idaresiyle; küçük Alman prenslikleri Prusya'nın egemenliğinde birleşerek, tek ve güçlü bir devlet oldu. Nietzsche, Bismarck'ın hükmetme, güç ve direnç iradesine dayalı ahlakını, "yüksek ahlak"ın bir örneği olarak gördü. Onun askeri gücü kullanma yöntemine hayran kalmıştı.

O devirlerde Nietzsche, Darwinizme ilgi duymaya başladı. Bismarck'ın güç istenci ile Darwin'in evrim kuramını bir araya getirdi. Schopenhauer'un kötümserliğini yorumlayarak, kendine özgü bir hakkından gelme/başa çıkma öğretisi haline getirdi. Nietzsche hayatın devamlı bir mücadele ve zorluktan ibaret olduğu konusunda Schopenhauer'la aynı fikirdeydi fakat Nietzsche'ye göre Schopenhauer'un tepkisi -tarafsız kalmak ve geri çekilmek- ancak zayıf iradeli ve yıkılmış bir adamın tepkisi olabilirdi.

Schopenhauer'un kötümsediği hayatı reddediyordu ve sağlıksızdı. ***Nietzsche'nin kendine has çözümü ise trajik iyimserlikti; yani anlamsız bir dünyaya, kendi özgürce seçilmiş değerlerini sarih bir biçimde empoze eden üstinsanın canlılık ve coşku hali.***

Üstinsan mücadeleden sıkılmaz, kaçmaz ve kör bir mücadeleye de girişmez. Onun içinde "ne pahasına olursa olsun yaşamaya" çalışan kötümser bir içgüdü vardır ve bu içgüdü onu kontrol eder.

Üstinsan kasıtlı ve bilinçli olarak yaşamak ister; nihai anlam veya amaçlarla ilgili yalanların arkasına sığınmadan, kötümserliğin hakkından gelir.[30]

Devamı gelecek sayıda...

---

30 DOUGLAS J. Soccio, Felsefeye Giriş-Hikmetin Yapıtaşları, çev: Kevser Kıvanç Karataş, Kaknüs yayınları, 2010, sayfa 748.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCA	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
OĞUZ ŞİRVANCI	GÖNÜL DOSTLARI	12 OCAK 2017
ETHEM BORUCU	KARDEŞLİK	31 MART 2017
LEON VENTURERO	DOSTLUK	10 MAYIS 2017
ÜNAL ERONAT	UMUT	5 TEMMUZ 2017
CENGİZ ERGÜL	GÜNEŞ	26 KASIM 2017
TAYLAN KARATUNA	SEZGİ	3 ARALIK 2017
İZAK HALİYO	EVREN	15 ARALIK 2017
GÜLCEMAL DİNÇKAN	İSTANBUL	15 ARALIK 2017
METİN HOTİNLİ	DELTA	1 OCAK 2018
BAKİ KADIOĞLU	ŞEFKAT	2 OCAK 2018
ERDEM ŞERMET	FETHİYE	2 OCAK 2018
SARPKAYA ÖZ	NİKOMEDIA	7 OCAK 2018
VAHDETTİN ARSEVEN	BURÇ	12 OCAK 2018
ADNAN NEDİM NEDİMOĞLU	DENGE	13 OCAK 2018
MEHMET İZZET TOK	UYANIŞ	21 OCAK 2018
İLKAY BENER	VİTRİOL	21 OCAK 2108
LEVENT SIDAL	YILDIZ	28 OCAK 2018
ÖZGÜR POLVAN	BAŞAK	30 OCAK 2018
NEZİHİ DEMİRALP	DOĞUŞ	7 ŞUBAT 2018
ŞİNASİ AFACAN	HUZUR	11 ŞUBAT 2018
SABETAY BERAH	ATAYOLU	13 ŞUBAT 2108
AGOP KATOĞYAN	VİTRİOL	12 ŞUBAT 2018
NEVZAT İLTER	PİRAMİT	12 ŞUBAT 2018

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAZI KABULÜ ve YAYIN KURALLARI

Yazının Kabulü

Mimar Sinan Dergisi Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin üç ayda bir yayınlanan akademik nitelikteki yayın organıdır ve 10 Ekim 1966 tarihinden beri yayınlanmaktadır. Dergide, Masonlukla ilgili özgün araştırma, makale ve çeviriler yayınlanır.

Mimar Sinan Dergisi iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen ve yayınlanması uygun görülen, konuya ilişkin yeni bir bilgi, belge veya yeni bir özgün yaklaşım getiren araştırma yazılarına, ikinci bölümde de dergi alanı kapsamındaki konulara ilişkin özgün bir bakış açısıyla ele alınmış yorum makalelerine yer verilmektedir.

Yazarlar, makalenin özgün bir yazı olduğunu, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmadığını ve makalenin değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayınlanmayacağını kabul etmelidirler.

Yazılardaki bilgilerin ve kaynakların doğruluğundan tümüyle yazarlar sorumludur. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların şahsi görüşlerini ifade eder ve sorumluluğu tamamen kendilerine aittir. Bu yazıların Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın veya başka bir Masonik biriminin resmi görüşlerini veya fikirlerini temsil ettiği iddia edilemez.

Yayın Kuralları

Hakemli bölüm için gönderilen yazılar 15 A4 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını, kişisel yorum makaleleri ise 10 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını aşmamalıdır. Araştırma yazılarının ve makalelerin 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti adı ile kurulmuş olan Türk Dil Kurumu yazım kurallarına uygunluğu şart olup, imlâda bu kurallara uyulacaktır. Bir sözcüğün yazımında tereddüt olduğu takdirde yukarıda anılan Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu Ömer Asım Aksoy'un **Ana Yazım Kılavuzu**'na bakılacaktır. (Son baskısı Epsilon Yayınları tarafından basılmıştır.) Kısaltmalarda da yukarıda anılan kitaptaki kısaltmalar kullanılmalıdır. Mimar Sinan dergisindeki yazılarda (tarihi belgelerin transkripsiyonu veya alıntılanması dışında), "Masonik kısaltma" kullanılmamaktadır.

Yazılar elektronik ortamda verilmeli, yazar/yazarların iletişim bilgileri belirtilmeli, konferans üslubunda olmamalıdır. Özgün araştırmaların dayandırıldığı atıflar, kaynaklar ve belgelerden alıntılar sarih bir biçimde, dip not veya son not olarak belirtilmelidir.

Hangi kaynaktan yararlanılmışsa o kaynak referans verilmeli; yararlanılan kaynağın kaynak gösterdiği, yazarın görmediği referanslar dipnot olarak verilmemelidir. Yazarın yararlandığı kaynaktaki görüşler ile kendi görüşleri birbirinin içine katılmamalı, yararlanılan kaynaktaki analiz, yargı ve sonuç cümleleri "tırnak içinde" uygun atıfla verilmeli, olası bir intihal sorununa yol açılmamalıdır. Yabancı bir kaynaktan alınma bir yazının veya kitabın bütününü veya bir kısmını çevirip yayınlamak izne tabidir. İzinsiz yayının, telif anlaşmazlıkları doğuracağı unutulmamalıdır.

Kullanılan görsel malzemenin (fotoğraf, resim, çizim, vb.) telif hakkı alınmış olmalı veya telif hakkı bulunmayan malzemeden seçilmelidir. İnternetten indirilen veya bir kaynaktan taranan görsel malzemenin telif hakları izni alınmadan kullanılmasının telif anlaşmazlıkları doğuracağı da dikkate alınmalıdır.

Makalenin ilk sayfasında makalenin, yazarının ve varsa çevirmeninin adı yer almalıdır. Ayrıca yazının Türkçe ve mümkünse İngilizce kısa bir özeti (özet – abstract) ile yazı başlığının İngilizcesi bulunmalı ve faydalanılan kaynaklar belirtilmelidir. İnternet'ten alınan kaynakların doğruluğu mutlaka tahkik edilmelidir.

Yazıda resim veya şekil kullanılmışsa; bunlar yazının içindeki yerine konulduğu gibi, ayrı birer dosya olarak da verilmeli, resimler basılabilecek kalitede (en az 300 dpi) olmalıdır.

Çeviri yazılarda; yazarın ve çevirmenin adı ile birlikte orijinal yazının nerede ve hangi tarihte yayınlandığı belirtilmeli ve orijinal yazı da birlikte gönderilmelidir. Ayrıca müellifin onayı alınmış olmalı ve çeviri yazının telif hakkı sorun olmamalıdır.

Gönderilen yazılar Yayın Kurulunun onayından geçtikten sonra yayınlanır. Yayınlanmayan yazılar için geleneğimiz uyarınca herhangi bir gerekçe gösterilmez. Yayın Kurulu gerekli gördüğü durumlarda metinde editoryal düzeltmeler yapabilir. Gönderilen veya yayınlanan yazılar için herhangi bir ücret ödenmez, yazı yayınlandığı takdirde bütün telif hakları Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin olur.

Yazarlar yazılarını, Yayın Kuruluna teslim ettiklerinde bu şartları kabul etmiş sayılırlar.

Yazılarınızı, her türlü istek, soru, şikayet ve önerilerinizi aşağıdaki yazışma ya da e-posta adresine gönderebilirsiniz.

YAZIŞMA ADRESİ:
MİMAR SİNAN DERGİSİ YAYIN KURULU
Nuru Ziya Sokak, No. 9, Kat 2 34420 Beyoğlu – İstanbul
e-posta : mimarsinandergisi@gmail.com